

**2000 YILI VE SONRASI YAYIMLANAN ÇOK SATAN ÇOCUK
KİTAPLARININ SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

İrem AKSU GÜLER

**Yüksek Lisans Tezi
Temel Eğitim Anabilim Dalı**

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

AĞRI-2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN
ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

İREM AKSU GÜLER

2000 YILI VE SONRASI YAYIMLANAN
ÇOK SATAN ÇOCUK KİTAPLARININ
SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEKLİSANSTEZİ

TEZYÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

AĞRI-2024

.../.../2024

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “2000 YILI VE SONRASI YAYIMLANAN ÇOK SATAN ÇOCUK KİTAPLARININ SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☒

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐

Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐

Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2024

İrem AKSU GÜLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN danışmanlığında, İrem AKSU GÜLER tarafından hazırlanan bu çalışma/...../2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Anabilim Dalı'nda tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

İmza:
.....

Jüri Üyesi:.....

İmza:
.....

Jüri Üyesi:.....

İmza:
.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2024 tarih ve / nolu kararı ile onaylanmıştır.

..../...../2024

Prof. Dr. İbrahim Han

Enstitü Müdürü

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**2000 YILI VE SONRASI YAYIMLANAN ÇOK SATAN ÇOCUK
KİTAPLARININ SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

2024, 173 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

Bu tezin amacı; 2000 yılı ve sonrası yayımlanan, çok satan 30 adet çocuk kitabını, atasözleri, deyimler, ikilemeler, yansıma sözcükler, pekiştirme sözcükler, lakaplar, doldurma sözler, terimler, ilişki sözleri, tekerlemeler ve kalıplaşmış sözler açısından inceleyerek çocuk kitaplarındaki söz varlığı öğelerinin çeşitlilik ve yeterlilik düzeylerini belirlemek, çocuk kitaplarının çocukların dil gelişimlerine olan katkılarını açıklamak ve öneriler sunmaktır. Çalışmada temel nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini 7-11 yaş grubu için yazılmış ve Türk yazarlara ait 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çocuk kitapları, çalışmanın örneklemini ise Türkiye’de 7-11 yaş ilköğretim düzeyindeki çocuklar için yazılmış olan 2001-2023 yılları arasında yayımlanan ve çok satan 30 adet çocuk kitabı oluşturmuştur. Çalışmanın verileri kitap satış oranlarının yer aldığı bir kitap satış sitesi olan Kitapyurdu sitesinde yapılan tarama sonucunda, 2001-2023 yılları arasında yayımlanan ve çok satan çocuk kitaplarından toplanarak söz varlığı öğelerine göre içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda incelenen çocuk kitaplarında atasözlerine diğer söz varlığı öğelerine göre daha az yer verildiği görülmüştür. İncelenen kitaplarda söz varlığı öğelerinden en çok deyim ve ikilemelerin yer aldığı, tekerlemelere beklenenden az yer verildiği, diğer söz varlığı öğelerinin ise iyi düzeyde yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2024, 173 sayfa

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, Dil gelişimi, Söz varlığı.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
EXAMINATION OF BESTSELLER CHILDREN'S BOOKS PUBLISHED IN
2000 AND AFTER IN TERMS OF VOCABULARY

Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

2024, Page: 173

Jury: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Assoc. Prof. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Assist. Prof. Büşra KOÇAK MACUN

The aim of this thesis is to examine 30 best-selling children's books published after 2000 in terms of proverbs, idioms, reduplications, onomatopoeia, reinforcement words, nicknames, filler words, terms, relationship words, tongue twisters and formulaic words, to determine the diversity and adequacy levels of vocabulary elements in children's books, to explain the contributions of children's books to children's language development and to offer suggestions. The basic qualitative research approach was adopted in the study and the document analysis method was used. The universe of the study consisted of children's books written for the 7-11 age group and written by Turkish authors in 2000 and later, and the sample of the study consisted of 30 best-selling children's books written for 7-11 year-old primary school children in Turkey between 2001-2023. The data of the study were collected from best-selling children's books published between 2001-2023 and analyzed using the content analysis technique according to vocabulary elements as a result of the scan conducted on Kitapyurdu, a book sales site that includes book sales rates. As a result of the study, it was seen that proverbs were given less place than other vocabulary elements in the examined children's books. It was concluded that idioms and reduplications were the most common vocabulary elements in the examined books, tongue twisters were given less place than expected, and other vocabulary elements are included at a good level.

2024, 173 pages

Keywords: Children's books, Language Development, Vocabulary Elements.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında bilgisini, tecrübesini ve özverisini benden esirgemeyen, çalışmalarımın tamamlanabilmesi için her türlü şartı sağlayan ve bana her zaman, her türlü desteği sunan çok değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN'a teşekkürlerimi sunarım.

Değerli zamanlarını ayırarak tezimi inceleyen ve görüşleriyle tezime katkı sağlayan kıymetli tez jüri üyeleri Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ'ye ve Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Teşekkürlerin en büyüğünü ise aileme sunmak isterim. Bana bu dünyanın en güzel duygularını yaşatan, varlığından güç aldığım, en değerlim, canım bebeğim Hümay Meva GÜLER'e, yoğun çalışmalarım sırasında benden desteğini ve sabrını esirgemeyen, her daim anlayış gösteren, bu yolda bana olan inancını kaybetmeyen, ihtiyaç duyduğum her an beni yüreklendiren canım eşim Niyazi GÜLER'e, çalışmalarım sırasında benden desteğini esirgemeyen, ablası olmaktan her zaman gurur duyduğum biricik ve canım kardeşim Emir AKSU'ya; beni bu günlere getiren, her zaman yanımda olan, yoluma ışık tutan, evlatları olmaktan her daim gurur duyduğum, çalışmalarım sırasında çok büyük destekler gösteren canım annem Zeynep AKSU'ya ve canım babam Ferhat AKSU'ya teşekkür ederim.

22/08/ 2024

İrem AKSU GÜLER

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	i
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırma problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları	6
1.3. Araştırmanın hipotezi/hipotezleri.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Varsayımlar	7
1.6. Sınırlılıklar	7
1.7. Tanımlar	7
2. KURAMSAL TEMELLER	9
2.1. Çocuk.....	9
2.2. Çocuk ve Kitap.....	9
2.3. Dil	13
2.3.1. Dil ve Çocuk	14
2.4. Söz Varlığı Nedir?	16
2.4.1. Söz Varlığının Dil Öğrenimi Üzerindeki Etkisi	20
2.4.2. Çocuk Kitaplarında Söz Varlığının Önemi	21
2.5. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler	21
2.5.1 Atasözleri.....	22
2.5.2. Deyimler	23
2.5.3. İkilemeler.....	24
2.5.4. Yansıma Sözcükler.....	25
2.5.5. Argo ve Kaba Söz Bildiren Söz Varlığı Ögeleri.....	26

2.5.6. Pekiştirme Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	27
2.5.7. Lakap Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	27
2.5.8. Doldurma Sözler	27
2.5.9. Terimler	29
2.5.10. İlişki Sözleri	31
2.6. Söz Varlığı İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	34
2.7. Söz Varlığı İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	38
3. MATERYAL VE YÖNTEM	41
3.1. Araştırma Yöntemi/ Deseni/ Modeli	41
3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu.....	42
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.4. Veri Analizi	43
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	45
4.1. Atasözleri	45
4.2. Deyimler	46
4.3. İkilemeler	94
4.4.Yansıma Sözcükler	118
4.4.1. Yansıma İkilemeler	123
4.5. Argo ve Kaba Söz Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	125
4.6. Pekiştirme Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	130
4.7. Lakap Bildiren Söz Varlığı Ögeleri.....	133
4.8. Doldurma Sözler.....	134
4.9. Terimler.....	137
4.10. İlişki Sözleri	138
4.10.1. İnanış, Alkış (Dua), Kargış (Beddua) Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	138
4.10.2. Özür Dileme, İyilik Bilme ve Rica Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	141
4.10.3. Selamlaşma Karşılaşma ve Vedalaşma Bildiren Söz Varlığı Ögeleri	142
4.10.4. Yeme ve İçmeyle İlgili Söz Varlığı Ögeleri	143
4.10.5. Tekerlemeler	143
4.10.6. Kalıplaşmış Sözler	143
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	147
5.1. Sonuç	147

5.2. Tartışma	149
5.3.Öneriler	158
KAYNAKÇA.....	161

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Baldinger'den akt.: (Aksan, 2021: 44).....	30
---	----

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. İncelenen Çocuk Kitaplarının Listesi	42
Tablo 2. İncelenen Kitaplardaki Söz Varlığı Ögelerinin Toplam Farklı Kullanım Sayıları	145
Tablo 3. İncelenen Kitaplarda En Fazla Rastlanan Söz Varlığı Ögeleri.	145

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Atasözü Oranları.	46
Grafik 2. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Deyim Oranları.	94
Grafik 3. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam İkileme Oranları.	118
Grafik 4. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Yansıma Sözcük Oranları	125
Grafik 5. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Argo ve Kaba Söz Oranları.	130
Grafik 6. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Pekiştirme Oranları.	133
Grafik 7. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Lakap Oranları.	134
Grafik 8. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Doldurma Söz Oranları	137
Grafik 9. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Terim Oranları.	138
Grafik 10. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam İlişki Sözü Oranları.	144

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi verilmiş; araştırmanın amacı ve araştırmanın alt amaçları, araştırmanın hipotezi belirtilmiş; araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımların açıklaması yapılmıştır.

1.1. Araştırma Problemi

İnsanlar var olduklarından beri iletişim kurma ihtiyacı içindedirler. İnsanlık tarihinden bugüne kadar olan süreçte bilgi iletmek amacıyla resim, yazı gibi çok farklı iletişim yolları kullanılmıştır (Dağabakan ve Dağabakan 2007). İletişim araçlarından biri olan dil, belki de dünyanın en önemli buluşudur çünkü bu zamana kadar olan tüm gelişmeler, tüm aktarımlar aslında dil sayesinde yapılmıştır. Dil en mükemmel iletişim aracı olmakla birlikte aynı zamanda her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenen, seslerle örülmüş, çok yönlü bir sistemdir. Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil; aynı zamanda bildirişime konu olan düşüncenin üretilmesinde de en önemli araçtır (Börekçi 2009).

İnsanoğlunun zamanla ilerleyip gelişmesi de dil buluşu sayesinde olmuştur. Üretilen, keşfedilen bilginin dil olmadan paylaşılıp çoğalması mümkün değildir. İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellik dildir. Örneğin hayvanlar da kendi aralarında iletişim kurarlar ancak insan dilini diğer canlıların iletişim yollarından ayıran bazı özellikler vardır. Hayvanların çıkardığı kendi türlerine özgü sesler (miyavlama, cikleme, havlama vb.) bölünerek farklı anlatımlar için kullanılmaz. İnsanlar için ise bu durum farklıdır. İnsanlarda söz dizimi şeklinde ifade edilen dildeki öğeler bölünerek kullanılmaktadır. Fiillere gelen zaman ekleri bile dile ayrı ayrı anlamlar kazandırır. Yani dil insanların ürettiği bir iletişim aracıdır (Kerimoğlu 2021:1-2).

Dil insanlar arasında bilgi aktarımının yanı sıra insanların düşüncelerini ve kültür öğelerini aktarmalarını, duygu ve düşüncelerini düzenlemelerini de sağlayan bir olgudur. Mehmet Kaplan bu ilişki için “dil onu konuşanların düşünce ve

duygularını belirler (Kaplan 2002: 112)” ifadelerini kullanmıştır. Kaplan, bir toplumun dünya görüşünün, dilinde yer alan kelimelerle sınırlı olduğunu belirtmiştir (Dağabakan ve Dağabakan 2007). Dil duygu, düşünce ve bilgi aktarımlarının yanı sıra toplumların düşünme biçimlerini de somutlaştıran bir evren tasarımıdır. Duygu ve düşünceler çevreyle ilgilidir ve aktarılabacak duygu ve düşünceleri oluşturmak için nesnelerin algılanması, tanımlanması gerekir. Yani düşünmek için öncelikle adlandırma, anlamlandırma ve zıtlıklara ihtiyaç duyulur. Birey, dil aracılığıyla özgün bir düşünme becerisi elde eder ve özgün bir dil kullanımı düşünceleri biçimlendirir (Börekçi 2009).

Dil ve kültür üzerine birçok eseri olan Mehmet Kaplan ana dilin diğer dillerden daha önemli bir yere sahip olduğunu vurgular ve sonradan edinilen dillerin ana dilin yerini tutamayacağını ifade eder. Mehmet Kaplan ana dille ilgili “Anneler çocuklarına sütleri ve sevgileriyle beraber onlar kadar güzel, onlar kadar besleyici olan dili verirler. Dili analarımızdan öğrendiğimiz için bir insanın kendi dili ana dili şeklinde tanımlanır. İnsanlar daha sonra isterse başka dilleri de öğrenebilir ancak bu diller ana dilin yerini tutamazlar. Ana dil bizleri ailemize, milletimize, tarihimize, kültürümüze bağlar (Kaplan 1985: 9)” ifadelerini kullanmıştır (Erenoğlu 2008). Chomsky’ye göre dilin aileden doğal olarak öğrenilmesi dil edimidir ve dil edimi (performance) konuşma, dinleme ve yazma gibi dil ile ilgili her uygulamayı kapsayan somut kullanımlardır. Dil edinci (competence) ise dili kullanan bireyin tüm cümleleri anlayabilme ve yeni cümleler kurabilme yetisidir. Yani dil edimi, dilin gündelik hayatta bir kimse tarafından kullanıldığı durumları oluştururken; dil edinci belirli bir dilde yazan, konuşan, dinleyen kısacası dil ediminde bulunan bir kimsenin kullandığı dil ile ilgili bilgisine karşılık gelmektedir (Özcan 2022).

İnsanların yaşam dönemleri bebeklik, çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık şeklinde dönemlere ayrılır. Her dönemin kendine özgü karşılanması gereken ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların temelini ise iletişim oluşturur. Bir bebek doğduktan sonra bedensel ve zihinsel gelişimini destekleyen çeşitli unsurlar vardır. Bu unsurların eksiksiz bir şekilde çocuğa kazandırılması sağlıklı bir birey olması açısından önemlidir. Sağlıklı çocukların gelişimlerini etkileyen unsurları çevre, kalıtım, beslenme gibi faktörler doğrudan etkilemektedir. Bu noktada iletişimin

temelini oluşturan dil becerilerini çocuklara kazandırma süreci önem verilmesi gereken bir husustur. Çocuktan çocuğa dil gelişimi farklılık göstermekle beraber ki bu kalıtsal boyutla ilgili bir konu olmaktadır, çocuktaki dil gelişimini etkileyen diğer faktörlere dikkat edilmesi ve üzerinde durulması gerekir (Temizyürek 2007).

Genel olarak çocukta dil gelişiminin birinci boyutu edinç, ikinci boyutu edimdir. Dil bilgisi yani edim okulda gerçekleştirilen öğrenme aşamasında sezdirilir. Dil bilgisin yani dilin yapısal etkinliklerinin kavratılması dilin yaratıcı niteliğini sezdirir ve bu düzeyde kullanma becerisi kazandırır. Dil edinimi ile ilgili 0-3 (Okuturlar 1966); 0-6 yaş (Hildebrand 1981) gibi farklı yaş aralıklarının önemi vurgulansa da dilin öğrenildiği dönemin 5-10 yaşları arası olduğu kabul edilmektedir (Yapıcı 2004).

Whirter ve Voltan-Acar (1985) tarafından dilin kazanılmasında;

1. Bireydeki alıcı dil, diğer insanların konuştuklarını anlama yeteneği ile ilgili olan bir durumdur. Yeterli alıcı dili olan birey sesleri algılar; söylenenlerin gramer yapısını, soyut ve somut kelimeleri anlar ve söylenenleri yapar.
2. Bireydeki içsel dil, bireyin kendisiyle iletişim kurması ve düşünmesiyle ilgili olan dildir. İçsel dil; sesler, kelimeler ve kavramlar için sözel işaretler oluşturma ve mantıklı düşünme becerileri ile ilişkilidir.
3. Bireydeki anlatım dili, bireyin diğer insanlarla iletişim kurarken kullandığı dildir. Anlatım dili olan birey, çeşitli sesleri üretir, kelime ve cümleler oluşturur, gramer yapılarını doğru kullanır, şeklinde 3 temel boyut olduğu ifade edilmiştir (Yapıcı 2004).

Dil doğal olarak edinilen ancak aynı zamanda öğrenilerek düşünme becerisini geliştiren bir sistemdir. Dil edinimi, insanın doğası gereği anne karnında başlar ve aile çevresinde devam eder. Okulda ise ‘ana dil’ öğrenimi kapsamında edinç, edime dönüştürülür. Bu süreç aynı zamanda nesnel gerçekliği dil ile algılama yani düşünme süreci olarak gerçekleştirilir. Çünkü düşünme için dilden başka araç yoktur. Çocuklar dil öğrenirken aile, sosyal çevre, kalıtsal faktörler, deneyimler gibi birçok faktörden etkilenir. Bu faktörlerin başında aile gelmektedir. Ailenin çocukla kurduğu

iletişim, birlikte geçirdikleri zaman, annenin çocuğuyla doğumundan itibaren olan etkileşimi dilin gelişmesinde pozitif rol oynar. Zengin ve Zengin (2009) tarafından “kelimelerin, sembollerin, sayıların kurallara uygun biçimde kullanılması” dil gelişimi olarak ifade edilmiştir (Ayan ve Baş 2015). Bu süreçteki en önemli diğer etkenlerden biri de çocuklardaki söz varlığını ve kelime hazinesini geliştirmektir. Dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme ve konuşmanın aktif kullanılması söz varlığıyla yakından ilişkilidir.

Ailede başlayan dil eğitimi ocuk büyüdükçe sosyal çevreyle ve okulla devam eder. Dil için eğitim süreci bu noktada önemlidir. Eğitim de dil gibi insanlık tarihinin ilk zamanlarına dayanan bir konudur. Eğitimin insanlık tarihiyle beraber ortaya çıktığını söyleyen alışoğlu (2002), eğitim sayesinde insanların çevresinde gördüğü ve yaşadığı olaylardan etkilendiğini ifade etmiştir. Bu noktada dilin eğitim süreciyle şekillendiği söylenebilir. Çocuklar okul döneminde dili kurallarıyla öğrenmeye başlar. Bu noktada dilinin zenginliklerini öğrenmesi de önemlidir. Dilin zenginlikleri içinde büyük yeri olan söz varlığı için Baş (2010), söz varlığının bir dilin ve o dili konuşan bireylerin anlatım gücünü geliştirdiğini, anlatım gücü zengin olan toplumların her anlamda g kazanmış olacağını ve bu gücü koruyan toplumların varlığının daim olacağını ifade etmiştir.

ocuk edebiyatı ürünleri ailede başlayan eğitimin en büyük destekçilerinden biridir. Bireyler dil öğrenirken önce en yakınlarıyla olan etkileşimden yararlanır, daha sonra farklı ortamlardaki etkileşimle bu süreç devam eder. Bu süreci destekleyip geliştiren, zengin söz varlığına sahip ocuk kitaplarıdır (Evler ve Aksoy 2023). Okul öncesinde görsellik ve dinleyici rolüyle tanıştıkları kitaplar okul çağından itibaren okuma ve yazmayı öğrenme süreçleriyle birlikte çocukların hayatına tam anlamıyla girmektedir.

Dil ğretimi ilköğretimde tüm derslerin temelini oluşturur. Dil ğretimi ne kadar başarılı olursa çocuklarda söz varlığı, kelime hazinesi ve düşünme, anlama, yorumlama gücü o düzeyde artacaktır. Bu da diğer derslere olan başarayı olumlu etkileyecektir. Zengin bir dil öğrenimi ile çocuklar kendini daha iyi ifade eden, anlatım ve anlama gücü gelişen, kültürünü tanıyan bireyler haline gelir (Aktaş 2016).

Çocuk edebiyatı ürünleri olan çocuk kitapları bu bağlamda çocukların söz varlığını geliştirmeyi sağlayan çok önemli kaynaklardır.

Kaplan kitap ve dil ilişkisini “Derin kültür konuşma ile değil kitaplarla elde edilir. Kültürlü bir insanın dili ve kelime kadrosu mahiyeti itibarıyla okuduğu kitaplara göre değişir” sözleriyle açıklamıştır (Erenoğlu 2008).

Çocuk kitapları çocukların söz varlığını geliştirmede önemli bir ders materyali olarak kullanılır. Çocukların kelime hazinesini geliştiren, eğitimde yardımcı kaynak olarak kullanılan çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelemek ve söz varlığı zengin, kelime hazinesi geniş olan öyküleri çocuklara sunmak gerekir (Aktaş 2016). Söz varlığını geliştiren çocuk kitaplarının hedef kitleye ve amaca uygun olup olmadığının tespit edilmesi için çocuk kitaplarının söz varlığını araştırmak ve bu konularda çalışmalar yapmak gerekir.

Türkiye’de çocuk kitaplarındaki söz varlığını inceleme konusunda ilk araştırma Baş (2006) tarafından yapılmıştır. Daha önceleri çoğunlukla kelime hazineleri üzerine çalışmalar yapılmış ve Baş’ın çalışmasına kadar çocuk kitaplarındaki söz varlığı ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır (Baş 2006). Baş (2006)’ın çalışmasından sonra yapılan araştırmalar genellikle tek bir yazara ait kitapların incelenmesi, farklı sınıf seviyelerindeki ders kitaplarının incelenmesi konuları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada ise ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden, farklı yazarlara ait 2000 yılı ve sonrasında çok satışı olan çocuk kitapları incelenerek söz varlığı açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın problem cümlesi “2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarının söz varlığı açısından niceliği nasıldır?” şeklindedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan ve çok satan, dolayısıyla çocuklar tarafından çok okunan 30 adet ilkokul dönemi (7-11 yaş) çocuk kitabının söz varlığı açısından incelenmesi ve bu kitapların, çocukların söz dağarcıklarına, dil edinimlerine olan katkılarının araştırılmasıdır.

1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları

1. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, atasözlerinin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
2. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, deyimlerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
3. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, ikilemelerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
4. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, yansıma sözcüklerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
5. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, argo ve kaba sözlerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
6. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, pekiştirme sözcüklerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
7. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, lakap, doldurma sözler ve terimlerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?
8. 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitaplarında, ilişki sözlerin, tekerlemelerin ve kalıplaşmış sözlerin toplam ve farklı kelime açısından niceliği nasıldır?

1.3. Araştırmanın hipotezi/hipotezleri

2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan çocuk kitapları, çocukların söz varlığı gelişimine gerek yer verilen atasözü, deyim ve ikilemelerle gerekse yansıma sözcük, pekiştirme sözcük, terim, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerle katkı sağlar.

1.4. Araştırmanın Önemi

İnsanlar doğduğu andan itibaren iletişim kurmaya ihtiyaç duyarlar. İletişimi oluşturan en temel öge ise dildir. Dil bireylerin kendini ifade etmesini, sosyalleşmesini, duygu ve düşüncelerini aktarmasını sağlar. Dil, bireylerde olduğu gibi toplumlar için de çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü toplumların kültür ve bilgi aktarımı, kendilerine özgü olan dilleri sayesinde gerçekleşmektedir. Bu noktada

çocukların ana dillerini doğru ve bilinçli bir şekilde öğrenmesi önemlidir. Söz varlığı, bir dilin birikimleri sonucu oluşan dilin temel yapı taşıdır. Bu yüzden dil öğreniminde söz varlığının yeri büyüktür. Bu noktada çocuklara söz varlığı kazandırmanın en güzel yollarından biri olan kitaplar, çalışmada temel alınmıştır. Çalışmada 30 adet çocuk kitabının söz varlığı açısından incelenmesi ve dil edinimine olan katkıları araştırılmıştır. Bu çalışmanın, söz varlığı açısından zengin olan kitapların seçimine özen gösterilmesinin çocukların dil öğrenimine katkı sağlayacağı konusunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca farklı yazarlara ait çeşitli çocuk kitaplarının söz varlığı açısından incelendiği çalışmaya pek rastlanmaması da bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Ek olarak çalışmanın bu alanda araştırma yapmak isteyenlere de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada ele alınan 30 adet çocuk kitabı www.kitapyurdu.com sitesine göre çok satan kitaplar arasından seçilmiştir. Genel olarak çok satan kitaplar olduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabının söz varlığı açısından incelenmesi sonucu elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Çocuk: Kendine has birtakım gelişimsel özellikler gösteren, kendi ilgi alanı ve algılarına göre tepkiler veren bu süreçte merak, keşif ve öğrenmeye açık olan kişi (Arıcı 2016: 1).

Dil: İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem (Korkmaz 1992).

Kitap: Bir kültürleme aracı olarak bireyin kültürel oluşumunda en etkili araçlardan biri olarak oyuncak, giysi, mek n gibi taşıdığı dönemin değer yargılarını belirlemede önemli bir belge (Kaya 1994).

ocuk Kitabı: Okul  ncesi dönemden itibaren çocukları renkler, çizgiler ve ana dilinin dünyasıyla tanıştıran; çocuklara kitaplarda geçen olay ve durumlar sayesinde yorumlama becerisi kazandıran yazılı ve görsel materyallerdir (Sever 2015: 32).

Söz Varlığı: Sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerden meydana gelmiş bir kavram (Aksan 2006).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1.Çocuk

Çocuk kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, soy bakımından oğul veya kız, genç erkek, büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi, büyüklere yakışmayacak daha çok daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse, belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” olarak tanımlanmıştır (TDK 2024). Dünyadaki birçok ülke tarafından 1989 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre “On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (UNICEF 2004)” ibaresi ilk maddede yer alır. Bu sözleşmede olduğu gibi diğer birçok kaynakta da çocuk çok önemli bir varlık olarak kabul görür ve bu doğrultuda çocuk gelişimi de büyük önem taşır.

Çocuklar gelişim dönemlerine göre duyuşsal motor dönemi (0-2 yaş), işlem öncesi dönem (2-7 yaş), somut işlemler dönemi (ilkokul dönemi, 7-11 yaş) ve soyut işlemler dönemi (12-18 yaş) olmak üzere dört gruba ayrılır (Kol 2011). Çocuklar bilmek isteyen, merak eden, sorgulayan varlıklardır. Bu gelişim dönemlerinde özellikle iki yaştan itibaren çocuklar etrafına büyük bir merak duymaya başlarlar. Çocuklar merak ettikçe dış dünyaya olan yönelimleri ve talepleri artar. Bu taleplerin karşılanmasıyla çocukların dilşel gelişimi, düşünce gücü artar ve çocuklar sosyalleşmeye başlar (Neydim 2020).

2.2. Çocuk ve Kitap

Çocuklar bir toplumun temelini oluşturur. Gelecek, çocukların nasıl yönlendirildiğine bağılı olarak şekillenmektedir. Bu nedenle çocuklara her alanda en iyi eğitim toplum tarafından verilmelidir. Çünkü çocuklar ait oldukları toplumların geleceğe tutulan aynasıdır. Bir çocuğun eğitimi ilk olarak aileyle başlar. Bu nedenle aileler, çocukların her türlü gelişiminde büyük rol oynayan okuldan önceki ilk aşamadır. Çocukların bilişşel, psikolojik ve fizikşel açıdan gelişimlerinin en iyi

seviyede olması gerekmektedir. Bu noktada aileler, çocukların hem psikolojik hem de bilişsel özelliklerini geliştirmeye katkı sağlayan materyallerden biri olan kitaplardan yararlanmalıdır (Tanju 2010).

Çocuk kitapları, çocuklara yol gösteren, dil gelişimlerine katkı sağlayan, hikâyelerin sorun ve çözümlerle örülmüş olan kurguları sayesinde problem çözme becerisi kazandıran, hayal gücü yeteneğini geliştiren önemli araçlardır (Dayıoğlu 2000). Gilmora ve Howard (2016) iyi bir çocuk kitabının gelişimsel özelliklere uygun olması, mesajların iyi seçilen kelimelerle ve resimlerle sunulması ve hikâyelerinin çocuklar için tanıdık olması gerektiğini belirtmiştir (Koçak Macun 2020).

Çocukların ufkunu genişleten, anlayışlarını derinleştiren kitaplar, çevrelerinin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda çocukların ilk tanıştıkları kitaplar çocukların gelişim sürecine de etki eden önemli materyallerdir (Veziroğlu ve Gönen 2012). Özellikle resimli çocuk kitapları okul öncesi dönemde, benmerkezcilikten çevrelerini tanımaya başladıkları döneme geçen çocuklar için çevrelerini farklı bakış açılarıyla anlamalarını sağlar (Işıtan, 2016).

Her bilinçli ailede olduğu gibi ebeveynler çocuklarını kitapların dünyasına bir an evvel sokmak hatta kitapla olan yolculuklarında onlara örnek olmak ister. Buna çocuklar henüz okula başlamadan önce ebeveyn tarafından okunan masallar örnek verilebilir. Sonrasında çocukların okul çağında okuma yazma öğrenmesiyle çocuklar kitap konusunda dinleyici rolden aktif role geçerek kitap okuma eylemini gerçekleştirmeye başlar. Aileler çocuklarına bolca kitap alır ve yine okul ortamında da sınıf kütüphanesi oluşturularak öğrencilerin birçok kitapla tanışması sağlanır. Çocukların hayatına dokunan kitapların seçimi bu nedenle çok önemlidir (Tanju, 2010).

Çocukların fiziksel gelişimleri eğitimleri boyunca göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Çocuklara her yaş için uygun gelişim düzeyine göre kitaplar hazırlanması önemlidir. Çünkü her yaşın kendine ait bir algı düzeyi vardır (Mardi 2006). Çocukluk döneminde okunan kitapların çocukların sonraki hayatına da derin izler bırakması gerekir. Bu sebeple başta okul öncesi olmak üzere

çocukların hayatında büyük önemi olan çocuk kitapları seçilirken çocukların gelişim düzeyine uygun kitapların seçimine özen gösterilmelidir. Türkiye’de özellikle son yirmi yılda çocuk kitapları hızla gelişen bir sektöre dönüşmüştür. Artan bu çeşitlilik içinde çocukların fiziksel ve içerik özellikleri açısından seviyelerine uygun kaliteli kitaplarla tanışması bakış açılarını genişletip kitap sevgisi kazanmalarını kolaylaştıracaktır (Koç 2021).

Çocuk kitapları çocuk edebiyatının büyük parçası olarak çocukların hayatında önemli bir yer edinmiştir. Sever (2008) çocuk edebiyatını erken çocukluk döneminden başlayarak ergenlik dönemini de içine alan yaşam sürecinde, çocukların dil gelişimini destekleyen, düşünme ve anlama becerilerini arttıran, duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal özelliği olan görsel ve yazılı iletilerle geliştiren ürünleri kapsayan bir alan olarak açıklamıştır (Gönen vd 2011).

Çocukların ait oldukları toplum yapısını, kültürel yapıyı tanıyıp kimlik kurgularını oluşturma sürecinde çocuk edebiyatı önemli roller üstlenir. Çocukların yetişkinlere göre dünyayı ve hayatı algılama biçimleri değişmektedir. Çocuklar hayatta geçirdiği kısa süre içinde yaşamın gerçeklerini bilişsel olarak da algılayabilme fırsatı olmadığı için çocuk edebiyatı aracılığıyla farklı karakterlerin deneyimlerine şahit olur (Koçak Macun 2020).

Çocuk edebiyatı çocuklar üzerinde gerçekleştirmek istediği amaçlar üzerine yapılandırılmalıdır ve bu bağlamda çocuk edebiyatının bazı amaçları vardır. Bu amaçlar şu şekilde açıklanmıştır:

- Çocukların farklı yaş düzeyine göre ilgisini çeken konuları ele almak,
- Çocukların psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak, kişilik gelişimini olumlu yönde geliştirmek,
- Çocukların dil gelişimlerini, zihinsel gelişimlerini, estetik duygularını, dinleme yeteneklerini ve hayal güçlerini geliştirmek,
- Fiziksel boyut, içerik ve resim özellikleri bakımından uygun ve farklı türler kazandırmak,
- Çocuklara kitapların eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretirken aynı zamanda günlük yaşamla ilgili bilgiler sunmak (Gönen vd 2011).

0-2 yaş dönemindeki çocuklarda konuşma ve yürüme en önemli aşamalardır. Bu dönemde yeni kelimeler öğrenmeye ihtiyaç duyan çocuklar için kelime tekrarı olan kitaplar seçilmelidir. Kitaplara olan ilgisi bu dönemde başlayan çocuklar için resimlerin ön planda olduğu, kaliteli malzemeden yapılmış, kolayca yıpranmayan ya da yırtılmayan kitaplar tercih edilmelidir. Bu dönemin sonlarına doğru çocuklar iyi ve kötüyü ayırt etmeye başladıkları için genelde masalların mutlu sonla bitmesini isterler. Bu dönemde çocuğa okunan kitapların gerekli ses tonu, jest ve mimiklerin kullanılarak okunması çocuğun kitaba olan dikkatini daha çok toplamasını sağlar. 2-7 yaş dönemlerindeki çocuklar okumaya hazırlık dönemi içinde olduğu için harfleri anlamlandırmaya yönelik becerilere sahip olmak, kitaplara ve yazılara alışmak ister. Bu dönemdeki çocuk kitapları seçilirken tekerlemelere bolca yer verilen, yazısı çok olmayan, çocukların kendi yaşamlarından kesitler bulabileceği, daha gerçekçi özelliklere sahip kitaplar seçilmelidir. Kitaplar genellikle çocukların hayatına ilk çocukluk döneminde giriyor olsa da bu dönemde kitap ve çocuk arasındaki bağ dolaylı şekildedir (Tanju 2010). Erken çocukluk döneminde seçilecek kitaplarda resimler ilgi çekici, canlı, anlaşılır olmalıdır. İçeriğinde çocuğun tanıdığı nesneler yer almalıdır. Olaylar hızlı ilerlemeli ve kitap bir oturuşta okunabilecek kısalıkta olmalıdır (Şeker ve Çam 2021). Okul öncesi dönemde kitaplar, çocukların eğlenme, öğrenme, oynama ve farklı insanları tanıma ihtiyaçlarını karşılar, çocukları sanatçı beğenisıyla bir araya getirir (Sever 2002).

İlkokul dönemi (7-11 yaş) çocuklarda ise kitap doğrudan çocukların hayatının içindedir. Genellikle 7 yaşında başlayan ilkökul 1. sınıf döneminde çocuk okuma yazma öğrenir. Çevresi genişleyen çocuk, kitapların da yardımıyla farklı kişiler ve yerler keşfeder, bu süreçte sosyalliği artmaya başlar (Karaağaç ve Alikılıç 2023). Okuma yazma serüvenine başladıkları ilkökul döneminde çocuklar için kitaplar bu yolculuğun vazgeçilmez bir parçasıdır çünkü çocuklar için bu dönem okumayı öğrenme ve okuduklarından keyif alma dönemidir. Bir bakıma çocuklara kitap okuma alışkanlıkları kazandırmak için kritik dönemdir. Bu dönemde okunan kitaplar yalnızca kitap okuma becerisini değil çocukların bilişsel, duyuşsal ve özellikle de dil gelişimine katkı sağlar. (Tanju 2010). Okul çağındaki çocuklara hitap eden kitaplar, ana dilini ve anlatım gücünü geliştiren, okuma kültürü kazandıran, okul türü öğrenmelerini destekleyen niteliklere sahip olmalıdır (Sever 2002). Bu açıklamalar

göz önünde bulundurulduğunda özellikle ilkokul döneminde seçilen kitapların çocukların gelişim düzeylerine uygun olması önem taşımaktadır.

2.3. Dil

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellik düşünebilme yetisidir. Aynı zamanda insanlar düşünebildiklerini aktarabilen varlıklardır. Bu da insanları diğer canlılardan üstün kılan bir diğer özelliktir. İnsanlar tarih boyunca düşüncelerini resim, yazı, sözel kanallar vb. birçok iletişim yollarıyla aktarmıştır. Bu aktarımlar aynı zamanda insanoğlunun ilk zamanlarından beri oluşan değerlerinin ve kültürlerinin bugüne ulaşmasını sağlamıştır. Yani dil sayesinde insanlar düşündüklerinin ve gördüklerinin aktarımını yapabilmektedir (Taş 2013).

Dil, insanı insan yapan en temel değerdir. İnsan doğuştan dil yetisine sahiptir ve doğumdan itibaren ana dilini edinen insan yaşamı ilerledikçe dilini öğrenerek geliştirir. Dil yetisi sonradan oluşan bir kavram olmayıp insanın kendi oluşturduğu bir ürün değildir. Dil yetisi ve düşüncenin bir ve aynı olması bunu kanıtlamaktadır. Çünkü düşünce de insanda doğuştan var olan bir kavramdır. İnsan ve hayvanı ayıran özelliklerden en önemlisi de dildir. Dil tarih boyunca süregelen, düşünce ve kültür aktarımını sağlayan insanla bütünleşmiş bir varlıktır (Hocaoğlu 2007).

Dil bireyler için olduğu gibi bireylerden oluşan toplumlar için de vazgeçilmez bir unsurdur. Toplumun yapışını oluşturan dilin toplum üzerindeki etkileri 18. ve 19. yüzyıllardan itibaren keşfedilmeye başlamıştır. O zamanlar bir devlet adamı ve dil adamı olan Humboldt da dilin toplumla ilişkisi olduğu yönünde düşüncelerini belirtmiştir. Humboldt'dan sonra da Saussure, Chomsky gibi birçok dilbilimci bugüne kadar toplum ve dil arasındaki ilişkiye yönelik açıklamalar yapmıştır (İmer 1990).

Kültür aktarımındaki en önemli öğelerden olan dil için Kaplan (1985) “Dil duygu ve düşünce aktarımını sağlayan bir unsur olarak insan topluluklarını bir yığın olmaktan kurtarıp aralarında ‘duygu ve düşünce birliği’ sağlayarak millet olabilmelerini sağlar” ifadelerini kullanmıştır. Dil, insanları bir amaç etrafında toplayan önemli değerlerdendir (Koçak Macun 2020).

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan, duygu, düşünce ve sorunlarını birbirine aktarmalarını sağlaması yönüyle dil, milyarlarca insanın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Düşüncelerin ayak izi şeklinde ifade edilebildiği dil için Soykan (1998) “Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesini sağlayan dilde bozukluk oluşması duygu ve düşüncelerde de çarpıklığı beraberinde getirir. Bu da insanlarda kişilik bozukluğuna sebep olur çünkü dilin bozulması düşüncenin bozulması demektir. Sağlıklı toplumlar sağlıklı dil kullanımı sayesinde olur” ifadelerini kullanmıştır (İşcan 2007).

Anlaşılabileceği üzere dil kavramı toplumlar için önemli bir konumdadır. Toplumları oluşturan bireylerin ana dillerini iyi öğrenmesi, kavraması dolayısıyla kültür ve değer yargılarına sahip çıkması gerekir. Bu bağlamda bireylere yaşamlarının ilk anlarından itibaren dil öğrenimi doğru bir şekilde verilmelidir.

Dil insanlar arasında birlik sağlayarak insanları cemiyyet yani millet hâline getirir. Ana dili bilinmeyen bir yerde insan kendini yalnız hisseder ve iletişim kurmakta zorlanır. Bireyler konuştuğu ana dilini hazır şekilde bulur. Bu bireylere anne, baba, çevre yoluyla yüzyıllar boyu biriken kültürü aktaran dil, bireylere bırakılan en büyük mirastır (İşcan, 2007). Dil sayesinde hem kendi hem de kendi dışında kalan varlıklarla iletişim halinde olmasını sağlayan dil, insan hayatı için önemlidir. Dil sayesinde insanlar için ortak bir alan oluşarak nesilden nesile aktarım sağlanır. Konfüçyüs dilin önemiyle ilgili “Bir yerin idaresini alsaydım, yapacağım ilk iş dili gözden geçirmek olurdu çünkü dil sorunlu ise sözcükler düşünceyi ifade edemez. Düşünce ifade edilemezse görev ve sorumluluklar gerektiği şekilde yapılamaz. Böyle bir yerde âdet, kaide ve kültür bozulur. Bunun sonucunda adalet sistemi yolunu şaşırır. Adaletin yanlış yöne saptığı toplumlarda halk şaşkınlık içine düşerek ne yapacağını bilemez hale gelir. Bu nedenle hiçbir şey dil kadar mühim değildir” ifadelerini kullanmıştır (Yazoğlu 2005).

2.3.1. Dil ve Çocuk

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren çevresiyle iletişim kurma ihtiyacı hisseder. Dil bir anlaşma aracıdır ve iletişimin temelini oluşturur. Yaşamın ilk anlarından itibaren birçok dil gelişim sürecinden geçen bireyler, doğumdan sonra 2

aylık olana kadar ağlama sürecindedir. Ardından 2-6 ay arası dönemde cıvıldaama olarak isimlendirilen, çıkartılan seslerin tekrar edildiği dönem gelir. 6-12 ay arası dönemde çevresel uyarıcılar önem kazanır ve 12-18 ay arası dönemde tek sözcüklerin kullanımıyla dil gelişimi bir basamak daha atlamış olur. 18-24 ay arası iki sözcük olarak belirtilen dönemde çocuklar sözcükler arasındaki ilişkileri kavramaya başlar. 2-3 yaş aralığından itibaren ise çocuklarda dil gelişimi büyük değişimlere uğrayarak iletişimde cümle kurma dönemi başlar. Bu dönemler her çocukta farklı özellikler gösterse de geneli bu aralıklarda oluşmaktadır. Çocuklar bu dönemde yani ilk çocukluk döneminden itibaren dil kullanımında yaptıkları hataları ilkokula başlamalarıyla birlikte düzeltirler (Temizyürek 2007).

Dil, çocuğu egosundan uzaklaştırarak sosyal bir birey olmasına olanak tanıyan, kendisini kontrol ve takip ettiren, düşünce duygu ve davranışlarını yavaş yavaş öğretebilen, dış dünyaya karşı kendisini güvende hissettiren bir araçtır. Dil gelişimine yönelik incelemeler çağdaş çocuk psikolojileri araştırmasında en ilgi çeken araştırmalar arasındadır çünkü çocuklardaki dil gelişimi inanılmaz hızlı şekilde ilerler. Yine de genellikle tüm çocuklar ilk sözcüklerini 12-18 ay civarında söyler. Dil gelişiminde özellikle ilk yaşlar çok önemlidir çünkü bu dönemlerde yapılan yanlışların düzeltilmesi çok daha zor olur (Çakır 2004).

Çocuk dili genellikle aynı hecenin tekrarına dayalı olarak ortaya çıkar. Cici, mama vb. Çocuklar kendilerini ifade etme aracı olan dil kullanımında son derece özenlidirler. Çevrelerinde kullanılan dildeki yanlışları hızlıca fark ederek düzeltmek isterler. Örneğin şive ağzıyla söylenen “yuhumgeli-uykum geliyor” gibi söyleyişlerin öğrendiği standart söyleyişten farklı olduğunu fark edebilirler (İlhan 2005).

Dil doğumdan itibaren önemli şekilde değişimlere uğrayarak gelişir. Önemli olan her gelişim evresinde çocuklara gerekli desteğin verilmesi ve gerekli özenin gösterilmesidir. Çünkü çocuklar dünyayı ana dilleriyle tanımaya başlar. Dil, çocukları sosyalleştiren, duygu ve düşüncelerini aktarmalarına yardımcı olan, kendini dış dünyayla tanışma aşamasında güvende hissetmesini sağlayan en önemli ifade aracıdır. Bu bağlamda dil çocukların öğrenmelerini de etkileyen temel bir rol

üstlenir. Dil kültür, duygu, düşünce, tutum, inanç ve değerleri aktarmada çocuklar için önemli bir yere sahiptir. Bu da çocukların bilişsel ve sosyal gelişiminde dilin ne kadar önemli bir etken olduğunu bir kez daha göstermektedir (Çakır 2004).

Kişinin doğuştan getirdiği dil donanımları beyinle ilgili olmakla beraber dilin gelişimi yalnızca biyolojik faktörlerle olmaz. Dil hem donanım hem kazanımlarla ilgili bir yapıdır. Çocuklar çevreyle iletişim sürecinde taklit, model alma gibi yollarla dil kazanımı elde eder. Dil gelişiminin ortaya çıkışıyla ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Davranışçı görüşte çocuklar dili olduğu gibi öğrenir. Çevresindekilerin çocuğa verdiği tepkiler zamanla dile dönüşür. Sosyal etkileşim kuramında dil doğrudan taklit ve model almayla kazanılır, sosyal ve kültürel ortamdan etkilenir. Ana dili yaklaşımında dil genetik olarak aktarılır. Dil gelişimini biyolojik temellere bağlayan görüş ise dil gelişiminin biyolojik etkenlere bağlı olduğunu, çevresel koşulların da göz ardı edilmemesi gerektiğini savunur (Dağabakan ve Dağabakan 2007).

Çocukların dil gelişimini birçok faktör etkiler. Bunlar; kalıtım, çevre, zekâ, cinsiyet, sağlık, doğuş sırası, kardeş sayısı, aile, sosyoekonomik farklılıklar, okulöncesi eğitim kurumları, çocuk kitapları, televizyon ve radyo şeklinde sıralanabilir (İpek ve Bilgin 2007). Çocukların dil ediniminde aslında birçok kuramın ve faktörün etkili olduğu söylenebilir. Bunlar aile, yakın çevre, okul, toplum, iletişim ve teknoloji araçları olarak sıralanabilir (Dağabakan ve Dağabakan 2007). Çocukların dil gelişiminde kalıtsal faktörlerle birlikte aile ve çevrenin önemi de büyüktür.

2.4. Söz Varlığı Nedir?

TDK (2024) söz varlığını “Bir dildeki sözlerin bütünü; söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” olarak tanımlamıştır. Baş (2010), kelime hazinesi, sözcük dağarcığı gibi kavramların söz varlığını tam olarak açıklamadığını, tüm bu ifadelerin söz varlığının alt unsurları olduğunu belirtmiştir. Kelime hazinesi söz varlığının en zengin unsurudur. Aksan (2004) söz varlığı öğeleri için “dilin kendi öğeleriyle beraber yabancı sözcüklerin de yer aldığı temel söz varlığı; bilim, teknik, sanat kavramları olan terimler; bir ulusun

bilgeliği ve yaşam deneyimlerini yansıtan ve atalarından aktarılan atasözleri; toplumların kültür ürünleri olan ilişki sözleri, kalıplaşmış şekilde dilden dile aktarılan kalıplaşmış sözler; dile anlatım gücü veren ikilemeler söz varlığını oluşturan unsurlardır” ifadelerini kullanmıştır. Bu açıklamada geçen temel söz varlığı, kelime hazinesiyle eş değerdir (Baş 2010).

Bir toplumun söz varlığı, yalnızca bir araya gelen seslerin oluşturduğu bir bütün değil o toplumun ait olduğu inançlar, değerler, dünya görüşü, maddi ve manevi kültürünün yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. “Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği, hatta nükteye olan eğilimi hep söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkar (Aksan 2021: 16).”

Çotuksöken (1989) dil ve söz varlığı ile ilgili “Dil bireylerin kendisini ve çevresini anlamasını sağlar. Dil bilgisi sağlam olmayan ve diline egemen olmayan biri hemen her yönden eksiktir. Kendisini ve çevresini tanıma becerisine sahip olamaz. Dünyaya anlam veren insan için dil bu anlam verme sürecinde belirleyici rol oynar. Bilinçli insan dilinin söz varlığından en kapsamlı şekilde yararlanmasını bilir.” şeklinde açıklama yapmıştır (Türkben 2012).

Söz varlığı, bir dili yazan ve konuşan bireylerin anlatım gücünü geliştirir. Anlatım gücü toplumların diğer güçlerine de olumlu etki bırakır. Söz varlığı, bir dilin ve doğal olarak o dili konuşan toplumun her daim var olmasını sağlayan bir kavramdır (Baş 2010). Uluçay ve Börekçi (2015) söz varlığının yalnızca bir dil yapısı olmadığını, aynı zamanda o yapıyı oluşturan çok boyutlu söylemin de yansıması olduğunu belirtmiştir. Söz varlığı milletlerin dünyada var oluşlarını, geçmiş birikimlerini, kültürlerini temsil eden önemli bir unsurdur. Söz varlığını iyi benimseyen toplumlar birikimlerine birikim ekleyerek ilerler ve varlıklarını bu yönde geliştirirler (Baş 2010). Söz varlığı dillere ait olup bir milletin düşünce yapısının, değer sisteminin göstergesidir. Söz varlığı ait olduğu dilin birikimidir, ait olduğu dilin anlamlarını barındırır. Kelime hazinesi ile söz varlığı kavramları genelde karıştırılsa da kelime hazinesi kelimelerin oluşturduğu bütünden, söz varlığı kelime hazinesini de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Söz varlığı; kelimeleri, atasözlerini,

deyimleri, ikilemeleri, yabancı çeviri sözcüklerini, kalıplaşmış sözcük ve terimleri kapsayan çok geniş bir alandır (Boyacı Altınay 2022). “Bir toplumun söz varlığı, yalnızca bir araya gelen seslerin oluşturduğu bir bütün değil, o toplumun ait olduğu inançlar, değerler, dünya görüşü, maddi ve manevi kültürünün yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği, hatta nükteye olan eğilimi hep söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkar (Aksan 2021: 16).”

Bir dilin zenginliğinden bahsedince akla ilk olarak dilin söz varlığı gelmektedir. Herhangi bir dilin söz varlığını belirleyebilmek için birtakım ölçütlerin kullanılması gerekir. Bu ölçütler Türkçe dili için zengin kelime hazinesi, dildeki soyut kavramlar, temel kavramlar (sayı sistemi, organ isimleri), kökeni Türkçe olan fiiller, yeni kelimeler kazandırabilme imkânı, anlatım yolunun kolay ve kıvrak olması şeklinde açıklanabilir. Bu yönleriyle Türkçe zengin bir dildir (Yaman, 2016). Binlerce yıllık geçmişi olan Türk varlığı hem tarih hem dil olarak zengindir. Yüzyıllar boyunca farklı alfabeler kullanılarak bugüne kadar ulaşan Türkçe dili dünya dilleri arasında da önemli bir konumdadır (Morina, 2015).

İletişim, dilin en önemli unsurlarından biri olan söz varlığı ile anlam kazanır. Söz varlığı sayesinde anlatımlar ve aktarımlar zenginleşir. Bu aktarımlarda söz varlığının rolü büyüktür. Hatta söz varlığı, toplumlara atalarından kalan miraslar olarak ifade edilebilir. Tarih, kültür öğeleri söz varlığı sayesinde gelişir ve ilerler. Bir toplumun söz varlığına bakarak tarihi hakkında bilgi edinmek mümkündür (Ceran vd 2020). Sözcükler bir toplumun nesnel gerçekliği algılama biçimini yansıtır. Bu algılama ne kadar ayrıntılı ise o kadar zengin bir söz varlığı oluşur. Bireylerin ana dillerinde sahip oldukları kelime hazineleri ne kadar zenginse söz varlıkları da o oranda zengindir. Söz varlığı zengin olan toplumlarda düşünce aktarımı nitelikli ve kaliteli olur. Bununla birlikte başkalarını anlama yönü de daha rahat ve kolay olur (Aytan 2016).

Dilin zenginliği konusunda aynı dilin konuşulduğu değişik yörelerdeki lehçe ve ağızlarında da yaşam koşullarının (tarımcılık, hayvancılık, farklı gelenek görenekler vs.) farklılık göstermesiyle söz varlığının çeşitlendiği söylenebilir.

Örneğin “Geçinmeyene dokuz koca, okumayana dokuz hoca az gelir” Isparta yöresine özgü bir atasözüdür (Aksan 2021). “Bulutlar Bolu’ya öküzler ovaya” atasözü ise Bolu’ya özgüdür (Tan 2020). Buradan hareketle kültürel çeşitliliklerin de söz varlığını geliştirdiği söylenebilir. Özellikle atasözü ve deyimler söz varlığı için önemli öğelerdendir.

Bir eserdeki en önemli unsur söz varlığıdır çünkü eserin söz varlığı ne kadar zenginse eserin içeriği de o kadar zengindir. Özellikle dil öğretiminde etkili olan kitaplar için söz varlığı önemli bir alan kaplar. İlkokuldan itibaren özellikle Türkçe öğretiminde söz varlığı kazanımları büyük yer kaplar. Bu dönemden itibaren Türkçe dersiyle birlikte çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırılması ve teşvik edilmesi gerekir. Böylece kitapların yapı taşı olan söz varlığı unsurları dil öğretiminde de ön plana çıkmaktadır (Uz ve Özcan 2020). Söz varlığı ve söz varlığının unsurları olan kelime hazinesi, deyimler, atasözleri ve diğer öğeler çocuk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Çocuklar ana dillerinde yer alan söz varlığı öğelerini çocuk edebiyatı ürünleriyle etkileşim kurarak kazanır ve zenginleştirir (Baş 2010).

Aksan (2006) Köktürk yazıtlarından başlayarak Türkçenin söz varlığını incelemiş ve şu temel niteliklere sahip olduğunu belirtmiştir:

- Türkçe dilinin yapısından gelen güçlü türetme ve birleştirme yeteneği somut ve soyut kavramları kolaylıkla oluşturma ve ayrıntılarıyla kavramlaştırma gücü kazandırır. Bu güç Türkçenin en eski kaynakları olan Köktürk metinlerinden bugüne dek eksilmeden aktarılmıştır.
- Türkler yabancı milletlerle kurdukları ilişkiler sonucunda yabancı öğeleri kendi öz sözcüklerine tercih etmişler ve zamanla birçok yerli öge kaybolarak yerini yabancı sözcükler almıştır.
- Kavramlaştırma sırasında çoğunlukla somut nesnelere ve doğaya dayanan Türkçe böylece soyut nesneleri de somutlaştırarak dile getirebilmektedir. Böylece kavramlar daha canlı olmaktadır.
- Türkçede anlatıma güç veren ikilemeler yaygın şekilde kullanılır. Bu özellik tek tek sözcüklerin yanında ayrıca bir “söz varlığı ögesi” kazandırmıştır.
- Henüz Köktürk döneminde dahi Türkçe sözcüklerin çok anlamlılık

gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum da Türkçe dilinin yazı dili olarak daha da eskilere uzandığını gösterir.

- En eski belgelerde bile eş anlamlı kelimelerin çok olduğu ortaya çıkmıştır. Bu dikkat çekici özellik bugünkü Türkiye Türkçesinde de incelenecek olursa yine eş anlamlı kelimeler açısından zenginliği dikkat çekecektir.
- Bugün Türkiye Türkçesinde yazı dilinde unutulmuş, kaybedilmiş birçok öge Türkçenin çeşitli lehçelerinde ve Anadolu ağızlarında kullanımını sürdürmektedir (Karakuş vd 2017).

2.4.1. Söz Varlığının Dil Öğrenimi Üzerindeki Etkisi

Söz varlığı üretici ve alıcı olmak üzere iki yönde oluşur. Birey anne karnındayken işitmeye başladığı ilk andan itibaren mensubu olduğu dile ait söz varlığının temellerini atmış olur. Alıcı yöndeki söz varlığı dinleme ve okuma becerileri ile ortaya çıkar. Üretici söz varlığı ise konuşma ve yazma becerilerini kapsar. Toplumdaki bireylerin yaşamlarının ilk üç ayında dahi ana dillerini tanımaya başladığı birçok araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Hatta bu araştırmalara göre bebeklerin ilk üç aydan itibaren ana dilleri ve yabancı dilleri arasındaki farkı da anlayabildikleri belirlenmiştir. MR cihazları ile yapılan bu araştırmalarda bebeklerin ilk üç aydan sonra ana dillerini ayırt etme yetenekleri sayesinde dillerindeki sözcük grupları ile hecelerin arasındaki farkı da kavrayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır (Baş 2010).

Bireyler kendini ifade etmek için sözcükleri kullanır. Bu süreçte okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileri önemli bir görev üstlenir. Bu dört beceri birbiriyle bağlantılıdır ve birinde oluşan eksiklik diğer becerileri de etkiler. Bu nedenle her beceriye kendi içinde önem verilmesi, önemli bir noktadır. Okuma, yazma, dinleme, konuşma olarak tanımlanan dil becerilerinin temelini sözcükler oluşturur. Sözcükler de söz varlığına bağlı bir kavramdır. Dolayısıyla dil becerilerinin bireylere kazandırılıp etkili şekilde kullandırılması söz varlığı öğrenimine bağlıdır (Boyacı Altınay 2022).

2.4.2. Çocuk Kitaplarında Söz Varlığının Önemi

Kitaplar çocuklar için yalnızca okumayı hızlandıran araçlar olarak görülmemeli aynı zamanda çocukların ana dilini geliştiren araçlardan biri olduğu bilinmelidir. Çocuk kitapları söz varlığı açısından ne kadar zengin olursa çocukların dil öğrenimi o oranda artar. Kitapların içinde yer alan atasözleri, deyimler, eş anlamlı kelimeler, zıt anlamlı kelimeler, eş sesli kelimeler vb. çocukların dillerini keşfederek daha doğru kullanmalarına olanak sağlar (Baş 2016).

Alıcı söz varlığına yönelik okuma ve dinleme becerileri aslında üretici söz varlığı ile işlevselleşir. Okuduğu bir masalı ya da kitabı anlatması, okuduğu bir metnin ana fikrini söylemesi, okuduğu roman ya da hikâyenin unsurlarını belirtmesi, seviyesine uygun bir yazı yazması, metinlerdeki eksik bölümleri tamamlaması çocukların üretici söz varlığına büyük ölçüde katkı sağlayabilir. Yani çocuklar kitap okuyarak öncelikle alıcı söz varlıklarını geliştirmiş ve üretici söz varlıklarına katkı sağlamış olurlar (Baş 2010).

Her sene onlarca çocuk kitabı yayımlanmaktadır. Bu da ciddi bir kitap bolluğu demektir. Çocukların yaşlarına uygun hikâyeler, söz varlığını geliştiren anlatımlara sahip kitapları belirlemek kitap seçiminde önemli bir yer taşır (Topçam ve Yorulmaz 2023).

2.5.Söz Varlığının İçerdiği Öğeler

Söz varlığı tarihsel, kültürel, maddi ve manevi gibi birçok yönden ait olduğu dile ışık tutmaktadır. Bu bağlamda söz varlığı geniş bir kapsama sahiptir. Aksan (2021)'a göre bir toplumun söz varlığını oluşturan öğeler incelenirken insanın odak alınması gerekmektedir. Aksan (2021: 15) söz varlığı ile ilgili “Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dile ait olan sözcüklerin değil, o dile ait olan atasözleri, deyimler, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, terimler ve çeşitli anlatımların oluşturduğu bir bütünün akla gelmesi gerekir” ifadelerini kullanmıştır Atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, terimler ve doldurma sözler söz varlığının içerdiği öğelerdir.

2.5.1 Atasözleri

Atasözleri geçmişte yaşayan insanların yeni kuşaklara bilgi, deneyim ve tecrübeleri sonucu aktardıkları sözlerdir. Bu sözler yol gösterici nitelikte olup davranışlar ya da eylemlerin doğuracağı iyi veya kötü sonuçlarla ilgili bilgi verir. Atasözlerinin en belirgin özellikleri deneyimler sonucu ortaya çıkmaları, sonuç odaklı ve yol gösterici olmalarıdır. Bu bağlamda atasözlerinin ait olduğu toplumun kültürünü içinde barındırdığı da söylenebilir (Akyalçın 2012).

Atasözleri, ait olduğu dil ve söz varlığı için büyük önem taşımaktadır. Anlatımları destekleyen ve birçok olay için nasihat veren atasözleri için birçok tanım yapılmıştır. TDK (2024)'ye göre atasözü “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş öğüt verici nitelikte söz; deme, mesel, sav, darbimesel” şeklinde tanımlanmıştır.

Her ulusun kendi tecrübeleriyle oluşturduğu atasözleri, toplumların dünya görüşünü, yaşayış şeklini yansıtır ve kültürüyle ilgili bilgi vermektedir. Örneğin; “Yörük at yemini artırır, At sahibine göre eşer” gibi atasözlerine bakarak Türkler için atın önemli olduğu yargısına varılabilir (Aksan 2020). Atasözleri ait olduğu toplumun bilgeliği, tecrübeleri, dünya görüşünden yararlanarak oluşan ve toplumun anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca var olan sözlerdir (Aksan 2021). Aksan atasözleri için ayrıca “Çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleyiş açısından daha etkili olmaya yönelik sözlerdir (Aksan 2020: 38, III. Cilt)” ifadesini kullanmıştır

Kurt (1989) hazırladığı “Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım” adlı çalışmasında atasözlerini “Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kalıplaşmış şekilleri bulunan, Türk halkı tarafından benimsenmiş, dokunaklı, hazır cevap tanımına uygun, zekayı kamçılayan, insana yeni düşünce ve fikir çağrıştıran; bazen kelimelerin sözlükteki karşılığı dışında örtülü, başka bir anlam sezdirmek için söylenmiş, kimin tarafından söylendiği belli olmayan, geniş anlamlı fakat öz sözlerdir (Akyalçın 2012: 16)” şeklinde tanımlamıştır. Püsküllüoğlu (2004)'na göre atasözleri, ataların uzun denemelere, gözlemlere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt

olarak veren ve kalıplaşmış bir biçimi olan, kamuca benimsenmiş kısa, özlü sözlerdir. Atasözleri, uzun deneme ve gözlemlere dayanan, düşüncelerden doğan, kesin hükümler içeren, bilgece bir tavırla öğüt verir ve yol gösterir nitelikte olan, yüzyıllar boyu sözlü geleneğin içinde beslenerek halk tarafından benimsenmiş bulunan ve de halkın ortak değer yargılarını taşıyan kalıplaşmış özlü sözlerdir (Parlatır, 2008a). Akyaçın (2012: 17) atasözleri için “Atasözleri bir ulusun geçmişinden gelen, geçmişte yaşanan olaylarla deneyimlenmiş birikimlerin özlü ve kalıp sözlere dönüşmüş biçimleridir” ifadesini kullanmıştır.

Görüldüğü üzere atasözleri için pek çok tanım yapılmıştır. Bu da atasözlerinin dil için ne denli önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Atasözleri, tüm bu tanımlardan yola çıkarak deneyim ve tecrübelerle dayanan, atalarımızın insanların yaşamına ışık olarak tuttuğu, söz varlığı içinse çok kıymetli sözler olarak tanımlanabilir.

2.5.2. Deyimler

Atasözleri gibi deyimler de söz varlığı için büyük önem taşıyan unsurlardır. Deyimler sayesinde anlatımlar güçlenir, ifade edilmek istenenler daha kolay ve etkili aktarılır. Uluçay ve Börekçi (2015) deyimlerin toplumsal düşünce süreçlerini dilsel biçimlerle yansıtmaya işlevi ve bireyler için söylem oluşturma işlevinin olduğunu belirtmiştir. Deyimlerde çoğunlukla kullanılan ad aktarmaları, benzetmeler, abartmalar vb. yapılarla şiirsel ifade biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bu nitelikleriyle deyimler dil ediniminde önemli bir faktördür.

Çok eski ve köklü bir dil olan Türkçede deyimlerin yeri büyüktür. Türkçenin ilk yazılı belgelerinden olan Orhon Yazıtları’nda dahi deyimlerle karşılaşmaktadır. Örneğin “ot sub kıl” şeklinde bir ifade geçen Orhon Yazıtları’nda ateş ve su gibi düşman etmek anlamı çıkan bir deyim yer almaktadır. Bu da deyimlerin yüzyıllar öncesinden Türkçede var olduğunu ve çok köklü bir yeri olduğunu göstermektedir (Akyaçın 2012). Bu kadar önemli bir kavram için de şüphesiz yapılmış birçok tanım vardır.

TDK (2024)'ye göre deyimler “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir”dir. Aksan (2020)'a göre deyim, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür. Deyim; “Bir kavramı ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce”dir (Aksoy, 1988'den akt. Akyalçın 2012: 9). Hengirmen (2007)'e göre deyimler, en az iki söz varlığından oluşan ve gerçek anlamları dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlerdir. Parlatır (2008b) deyimleri, en az iki söz varlığından oluşan ve gerçek anlamları dışında mecazi anlam ile pekiştirilmiş bulunan kalıplaşmış söz öbeği ya da deyiş olarak ifade etmiştir. Akyalçın (2012: 10) ise deyimler için “Düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek anlamın dışına çıkmış özel anlam/anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir” tanımını yapmıştır.

Deyimler için kısaca anlatımı güçlendiren, mecazi boyuta ulaşan söz öbekleri şeklinde bir ifade de kullanılabilir. Deyim kullanılan anlatımlar daha güçlü ve ilgi çekici hale gelir. Bu nedenle Türkçede deyimler de önemli bir yere sahiptir.

2.5.3. İkilemeler

İkilemeler dil ve anlatıma büyük katkı sağlayan söz öbekleridir. İkilemeler sayesinde dildeki anlatım imkânları genişleyerek daha güçlü, akıcı, şiirsel ve kıvrak bir hale gelir. İkilemelerin ilk yazılı belgeler olan Göktürk Yazıtları'nda tünli-künli (geceli gündüzlü), eb-bark (ev bark) vb. gibi kullanımlarla yer aldığı ortaya çıkmıştır (Akyalçın 2007). Buradan da ikilemelerin Türkçenin tarihinde eskiden beri var olduğu ve dil, anlatım gücü için önemli bir yere sahip olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

İkilemeler, Türkçenin her döneminde dilin sözdizimi ve anlamını güçlendiren en önemli niteliklerinden biridir. Dünya dillerine bakıldığında neredeyse çoğunda Türkçedeki gibi anlamı bu derece güçlü kılan ikileme özelliği görülmemektedir. Bu

da Türkçenin özgünlüğünü arttırmaktadır. Ayrıca Türkçenin tarihine bakılacak olursa ikilemelerin ilk zamanlardan beri var olduğu görülmektedir (Aksan 2021).

TDK (2024) ikilemeleri “Biçim veya anlamca birbiriyle ilgisi bulunan aynı, yakın veya zıt anlamlı kelimelerin art arda getirilmesiyle oluşturulan kelime grubu şeklinde tanımlamıştır. Hatiboğlu (1981) ikilemeler için “Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür” ifadesini kullanmıştır. Ona göre ikilemeler anlatım gücünü arttırmak, kavramı pekiştirmek, anlamı zenginleştirmek için aynı sözcüğün tekrar edilmesi ya da birbirine yakın veya zıt olan ya da sesleri birbirine anımsatan sözcüklerin yan yana kullanılmasıdır (Çimen 2021). Anlatımı daha güzel ve etkili duruma getirmek için aralarında ses benzerliği bulunan yakın, aynı ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasına ikileme denir. İkilemeler genelde iki sözcükten kimi zaman da üç sözcükten oluşur (Akyalçın 2007). Türkçede aynı sözcüğün tekrarıyla kurulan ikilemelerin sık kullanımı, zihinde kavramların algılanırken pekiştirilmesi ve güçlenmesini sağlayan bir anlatım biçimidir (Coşkun 2020).

2.5.4. Yansıma Sözcükler

Her dilde yansımadan kaynaklanan sözcükler yer almaktadır. Yansımalar doğadaki seslerin ya da insan seslerinin taklit edilmesi yoluyla oluşan sözcüklerdir. Bu sözcükler insan ve hayvanların seslerini yansıttıkları gibi ses çıkaran her türlü varlığın sesini de yansıtabilir. Türkçede miyavlamak, havlamak, kükremek, böğürmek, gıdıklamak gibi hayvan seslerinin yansımaları, öncelikle taklit sonucu oluşmuş ardından eyleme dökülerek ortaya çıkmıştır. Aynı durum üflemek, hohlamak gibi insan seslerini yansıtan sözcükler için de geçerlidir. Söz varlığındaki cansız nesnelerden oluşan takırtı, çıtırtı, şarıldamak, şırıl şırıl gibi sözler de diğer yansımalar gibi seslerin betimlenmesiyle oluşmuştur (Aksan 2020).

TDK (2011: 2524) yansıma sözcükler için “Doğa seslerine benzer seslerle yapılan kelime, taklidî kelime, onomatope” tanımını kullanmıştır (Erol ve Sarıkaya 2016). Yansımalar tek başına bir anlam ifade etmez. Bazen tek sözcükle oluşurken kimi zaman ikilemeler yoluyla ortaya çıkar. Örneğin; şırıl şırıl... Bu çalışmada tek sözcüklü yansıma ve ikilemelerden oluşan yansımalar bir arada verilmiştir.

2.5.5. Argo ve Kaba Söz Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

TDK (2024) argoyu “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim” şeklinde tanımlamıştır. Aksan (2020: 89, I. Cilt)’a göre argo “Her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir.”

Dil sosyal hayattaki görevlerine göre birçok gruba ayrılabilir. Örneğin anlatılmak istenenin sözle bildirilip bildirilmemesine göre iç dil ya da dış dil olarak ayrılabilir. Anlatılanın zihinsel ya da duygusal olmasına göre zihin dili ya da duygu dili olarak sınıflandırılabilir. Dil bireyler arasında anlaşmayı sağlayan ve konuşan tarafından eyleme dökülüp dökülmediğine göre amelî ya da nazarî olarak ikiye ayrılır. Amelî dilde konuşanın gramer ve kurallara pek bakmadığı, nazarî dilde ise tüm kurallara uyulduğu söylenebilir (Devellioğlu 1990).

Argo toplumda daha çok eğitimsiz kişilerce kullanılıyor olsa da hemen hemen her ülkede eğitimli kişiler arasında da kullanımı var olan bir söz varlığı ögesidir. Hatta bu durum argonun öğrenci argosu, artist argosu, bilgin argosu gibi farklı türlerinin oluşmasını sağlamıştır. Her dilde argo ve çeşitleri bulunurken, her dilin argosunun benzer yollarla oluştuğu söylenebilir (Aksan2020). Devellioğlu (1990: 14) argo için “Toplumda belli bir gruba veya sosyal bir sınıfa mahsus olan ve genel dilin koynunda asalak bir kelime hazinesi bulunan konuşma sistemlerine argo adı verilir, hırsız argosu, talebe argosu, asker argosu, artist argosu, umumhane argosu vb.” ifadelerini kullanmıştır. Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi’de geçen tanıma göre argo “Aynı meslek veya topluluğa mensup olan şahısların benimsedikleri özel terimlerin bütünü. Kaba konuşma, kültürsüz ve aşağı tabakanın ağzı” şeklinde geçmektedir (<https://www.turkedebiyati.org/argo-sozlugu/>).

Birçok alanda farklı çeşitleri olan ve genelde eğitim görmemiş kesimler tarafından kullanıldığı bilinse de toplumun hemen her kesiminden bireyin kullandığı, anlatımı genişleten sözler olan argo, söz varlığının bir parçasıdır. Argo sözlerin belli kesimler arasında şifreli iletişim biçimi olarak kullanıldığı da söylenebilir (Türkben

2012). Bunun yanı sıra argo; gelişmiş, sanatlı ve nükteli bir dil olması özellikleriyle toplumun zekâ ve yaratıcılığının bir göstergesidir (Aksan 2020). Bu çalışma sırasında Ferit Devellioğlu'nun "Türk Argosu" sözlüğünden yararlanılmış ve bu sözlük dışında argo ile ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür.

2.5.6. Pekiştirme Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

Korkmaz (1992) pekiştirmeyi, "Türkçede isim, sıfat ya da zarf kökenli sözcüklerin ilk hecelerinin m, p, r, s ünsüzlerinden biriyle kapatılarak oluşan hecenin kelimenin başına getirilerek kurulan ve bu şekilde anlama yoğunluk katan kelime" şeklinde tanımlamıştır. Pekiştirmede asıl olan anlamı güçlendirmektir. Buna örnek olarak *bem-beyaz*, *sap-sarı*, *sim-sıcak* sözcükleri verilebilir. Ayrıca pekiştirmelerde anlamı daha çok güçlendirmek için ek yığılması olayı da görülebilir ve pekiştirme ögesi ile asıl kelimenin arasına –a ünlüsü getirilebilir. Örneğin; *sap-a-sağlam* gibi. Üstüner (2003)'e göre Türkçede pekiştirmeler; ses, ekler edatlar ve söz dizimi ile yapılabilmektedir (Aydın vd 2021).

2.5.7. Lakap Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

TDK (2024) lakabı "Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin ve o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad" olarak tanımlar. Cambridge Advanced Learning's Dictionary Lakaw A. 2006: 1)'e göre lakap "Birisine arkadaşları ya da aileleri tarafından verilen resmi olmayan isim ya da karakter özelliğine dayanan isim"dir. Lakapların ortaya çıkışında kişilerin fiziksel ve kişisel özellikleri etkili olmaktadır. İlk örnekleri Türk destanlarında görülen lakaplar kimi zaman aşağılama kimi zaman ise ayrıcalık tanıma özelliği göstermektedir. Aynı zamanda lakaplar toplumun mizahi özelliğini de yansıtan sözlerdir (Özdemir ve Erdem 2016). Bu çalışmada az da olsa lakaplara rastlandığı için söz varlığı başlıkları içerisinde ayrıca ele alınmıştır.

2.5.8. Doldurma Sözler

Konuşma esnasında akla söyleyecek bir şey gelmemesi durumunda zaman kazanmak yahut anlatımı pekiştirmek için söylenen sözlerdir. Genelde cümle içinde

söylenen gereksiz sözlerdir (Erol 2007). “Genellikle konuşulan dilde bir şeyi anımsama üzere zaman kazanma, söyleneni pekiştirip kesinleştirme gibi amaçlarla, konuşan kişinin kullandığı, çoğunlukla gereksiz olan sözcük ve anlatım kalıplarına doldurma sözler denir (Aksan 2021: 209).”

Doldurma sözler “hıı, şey, eee, mmm” gibi ifadelerle insanların çoğunlukla başvurduğu sözlerdir. Bu tür sözler konuşma sırasında akıcılığı bozduğu için hoş karşılanmamakla birlikte yazı dilinde bazen olumlu bir etki gösterebilmektedir. Bu tür ifadelerin eserlerde bulunması çocuk okurlarda gündelik hayat dilini yansıtacağı için samimi bir üslup oluşturabilir. Bu tür ifadelerin eserlerde özellikle karşılıklı konuşmalarda geçmesi yadırganacak bir konu olmamalıdır (Ay 2021).

Doldurma sözler genellikle yazılı dile göre konuşma dilinde daha çok kullanılan ve konuşma sırasında zaman kazanmak ya da anlatıma vurgu yapmak amaçlı söylenen sözlerdir. En yaygın olanı sözlüksel anlamı olmayan Arapça kökenli “şey” sözcüğüdür (Demir 2016). Çoğunlukla anlatılmak istenenler hatırlanmadığı zamanlarda kullanılan bir kelimedir. Yine anımsanmayan ve zaman kazanmak için söylenen kalıplardan biri de “efendime söyleyeyim”dir. Gereksiz yere kullanılan “sonra” ya da “sonracığıma” kelimeleri de bu amaçlara benzer şekilde kullanılır (Aksan 2021).

Doldurma sözler kişinin söylediklerini pekiştirmek ya da kesinleştirme isteğiyle bir şeyleri hatırlamak için kullandığı ifadeler olarak açıklanabilir (Karaca ve Sinan 2022). Doldurma sözler sözlü ya da yazılı dilde cümlelerde fazla ilgisi olmayan şeyleri hatırlamak için kullanılan genellikle gereksiz olan sözcüklerdir. Genellikle kelime hazinesi gelişmemiş, söz varlığına ögelerine hâkim olmayan kişiler tarafından daha fazla kullanılır. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerde doldurma sözlere pek yer verilmemesi beklenir (Metin ve Ceran 2023).

Doldurma sözler kültür düzeyi ve kelime bilgisi dar olan kimseler tarafından daha sık kullanılmaktadır. Günümüzde özellikle gençlerin de sık kullandığı “tamam mı?” sözü de doldurma sözlerdendir. Yerli yersiz her konuşmaya eklenen “tamam mı?” sözüne “Sokağa çıkıyordum tamam mı?” cümlesi örnek verilebilir. Bunlara ek olarak “...var ya!” ya da “...yok mu?” sözleri de günümüzde sıklıkla kullanılan

doldurma sözler arasındadır. “Ben var ya, o Ayşe yok mu?” gibi kalıplara dilimizde sıkça rastlamaktayız (Aksan 2021).

2.5.9. Terimler

Tüm dillerde fizik, matematik, geometri, sahne sanatları, mimari vb. gibi çeşitli alanlarda bu alanlara özgü terimler bulunur. Her alanın kendine ait bir terim söz varlığı vardır. *Atom*, *molekül*, *bakteri* kelimeleri terim olarak kabul edildiği gibi müzikte *alto*, *soprano*; dişçilikte *dolgu*, *köprü*; matematikte *açı*, *küre* gibi kelimeler de ait olduğu alanların terim söz varlıklarıdır (Aksan 2021). TDK (2024) terimleri “Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah” olarak tanımlamıştır. Terimler her dilde fizik, matematik, sosyoloji, felsefe vb. alanlar, sahne sanatları, mimarî ve zanaatların kendi içlerinde oluşturduğu ve kendi özelliklerini taşıyan söz varlığı öğeleridir (Baş 2006).

Terim, Latince “terminus” sözcüğünden esinlenerek ortaya çıkmıştır. Zülfikar (1991) terimin sınır-son anlamlarına geldiğini belirtmiştir. Her dilde bulunan terim söz varlığı, milletlerin sanat, bilim, teknoloji ve zanaatta gelişmesiyle doğru orantılıdır (Özsoy 2019). Terimler spor, sanat, bilim, zanaat gibi alanlarda uzmanlaşan kişilerin bu alanlarda kullanmış oldukları ifadelerdir (Evler ve Aksoy 2023). Dilâçar (1956) terimler için “bilim ve sanat alanlarında kullanılan ve bu alanların müfredatına bağlı olan ve belirli bir kavramın, nesnenin veya durumun karşılığı olan kelime” tanımını yapmıştır (Türkben 2012).

Korkmaz (1992) terimleri “Bilim, teknik, spor, sanat ve zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen isimler: bilgisayar, radyo, özne, hacim, üçgen vb.” şeklinde açıklamıştır. Vardar (1998) ise terimler için “Özel bir bilgi veya etkinlik alanına, bilim ve uzmanlık dalına özgü sözcük. Terimler uzmanlar arasındaki etkin iletişim için gereklidir” ifadelerini kullanmıştır (Sağlam 2007).

Terimler bazen çok yaygın kullanıma sahip olurlar ve günlük yaşamda terim olma özelliklerini kaybetmeye başlarlar. Örneğin; radyo, telefon elektronik alanı için birer terim olsalar da günlük yaşamda çok sık kullanıldıkları için terim sayılmaz. Ancak yine de elektronik alandaki bir sözlükte bu kelimeler de terim olarak kabul

edilirler. Bir ülkede bilim, teknik, sanat ve zanaat dalları ne ölçüde gelişir ve bu dallarda yapıtlar verilirse o ülkenin dilinde terim söz varlığı da o ölçüde gelişir(Aksan 2021: 44).

Terimler oluşturulurken temel söz varlığına ait kelimeler sıkça kullanılır. Bilim dallarına ait anlamları sınırlı ve özel kelimeler olan terimler, Türkçenin farklı dönemlerinde çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Cumhuriyet döneminde terimlerle ilgili çalışmalara daha fazla özen gösterilmiştir. Terimlerin oluşturulması ya da yabancı sözcüklerden dilimize uyarlanıp Türkçeleştirilmesi, Anadolu ağızlarından kelime alma veya genel dilde kullanılan kelimelerden yararlanarak yapılabilir. Terimler halkın söz varlığında olmayıp yalnızca ilgili bilim dalıyla ilgilenen kişiler arasında kullanılmasına rağmen aslında halk dili ve günlük dilden alınarak oluşturulmuş kavramlardır. Zülfikar (1991) terimler için “Terimleri genel dilin kelimelerinden kesin sınırlarla ayırmak zordur” ifadesini kullanmıştır (Şahin 2006).

Şekil 1.Baldinger'denakt:.. (Aksan, 2021: 44)

Aksan (2021), Kurt Baldinger'in dilin söz varlığı ve alan söz varlığı arasındaki ilişkiyi gösterdiği şemayı “Türkçe'nin Sözvarlığı” kitabında açıklamıştır. Bu şemaya göre alan söz varlığı bir bölümünü genel söz varlığından, diğer bölümünü ise genel söz varlığının dışında kalan kendi alanlarından almaktadır. Şemada yer alan dilbilim, spor, ulaşım işleri ve tıp bölümleri bu konuya örnek olarak

verilmiştir. Yine bu durum daha ayrıntılı örneklenecek olursa; spor terimlerinde Türklerin ata sporu olan güreş terimlerinin bir kısmının deyimler olarak genel dile yerleştiği görülmektedirken, yeni sporlardan sayılan basketboldan genel dile yerleşen ve genelleşen terimlerin olmadığı görülür (Aksan 2021).

Aksan (2020) tarafından terimlerin 2 tane genel özelliği açıklanmıştır.

1. Terimler genel olarak tek anlamlı ögelerdir. Açık, ağırlık gibi.

2. Terimler türetilirken yeni beliren ya da yerleştirilmek istenen kavramlar için şu yollar kullanılır:

- *Dilin kendi ögelerine yeni anlamlar yükleyerek dilden karşılama:* Dışçılıkteki köprü gibi.
- *Birleştirme:* Tekel, bilgisayar gibi.
- *Canlandırma:* Unutulan ögelerin yeniden kullanılmasıyla oluşur. Nicelik, nitelik gibi.
- *Çevirme:* Yabancı ögelerin çevrilmesiyle oluşur. Bilim kurgu, fizikötesi gibi.
- *Türetme:* Dilin kendi kök ve ekleriyle türetilir. Saplantı, seçenek gibi.

2.5.10. İlişki Sözleri

İlişki sözleri kalıp sözler olarak da bilinen, söz varlığının içinde yer alan, toplumun gelenek görenek, âdetleri sonucu ortaya çıkan sözlerdir. İlişki sözleri ait olduğu toplumun kültürünü yansıtan önemli bir unsurdur (Özbaşı 2016). Aksan (2021)'a göre ilişki sözleri bir toplumun bireyleri arasında kullanılması âdet olan sözlerdir. Örneğin sabahları 'günaydın' ile başlayıp toplum içindeki farklı durumlarda yerine göre 'afiyet olsun, affedersiniz, güle güle' gibi söylenen sözler toplumların kültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır. İlişki sözleri de tıpkı atasözleri, deyimler ve ikilemeler gibi ait olduğu toplumun kültürüne ışık tutmaktadır. İlişki sözleri toplumların gelenek, görenek, örf ve adetlerini yansıtan söz varlığı ögelerinden biridir. Su veren birine, *su gibi aziz ol* ya da *su verenlerin çok olsun*

sözleri Türkçenin zenginliğini arttıran ilişki sözlerine örnek olarak gösterilebilir (Aksan 2021).

İlişki sözleri toplumların söz varlığı açısından önemli bir yere sahiptir. İnsanlar arasındaki ilişkiyi güçlendiren, aralarındaki bağın artmasını sağlayan ilişki sözleri bu çalışmada; inanış, alkış ve kargış bildiren, özür dileme, iyilik bilme ve rica bildiren, selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma bildiren, yeme ve içmeyle ilgili sözler bildiren söz varlığı ögeleri, tekerlemeler ve kalıplaşmış sözler olarak yer almış ve toplam 6 alt başlıkta incelenmiştir.

2.5.10.1. İnanış, Alkış ve Kargış Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

Dini inançlar etkisiyle oluşan inanışla ilgili olan kalıplaşmış sözler alkış ve kargışla benzer anlamlar içerdiği için tek başlık altında toplanmıştır. TDK (2024), alkışı dua, kargışı ise beddua kelimeleriyle tanımlamıştır.

Dilimizde *alka-* (Gabain 1995); *karga-* (Ergin 1997) sözcüklerinden türetilmiş olan alkış ve kargışlar çok eskiden beri varlığını sürdürmektedir. Karşılaştıkları olaylar karşısında tepkilerini farklı şekillerde gösteren insanlar, bazı durumlarda ödül ve cezayı bir bakıma alkış ve kargışlar sayesinde Allah’a havale etmiş olurlar. “Allah senden razı olsun, Allah belanı versin” gibi kalıplar bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Sevinçli 2015).

Bu çalışmada inanışla ilgili kalıpların da alkış ve kargışlarla benzer nitelikler taşıması sebebiyle üç başlık bir arada toplanmıştır. Birçok çalışmada dua ve beddua ile ilgili söz varlığı ögeleri, Türkçe karşılığı olan alkış ve kargış kelimeleriyle belirtildiği için bu çalışmada da alkış ve kargış sözcükleriyle ele alınmıştır.

2.5.10.2.Özür Dileme, İyilik Bilme ve Rica Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

İletişimde özür dileme, rica etme ve iyiliğe karşı nezaketle söylenen sözler önem taşımaktadır. Bu başlık altında birbirine benzeyen özür dileme, iyilik bilme ve rica bildiren söz kalıpları birleştirilerek incelenmiştir.

2.5.10.3.Selamlaşma, Karşılaşma ve Vedalaşma Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

Her toplumun kendi kültürünü yansıtan, iletişim kurarken kullandığı söz varlığı ögelerinden biri de selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma söz kalıplarıdır. Biriyle selamlaşırken, vedalaşırken ya da karşılaşıldığında “merhaba, iyi günler, kendine iyi bak” gibi ifadeler kullanılır. Toplumunu oluşturan bireylerin selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma esnasında hâl hatır sorarken kullandıkları kalıplar o toplumun kültürü hakkında bilgi verir. Bu yönüyle toplumun günlük hayatta belirli kurallara göre gerçekleştirdiği iletişim biçimi kültür araştırmaları için önemli bir yere sahiptir (Keskin 2017).

2.5.10.4. Yeme ve İçmeyle İlgili Söz Varlığı Ögeleri

Kültürümüzde yeme ve içmeyle ilgili önemli söz kalıpları bulunmaktadır. Türkçenin ne kadar zengin bir dil olduğu bu başlıkla da görülmektedir. Türklerde yemeğe verilen önemin dile getirildiği söz kalıplarına araştırmada da yer verilmiş, kitaplarda geçen yeme ve içmeyle ilgili söz varlığı ögeleri bu başlık altında incelenmiştir.

2.5.10.5. Tekerlemeler

Tekerlemeler Türk toplumunda önemi olan kültür ögelerindendir. Tekerlemelerin şekil, yapı, biçim bakımlarından sınırları çizilemez. Çünkü halk edebiyatı ögelerinden masallarda, ninnilerde, tiyatrolarda, hikâyelerde ve çok çeşitli yerlerde bulunur (Duymaz 2002). Tekerlemeler ses benzerlikleri ve akıcılığa sahip olması yönüyle çocukların ilgisini çekmektedir. Tekerlemeler ritimleşen sözler olması, oyunlaştırılabilir olması yönüyle çocukları eğlendiren bir söz varlığı ögesidir (Ungan 2009).

2.5.10.6. Kalıplaşmış Sözler

Toplumda halk arasında kullanılan ancak söyleyeni belli olmayan, kalıp haline gelen sözler bu başlık altında incelenmiştir. Bu başlık altında incelenen ifadeler diğer başlıklara uymadığı için (atasözü, deyim vb.) ayrıca ele alınmıştır.

2.6. Söz Varlığı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Çocuk kitaplarında söz varlığının tespiti ile ilgili ilk çalışma Baş (2006) tarafından yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda birçok araştırmacı söz varlığı unsurları üzerinde çalışmalar yapmış ve araştırma sayıları artmış olsa da bu yeterli düzeyde değildir. Baş'ın söz varlığı çalışmasından önce kelime hazinelerine yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Araştırma kapsamında toplam 8 adet kelime hazinesi üzerine, 11 adet söz varlığının tespiti üzerine; toplamda 19 adet söz varlığı ile ilgili yurt içinde yapılan çalışma değerlendirmeye alınmıştır.

1926 yılında Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından hazırlanan raporda, elifba ve kıraat kitaplarında yararlanılacak kelime listelerinin önemli olduğu belirtilmiş, Amerika'da yapılan çalışmalara atıf yapılarak örnek verilmiş, 80 yıl öncesinde çocuk kitaplarının kelime hazinesine göre hazırlandığı belirtilmiş ancak bu raporla ilgili hususlar uygulamaya konulamamıştır. Kelime hazinesi üzerine Aksoy (1936) "Bir Dil Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü" isimli bir çalışma hazırlamıştır. Aksoy bu çalışma için Mr. Bridge tarafından Türkiye'de kelimeler üzerine yapılan bir araştırmayı, *Yaban ve Kızılık Dalları* adlı romanları ve Türk Tarih Kurumunun tarih kitabını değerlendirmeye alarak 3 farklı kelime listesi çıkarmış ve bu listeleri kaynaklarda değerlendirmeye aldığı kelimelerin ortak olarak geçme ya da yalnızca birinde geçme durumlarına göre karşılaştırıp yeniden listelemiştir. Bu çalışma ilk olması yönüyle önem taşımaktadır (Baş 2006).

Pars ve Pars (1954), ilköğretim birinci sınıfta kullanılabilecek kelimelerle ilgili bir liste hazırlamış ve bu listeye Thurndike'nin listesinde yer alan ilk bin kelimeyi değerlendirmeye alarak eklemişlerdir (Baş ve Karadağ 2012).

Özön (1954), ilköğretim dergisinde yayımlanan çalışmasında 1. ve 3. sınıflar için hayat bilgisi ünitelerinden değerlendirmeye aldığı kelimeleri isim, sıfat, fiil şeklinde gruplayıp alfabetik sıraya dizmiştir. Bilgen (ty) tarafından ilköğretim öğrencilerine yönelik kelime hazinesi kapsamında bir başka kelime listesi oluşturulmuştur. Bilgen 1. 2. ve 3. sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi ders kitaplarında geçen kelimeleri sayarak listelemiştir (Baş 2006).

Kırcı (1992), MEB tarafından 4. ve 5. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde geçen kelimeleri kullanım sıklığı ve kelime türleri açısından değerlendirmiştir (Baş ve Karadağ 2012).

Türkiye’de, çocukların kelime hazinelerine yönelik en kapsamlı çalışma Karadağ (2005) ve Kurudayıoğlu (2005) tarafından yapılmıştır (Baş 2006). Karadağ (2005), Türkiye’deki 7 coğrafi bölgeden, her bölgede 2 noktayı baz alarak 14 farklı yerleşim yerindeki 3.135 ilköğretim 1. kademe (1-5. sınıf) öğrencisine yazılı anlatım uygulaması yaptırmış ve sınıf düzeylerine göre kelime sıklık ve yaygınlık listeleri oluşturmuştur. Aynı zamanda ilköğretim 1. kademe öğrencilerine ait Türkçe ders kitaplarında geçen metinler de değerlendirilerek kelime listeleri oluşturulmuştur. Daha sonra bu iki liste karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda kitaplarda yer alan kelime hazinesinin öğrencilerin kelime hazinesine %50-%60 oranında uygun olmadığı ortaya çıkmıştır (Karadağ 2005).

Kurudayıoğlu (2005) ise aynı çalışmayı yine 14 farklı yerleşim yerinde 1.726 ilköğretim 2. kademe (6-8. sınıf) öğrencisine yazılı anlatım uygulamasıyla yapıp kelime listeleri oluşturmuştur. Aynı şekilde 2. kademe öğrencilerine ait Türkçe ders kitaplarında geçen metinleri de değerlendirerek kelime hazinesi oluşturmuştur ve bu iki listeyi karşılaştırmıştır. Sonuçta kitaplarda yer alan kelime hazinesinin öğrencilerin kelime hazinesine %50 oranında uygun olmadığı görülmüştür (Baş 2006).

Baş (2006), 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı üzerine yazılmış metinlerin söz varlığı açısından incelediği çalışmasında bu yıllar arasında yerli yazarlar tarafından yazılmış olan kitap türlerini deyim, atasözleri, kelime zenginliği gibi unsurlar açısından karşılaştırmıştır. Bu çalışmada roman, hikâye, masal, destan ve efsane türlerinden 100.000’er kelime seçilmiştir ve kelime zenginliği, atasözleri, deyimler, ikilemeler karşılaştırılmıştır. Kelime zenginliğinin ve ikilemelerin en çok olduğu tür hikâye, deyimlerin en çok kullanıldığı türün efsane olduğu sonuçları çıkmıştır. Aynı zamanda roman türündeki 100.000’lik kelime havuzunda hiç atasözü kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Kaya (2008), ilköğretim 2. kademe Türkçe kitaplarındaki söz varlığını incelemiştir. Türkçe kitabında yer alan metinlerdeki kullanım sıklığını araştıran Kaya, bu sözcüklerin kökü ve türlerini de araştırmıştır. Çalışmasında öğrencilerin ve öğretmenlerin sözlük kullanımı ve sözcük öğretimi konusundaki görüşlerini almıştır.

Mangır (2009), Osman Cemal Kaygılı’nın eserlerini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1910-1945 yılları arasında eserler ortaya çıkarmış olan

Kaygılı'nın hangi unsurları ön plana çıkardığını ve bunları hangi amaçla kullandığını araştırmayı amaçlamıştır. Mangır, Kaygılı'nın eserlerini çeşitli kütüphanelerden edinmiştir. Ulaşılan eserler fişlenmiştir. Fişlerin sayısı öngörülenden çok daha fazla olduğu için bir seçim yapılmış ve sözvarlığı ögelerini en iyi yansıtan fişler baz alınmıştır. Söz varlığı ögelerinin tamamı dikkate alınarak abeceye göre sıralanmıştır. Osman Cemal'in o dönemin özelliklerine göre eserlerinde farklı milletlere ait isimler kullandığı, argo kelimelere yer verdiği, lakap kullanımında fiziksel özellikleri dikkate aldığı, atasözleri, deyimler ve ikilemeleri eserlerinde önemli bir ölçüde kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 8 adet çocuk kitabını incelemiştir. Bu kitaplarda yer alan atasözleri, deyimler, kalıplaşmış sözler, ikilemeler, argo kullanımı olan sözcükler kitaplara göre incelenerek gruplandırılmıştır. Bu araştırma sonucunda Özbaşı, Zeynep Cemali'nin eserlerinde çocukların dilini geliştirecek düzeyde söz varlığı ögelerine yer verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Yazıcı Okuyan (2006), Fakir Baykurt'un romanlarını sözvarlığı açısından incelediği çalışmasında yazarın kitaplarında kendine özgü temel kavramlar, izlek ve imgeler betimlenmiş ve yazarın kendine özgü bir söz varlığı kullanmasıyla söz varlığı kullanımının zengin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Uzuner Yurt (2016), Aytül Akal'ın *Gökyüzünde Balonlar* isimli öykü kitabını söz varlığı açısından incelemiştir. 9 öykünün birlikte yer aldığı öykü kitabının tamamı bilgisayar ortamına aktarılarak temel kelime hazinesi, atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler ve özel isimler başlıkları altında incelenmiştir. Araştırma sonucunda deyimler ile temel kelime hazinesinin yeterli, ancak kalıp sözler ve ikilemenin yetersiz olduğu, özellikle atasözlerinin ise neredeyse yok denecek kadar az kullanımı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkben (2018), Ömer Seyfettin hikâyelerini söz varlığı açısından Hülya Argunşah'ın *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri* adlı eserini esas alınarak incelemiştir. Hikâyeleri fişleyerek söz varlığı ögelerinin tamamını (atasözleri, deyimler, ikilemeler, argo kelimeler, lakaplar, terimler) baz alarak araştırma yapmıştır. Bu ögeleri abece sırasına koyarak çalışmasını hazırlamıştır. Türkben bu araştırma sonunda Ömer Seyfettin'in Türk dili ve Türk vatani için büyük hizmet ettiği ve bunu

eserlerinin tamamına yansıttığı, söz varlığı ögelerinden özellikle kalıplaşmış sözler, atasözleri ve deyimleri sıkça kullandığı sonucuna ulaşmıştır.

Uysal (2021), *Keloğlan Masalları*'nı söz varlığı açısından incelediği çalışmada atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler ve tekerlemeler olmak üzere 5 bölümde araştırma yapmıştır. Elde edilen veriler tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır. Uysal, araştırmasında atasözlerine çok az rastlamış olup, diğer söz varlığı ögelerine ise yeterli düzeyde yer verildiğini tespit etmiştir.

Boyacı Altınay (2022), dördüncü sınıftaki Türkçe dersini söz varlığı açısından incelediği doktora tezinde Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı gelişimini destekleyen etkinliklerin temel dil becerilerine göre farklı dağılım gösterdiğini, kitaptaki tema ve metinlerde yer alan etkinliklerin benzer olduğunu dolayısıyla kazanımlarda öğretilmesi amaçlanan kelime sayılarının sistematik şekilde yer almadığını tespit etmiştir. Ayrıca bu çalışmada Türkçe dersi öğretimi sırasında öğretmenlerin en az değerlendirme ve ödevlendirme etkinliklerine zaman ayırdığını, en çok da doğrudan kelime öğretimi içermeyen çalışmalara zaman ayırdığını tespit etmiştir.

Arslan ve Bay (2023), ilkökul Türkçe kitaplarını söz varlığı bakımından inceledikleri çalışmalarında 1., 2., 3. ve 4. sınıf kitaplarındaki metinlerde kullanılan kelime dağarcığını, cümle sayılarını, kullanılan farklı kelimeleri ve cümle yapılarını incelemiştir. Araştırmaya göre 1. ve 2. sınıf kitaplarında kullanılan toplam sözcük sayısı ile toplam cümle sayısının aynı oranda olmadığı anlaşılmıştır. 3. ve 4. sınıf kitaplarında ise bu orana daha çok dikkat edildiği yargısına varılmıştır. Aynı zamanda kullanılan sözcük türlerinin 1. 2. ve 3. sınıf kitaplarında öğrenciye daha uygun olduğu ancak 4. sınıf kitabında kullanılan kelime türlerinin öğrenciye görelilik kavramına çok uygun olmadığı, daha üst düzey kaldığı yani her yöreye göre düzenlenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın (2023), *Rafadan Tayfa* serisine ait 5 adet çocuk kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmada atasözü, deyim ve kalıp sözlerin kullanım sıklığını araştırmıştır. Buna göre kitapları söz varlığı unsurları yönünden tek tek analiz ettiği çalışmada bolca deyim ve kalıp sözlere yer verildiği ancak yeteri kadar atasözü kullanımı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

2.7. Söz Varlığı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Çocuk kitaplarında söz varlığı unsuru üzerine yurt dışında da çalışmalar yapılmıştır. Yurt dışında yapılan söz varlığı çalışmaları Türkiye'ye göre daha fazla yol kat etmiş ve sayıca daha çok yapılmıştır. Artık yurt dışında yapılan söz varlığı çalışmaları, yazılı ve sözlü dili ayrı ayrı ve birlikte içerecek şekilde, farklı seviyedeki eğitim gruplarında kullanılabilecek biçimde ve eğitim sürecine doğrudan aktarılabilecek düzeye gelmiş durumdadır (Esgin 2016). Araştırma kapsamında 20 farklı çalışmadan söz edilmiştir.

Kelime hazinesini geliştirme konusunda yurt dışında yapılan ilk çalışma Edvard L. Thorndike tarafından 1921 yılında *Teacher's Word Book* adıyla basılan kelime sıklığı üzerinde durulan çalışmadır. Thorndike bu çalışmada 10.000'lik kelime listesi hazırlamıştır. Daha sonra araştırmacı 1931 yılında bu çalışmasını 20.000 kelime daha ekleyerek güncellemiştir. Çalışma 1944 yılında *Teacher's Book of 30.000* ismiyle Thorndike ve Lorge tarafından tekrar güncellenmiştir. V.A.C. Henmon tarafından 1924 yılında dört yüz bin kelimelik bir liste hazırlanmıştır. Yine G.E. Van der Beke tarafından Musset, Proust, Balzac gibi yazarların farklı edebi türdeki eserleri taranarak 1.200.000 kelimelik bir liste 1924 yılında hazırlanmıştır. Word (1927) tarafından Amerika'da İngilizce bilenlere Fransızca öğretmek amacıyla *Minimum French Vocabulary Test Book* isimli bir çalışma hazırlamıştır. West (1936) bir yabancı dil olarak İngilizcenin öğretimi için kelime hazinesine yönelik *The General Service List* isimli rapor hazırlamıştır. Liste halinde hazırlanan rapor 1953 yılında genişletilmiş ve yayımlanmıştır. Beş milyon kelimedenden oluşan listede farklı anlamda kullanılan kelimelere yer verilmiş, kullanım sıklıkları gösterilmiştir. Yabancı dil öğreniminde rehberlik etmesi amaçlanan çalışmanın (Bauman 1996) söz varlığı alanında önemli olduğu düşünülmüştür. Kucera ve Francis (1967) yılında 15 farklı alandan metin derleme yoluyla kelime listesi oluşturmuştur. Kelimeler alfabetik sıraya ve kullanım sıklığına göre dizilmiştir. Örneğin bir kelime “4381-15-490 *but*” şeklinde yazılmıştır ve bu yazımın anlamı *but* kelimesi 4381 kez, 15 edebi eserde ve 500 örneklemin 490'unda bulunabileceğini anlatmaktadır. Hidmarsh (akt: Bauman 1996) tarafından 4.470 kelimelik *Cambridge English Lexicon* isimli liste

Thorndike-Lorge ve Kucera-Francis çalışmalarına dayanarak oluşturulmuştur (Baş ve Karadağ 2012).

Vardar 1969 yılında Fransa'nın 1815-1830 yılları arasındaki toplumsal ve siyasal söz varlığının temel yapısını inceleyen bir çalışma yapmıştır (Aksan 2020: 59, III. Cilt). Peter Kühn doğrudan doğruya temel söz varlığını ele aldığı Almanca çalışmalar yapmıştır. Fransa'da temel söz varlığının belirlenmesi konusunda sıklıkla dizelgelerinin hazırlandığı 3000 sözcüklük bir çalışma yapılmıştır. Ayrıca Fransız Türkoloğu J. Deny ve Alman Türkoloğu H. W. Brands gibi yabancı araştırmacılar Türkçe söz varlığı üzerine de çalışmalar yapmıştır (Aksan 2020).

Stepherd (1987) tarafından kolejlere yönelik temel ve ileri düzey kelime öğretimi amaçlayan araştırmada toplam 458 kelime baz alınmıştır. Demircan (1990) Fransızca ve Almanca üzerine yapılan kelime çalışmalarının olduğunu söylemiştir (Baş ve Karadağ 2012).

Sènèchal, LeFevre, Hudson ve Lawson (1996) ebeveynlerin 3-6 yaş aralığındaki çocuklara okudukları kitaplar hakkında bilgilerinin olup olmamasının, çocukların kelime dağarcığına olan etkilerini araştırmış ve her iki durumda da çocukların okul öncesi dönemde kitaplara maruz kalmasının kelime dağarcığını önemli derecede geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Lee ve Kim (2004), okul öncesi çocuklarına yönelik 260 hikâye kitabını incelediği çalışmada bu kitaplardaki kelime türleri ve gramer yapılarını incelemiştir. Bu çalışma sonucunda isimlerin fiillerden daha fazla kullanıldığı ve kitaplarda yabancı sözcüklerin sayıca az yer aldığı belirlenmiştir.

Rebecca Sitton (2005), tarafından yapılan çalışmada anaokulundan 8. sınıfın sonuna kadar 1200 kelimenin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır (Baş ve Karadağ 2012).

Watson (2008), okul öncesi okur yazarlık müfredatına göre öğretmenlerin grup halinde kitap okuma etkinliği yapmasının çocuğun kelime öğrenimine olan katkılarını incelemiştir.

Holá (2010) Cornelia Funke'nin *Tintenherz* isimli kitabını deyim ve metafor açısından incelemiş ve sonuç olarak kitapta çok fazla miktarda metafor ve deyim yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Farrant ve Zubrick (2013) tarafından yapılan çalışmada Avustralya'da ebeveynlerin erken çocukluk döneminde bulunan bebek ve çocuklarına kitap okumalarının çocukların okul döneminde de kelime dağarcıklarına katkı sağladığı, evlerinde 20 ve daha az sayıda çocuk kitabı olan ve dolayısıyla az kitap okunan ailelerin çocuklarında kelime hazinesinin yeterince gelişmediği anlaşılmıştır.

Wasik, Hindman ve Snell (2016), erken çocukluk döneminde kitap okuma uygulamalarına ilişkin kelime dağarcığının artışına dair çalışmaları gözden geçirdiği araştırmasında kitap okumanın çeşitli yönlerini incelemiştir. Ayrıca bu çalışmada kitap okuma yoluyla kelime öğretiminin nasıl en etkili hale getirilebileceğine yönelik sorular belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntem/desen, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizi bilgilerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Yöntemi/ Deseni/ Modeli

Araştırmada nitel araştırma türlerinden temel nitel araştırma tercih edilmiştir. Temel nitel çalışmalarda veriler; gözlem, görüşme ya da doküman analizi yoluyla toplanır. Hangi dokümanların inceleneceği çalışmanın teorik çerçevesine göre belirlenir. Veri analizinde, veriyi karakterize ederek tekrarlayan örüntüler belirlenir. Tekrarlayan kalıp ya da verilerin desteklediği temalar bulguları oluşturur. Yorum ise araştırmacının ilgilendiği fenomeni anlamasıdır (Merriam, 2015).

Çalışmanın verilerinin toplanmasında nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bowen (2009) doküman analizini basılı ve elektronik belgeleri gözden geçirmek, incelemek ve değerlendirmek için sistematik bir analiz etme yöntemi olduğunu belirtmiştir (Koyuncu vd 2018). Doküman analizinde araştırılacak konular için sözlü, yazılı ve görsel materyallerden yararlanılarak veri toplanır. Doküman analizi verilerin bir kaynak aracılığıyla elimizde olduğu, tekrardan farklı kaynaklara başvurmaya gerek duyulmayan durumlarda kullanılır. Gözlem ve görüşmede elde edilen veriler doğrudan kullanıldığı gibi doküman analizinde de dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılır. Doküman analizi de görüşme ve gözlemde olduğu gibi aşamalardan oluşur. Bu aşamalara birçok araştırmacı tarafından değinilse de genel olarak bu aşamaların; doküman analizinin bir plan içinde gerçekleşmesi, amaca uygun dokümanlara ulaşılması, ulaşılan dokümanların kontrol edilmesi ve dokümanların uygun yöntemlerle analiz edilmesi şeklinde olduğu söylenebilir (Sak vd 2021).

Araştırmalarda kullanılacak doküman çeşitleri nitelikleri ve bulundukları ortama göre değerlendirilebilir. Niteliklere göre yazı temelli, görüntü temelli ve ses

temelli; bulunduğu ortama göre ise yazılı olan, filmsel olan, bilgisayarda olan, taşınabilir cihazlarda olan şeklinde gruplandırmıştır (Kıral 2020).

3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu

Çalışmanın evrenini 7-11 yaş grubu için yazılmış ve Türk yazarlara ait 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çocuk kitapları oluşturmuştur. Evrenin genişliği göz önünde bulundurulduğunda evreni temsil edeceği düşünülen örneklem seçimine karar verilmiştir. Örneklem evrendeki elemanlardan evreni temsil etmek üzere çeşitli niteliklere göre seçilen ve araştırma yapılan gruptur (Özen ve Gül 2007).

Örneklem seçiminde olasılığa dayalı olmayan örnekleme tercih edilmiştir. Olasılıksız örneklemede, araştırmacı örnek seçimini olasılık teorisine dayandırmaz (Berg, 2001). Evrende kaç, kişi olduğunun bilinmemesi nedeniyle evrenden belirli bir olasılıkta birim çekme söz konusu değildir. Nitel araştırmalarda derinlemesine ve zengin veri elde edebilmek için olasılığa dayalı olmayan örneklem yöntemi kullanılır (Canbazoğlu Bilici, 2019). Çalışmanın örneklemini Türkiye’de 7-11 yaş ilkököl düzeyindeki çocuklar için yazılmış olan 2000-2023 yılları arasında yayımlanan ve çok satan 30 adet çocuk kitabı oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verilerinin toplanmasında kitap satış oranlarının yer aldığı bir kitap satış sitesi olan Kitapyurdu sitesinde yapılan tarama sonucunda 2000-2023 yılları arasında yayımlanan ve çok satan çocuk kitapları belirlenerek söz varlığı öğelerine göre analiz edilmiştir. Çalışmada Kitapyurdu sitesinin tercih edilmesinin sebebi kitap satış sayılarına ulaşılabilir olmasıdır. Tablo 1’de incelemeye alınan çocuk kitapları, yazar, yayım yılı ve baskı sayılarıyla verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Çocuk Kitaplarının Listesi

Sayı	Kitap Adı	Yazarı	Yayın Tarihi	Baskı
1.	Sular Altında Bir Ülke (SABÜ)	Yavuz Bahadıroğlu	2001	63
2.	Vanilya Kokulu Mektuplar (VKM)	Sevim Ak	2002	69
3.	Zaman Bisikleti (ZB)	Bilgin Adalı	2004	67
4.	Yıldız Tozu (YT)	Mustafa Kutlu	2004	24
5.	Kırmızı Kartal (KK)	Miyase Sertbarut	2004	20
6.	Ballı Çörek Kafeteryası (BÇK)	Zeynep Cemali	2005	60

7.	Çikolata Zamanı (ÇZ)	Mavisel Yener	2006	16
8.	Karaböcü Hoş Geldi (KHG)	Niran Elçi	2007	40
9.	Kayıp Şeyler Ülkesinde (KŞÜ)	Ege Erım	2008	26
10.	Güneşi Bile Tamir Eden Adam (GBTEA)	Behiç Ak	2008	73
11.	Anneanneme Bilgisayar Öğretiyorum (ABÖ)	Muzaffer İzgü	2010	10
12.	Hezarfen'in İzinde Gökyüzünde (Hİ)	Arslan Sayman	2011	24
13.	Fenerden Taşınan Işık (FTI)	İrem Uşar	2011	13
14.	Üç Kedi Bir Dilek (ÜKBD)	Sara Şahinkanat	2012	35
15.	Ormandaki Dev (OD)	Süleyman Bulut	2013	21
16.	Flamingo Günlüğü (FG)	Koray Avcı Çakman	2015	20
17.	Göğü Yere İndirelim (GYİ)	Özgür Balpınar	2016	35
18.	Dedemin Bakkalı (DB)	Şermin Yaşar	2016	24
19.	Ormanı Yemek Yasak (OYY)	Tuğba Coşkuner	2017	18
20.	Kovun Beni Bu Okuldan (KBBO)	Halenur Çalışan	2017	7
21.	Dünyayı Gezmek İsteyen Çorap (DGİÇ)	Ayşe Sevim	2018	6
22.	Matematiğin Kaç Canı Var? (MKCV)	Merve Uygun	2018	7
23.	Çetin Ceviz (ÇV)	Sinan Yaşar	2018	19
24.	Dağa Tırmanan Kedi (DTK)	Mustafa Orakçı	2019	8
25.	Nohut Adam (NA)	Anıl Basılı	2020	28
26.	Allah'ı Neden Göremiyorum? (ANG)	Merve Gülcemal	2020	13
27.	Benim Zürafam Uçabilir (BZU)	Mert Arık	2021	52
28.	Susuz Çağın Çocukları (SÇÇ)	Selda Yaşar	2021	2
29.	Bu Benim Bedenim (BBB)	Hatice Kübra Tongar	2022	3
30.	Şehirdeki Gizemli Sinyal-Faruk (F)	Caner Sarıoğlu	2023	3

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmaya alınan 30 tane çocuk kitabı 2001-2023 yılları arasında yayımlanmıştır. Her kitap farklı bir yazara aittir. Ayrıca belirtilen zaman aralığında hemen her yıla karşılık gelecek yayın tarihine sahip kitaplar tercih edilmeye çalışılmıştır. Böylece kitapların evreni temsil edebilirliği de artırılmaya çalışılmıştır. Kitap isimleri kelimelerinin baş harfleri kullanılarak kodlanmış ve bulgular başlığında bu şekilde yer verilmiştir.

3.4. Veri Analizi

Çalışmada bulunan verilerin analiz edilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi doğrulanabilir bilgilere erişmek için belli kurallar çerçevesinde doküman, metin gibi evrakların incelenerek analiz edilmesini amaçlar (Metin ve Ünal 2022). İçerik analizi tekniği, sosyal bilimler alanında özellikle de eğitim bilimleri çalışmalarında daha çok tercih edilen bir tekniktir. İçerik analizinde amaç genellikle araştırılan konuların daha sonra yapılacak olan akademik

çalışmalara yol gösterici olmasıdır ve araştırılan konu hakkında genel durumla ilgili bilgi sahibi olmaktır (Ültay vd 2021). Araştırma sonucunda elde edilen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlanır. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek çözümlemelere ulaşmaktır (Selçuk vd 2014). İçerik analizi, araştırmacılara belirli metinlerin, belgelerin ve dokümanların içeriklerini belli kurallar çerçevesinde nesnel biçimde analiz edebilme imkânı sağlar. Bugün dil, iletişim bilimleri, psikoloji gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır. İçerik analizinin genel amacı metinler içindeki bilgi yığınının sistematik hale getirerek belirli kurallara göre en aza indirmektir. Genel anlamda içerik analizinin aşamalarını; araştırma konusu belirleme, analiz edecek dokümanları (yazılı, görsel, sözlü) belirleme, araştırmanın konusunu analiz edebilmek için sistemli kategoriler oluşturma ve kodlama yapma, kodlama sonucunda elde edilen verileri bilimsel şekilde çözümleme ve yorumlama şeklinde sıralanabilir (Metin ve nal 2022). Hansen ve arkadaşları (2003) içerik analizinin aşamalarını altı farklı maddeyle açıklamıştır. Bu maddeler;

1. Problemi tanımlama
2. Örneklem belirleme
3. Çözümleme birimlerini belirleme
4. Kodlama cetvelini oluşturma
5. Kodlama cetvelini sınama ve güvenirliği lme
6. Verileri çözümleme şeklinde sıralanmıştır

Bulguların sunumunda ise frekans, yüzde değerleri ve grafiklerden yararlanılmıştır. Nitel verilerin sayısallaştırılması veri analizi sonucunda ortaya çıkan tema ve kategoriler arasında karşılaştırmaya yapmaya olanak sağlar (Yıldırım ve şimşek 2018). Kategori ya da kodların içindeki benzerlik ve farklılıklara vurgu yapılır ve metnin içindeki hem gizli hem de açık içerik ele alınır (Seggie ve Bayyurt, 2015).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

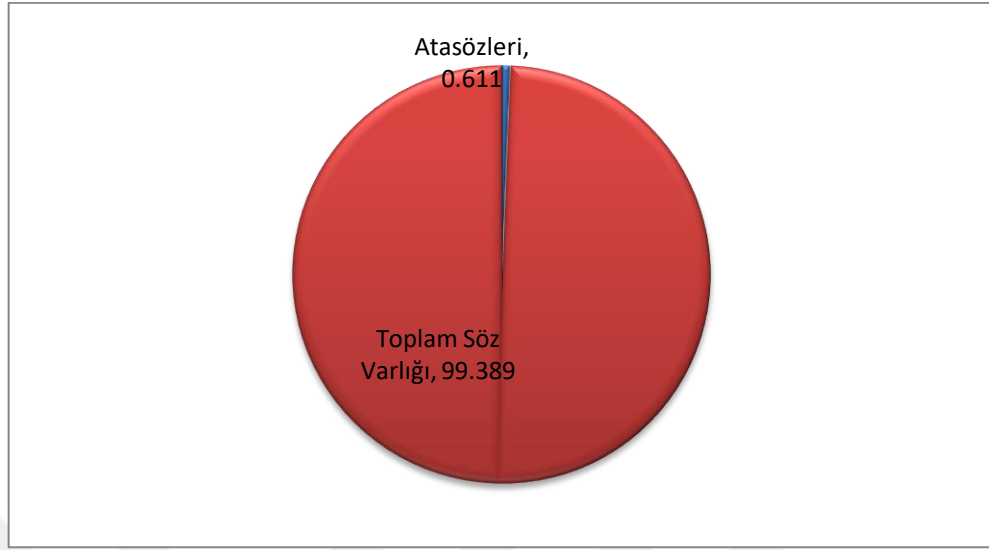
4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Atasözleri

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan atasözlerine yer verilmiştir. Atasözleri belirlenirken; TDK'nin *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (<https://sozluk.gov.tr/>), Necmi Akyağın'ın *Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz Tanıklı Sözlük* kaynaklarından yararlanılmıştır. İncelenen kitaplarda toplam 17 adet atasözü belirlenmiştir.

- Akıl yaşta değil, baştadır. (OYY, 190.)
- Akılsız başın cezasını ayaklar çeker. (ÇC, 36.)
- Anca beraber, kanca beraber. (OYY, 120.)
- Bedava sirke baldan tatlıdır. (DB, 139.)
- Beterin beteri var. (KŞÜ, 27.)
- Bugünün işini yarına bırakma. (VKM, 20.)
- Doğmadık çocuğa don biçilmez. (BÇK, 191.)
- Esirgenen (sakınan) göze çöp batar. (GYİ, 17.)
- Geleceği varsa göreceği de var. (SABÜ, 60.)
- Gün bugün. (KBBO, 68.)
- Her işte bir hayır vardır. (OYY, 135.)
- Kendi düşen ağlamaz. (BÇK, 179.)
- Körler sağırlar birbirini ağırlar. (BÇK, 17.)
- Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz. (KBBO, 72, 114.)
- Oğlan dayıya, kız halaya çeker. (YT, 12.)
- Su testisi su yolunda kırılır. (BÇK, 165.)
- Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. (DB, 73.)

Grafik 1. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Atasözü Oranları.

Grafik 1’de görüldüğü gibi incelenen kitaplarda kullanılan atasözleri toplam söz varlığına oranla yok denecek kadar azdır. Atasözlerinin toplam söz varlığına oranı % 0,611 şeklindedir.

4.2. Deyimler

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan deyimlere yer verilmiştir. Deyimler belirlenirken; TDK’nin *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (<https://sozluk.gov.tr/>), Necmi Akyağın’ın *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz* kaynaklarından yararlanılmıştır. İncelenen kitaplarda toplam 1413 adet deyim belirlenmiştir.

- (birine, bir şeye) pabuç bırakmamak (ÇC, 28.)
- (birini) karşısına almak (OYY, 14.)
- ... süsü vermek (DB, 20.)
- ...kazan ... kepçe (BÇK, 38.)
- Acı çekmek (SÇÇ, 40.)
- Acısını çıkarmak (DTK, 40; GYİ, 114.)
- Aç açık kalmak (OYY, 87.)
- Açlıktan gözü dönmek (KBBO, 39.)
- Açtı ağzını yumdu gözünü (DB, 128.)

- Ad koymak (KŞÜ, 42; ZB, 75.)
- Ad takmak (Hİ, 40.)
- Ad vermek (FG, 39; KK, 7.)
- Adı çıkmak (BÇK, 159.)
- Adım adım dolaşmak (VKM, 76.)
- Adım atmak (NA, 53.)
- Adımını atmamak (GBTEA, 24.)
- Adını taşımak (SÇÇ, 50.)
- Ağırına gitmek (DB, 129.)
- Ağız aramak (BÇK, 156; KBBO, 14; OYY, 50.)
- Ağız birliği etmek (BÇK, 190; GYİ, 107.)
- Ağız değiştirmek (BÇK, 185.)
- Ağzı açık (bir karış açık) kalmak (BÇK, 42; ÇC, 16,44; DB, 200; F, 61; FTİ, 81; GYİ, 105, 149; Hİ, 27; KHG, 13; NA, 32.)
- Ağzı kulaklarına varmak (VKM, 9; BÇK, 25; GYİ, 33; OYY, 65.)
- Ağzı laf yapmak (BÇK, 205.)
- Ağzı sıkı olmak (BÇK, 142.)
- Ağzına geleni söylemek (SABÜ, 95.)
- Ağzına kadar (VKM, 40, 71.)
- Ağzına sürmemek (KBBO, 119.)
- Ağzında bakla ıslanmamak (VKM, 101.)
- Ağzında bir şeyler gevelemek (BÇK, 213.)
- Ağzından girip burnundan çıkmak (BBB, 59; KK, 48.)
- Ağzından kaçırmak (VKM, 54.)
- Ağzını açmamak (NA, 61.)
- Ağzını aramak (SÇÇ, 22.)
- Ağzını bıçak açmamak (BÇK, 187.)
- Ağzını hayra açmak (OYY, 84.)
- Ağzını tutmak (DB, 99; SABÜ, 8.)
- Ağzının içine bakmak (GYİ, 49.)
- Ağzının suyu akmak (DB, 83.)
- Akıl er(me)mek (OYY, 58.)

- Akıl etmek (Hİ, 49, 58; KŞÜ, 21, 50; MKCV, 112; OYY, 98; SABÜ, 14; VKM, 27, 44.)
- Akıl sır ermemek (KŞÜ, 43; OYY, 58, 122.)
- Akıl vermek (BÇK, 86; KBBO, 82; VKM, 44, 99.)
- Akıl yürütmek (MKCV, 26, 52, 135; OYY, 38.)
- Akıp gitmek (ZB, 35.)
- Akla hayale gelmemek (VKM, 105.)
- Akla kararı seçmek (SABÜ, 35.)
- Akı almamak (BÇK, 66; FTİ, 56.)
- Aklı başına gelmek (BBB, 58; BÇK, 208; GYİ, 75, 129.)
- Aklı başından gitmek (BÇK, 66.)
- Aklı başka yerde olmak (ZB, 43.)
- Aklı çıkmak (ÇC, 33; DB, 58; KBBO, 18, 59.)
- Aklı fikri bir şeyde olmak (KK, 21; ZB, 18.)
- Aklı kalmak (KBBO, 29.)
- Aklı karışmak (MKCV, 98; OYY, 90; SÇÇ, 70.)
- Aklı kesmek (BÇK, 190.)
- Aklı yatmak (OYY, 110.)
- Aklına düşmek (BÇK, 24.)
- Aklına esmek (BÇK, 154; FTİ, 9.)
- Aklına gelmek (KHG, 20; ABÖ, 23; BBB, 19, 31, 80, 120; BÇK, 23; ÇC, 50; ÇZ, 16; DTK, 45; FG, 20; GYİ, 13, 44, 60; Hİ, 19, 44; KBBO, 15; KHG, 40; KK, 17, 20; KŞÜ, 8, 31; MKCV, 12, 28, 46, 94, 182, 183; OYY, 91, 95, 99, 138; SABÜ, 85; SÇÇ, 30, 73, 43; VKM, 97; ZB, 25, 49, 65.)
- Aklına getirmek (BBB, 125; MKCV, 135.)
- Aklına takılmak (MKCV, 117; SÇÇ, 11.)
- Aklına takmak (VKM, 107.)
- Aklına uymak (OYY, 94.)
- Aklına yatmak (BÇK, 203; ÇC, 39; DB, 41; KBBO, 96; OD, 43; OYY, 49, 110, 119.)
- Aklında kalmak (GYİ, 22, 37; ZB, 39.)
- Aklında tutmak (ABÖ, 23; KŞÜ, 45.)

- Aklından çıkmak (BÇK, 158; GYİ, 12.)
- Aklından geçirmek (ÇZ, 24; GYİ, 74, 112; KBBO, 17; KK, 48; KŞÜ, 48,74; SÇÇ, 54.)
- Aklından geçmek (BÇK, 180; DTK, 11; Hİ, 48; KŞÜ, 62; SÇÇ, 69.)
- Aklını (bir şeyle) bozmak (VKM,9.)
- Aklını başına almak (GYİ, 72.)
- Aklını başına getirmek (BBB, 62.)
- Aklını başından almak (BÇK, 142.)
- Aklını çelmek (ÇC, 22.)
- Aklını kaçırmak (ÇZ, 41.)
- Aklını karıştırmak (MKCV, 55.)
- Aklını kullanmak (ZB, 42.)
- Aklını oynatmak (OYY, 108.)
- Aklının ucundan bile geçirmemek (DB, 111; GYİ, 19; MKCV, 116.)
- Aklınla bin yaşa (DB, 165.)
- Alaşağı etmek (BÇK, 64.)
- Alay etmek (NA, 5, 11, 18, 32.; VKM, 25.)
- Alaya almak (MKCV, 103.)
- Aldırış etmemek (GYİ, 13, 91, 105; MKCV, 101; NA, 14.)
- Alet etmek (GYİ, 108; SABÜ, 24.)
- Alev almak (BBB, 35; OYY, 80.)
- Alıp verememek (biriyle) (VKM, 12.)
- Alkış toplamak (OYY, 185.)
- Alkış tufanı kopmak (F, 56.)
- Allah Allah! (KBBO, 83.)
- Allah ne verdiyse (KBBO, 119.)
- Alnından öpmek (OYY, 167.)
- Alnının akıyla (DB, 152.)
- Alt etmek (VKM, 100.)
- Altta kalmak (BÇK, 198; ÇZ, 43.)
- Alttan almak (BÇK, 142; KBBO, 34; SABÜ, 42.)
- Altüst etmek (SABÜ, 30.)

- Altüst olmak (KŞÜ, 74.)
- Amma da yaptın (ZB, 51.)
- An meselesi (SÇÇ, 83.)
- Anlam çıkarmak (MKCV, 169.)
- Anlam vermek (DTK, 14, 52; GBTEA, 32; GYİ, 12, 34, 102; KBBO, 20; KK, 25; OYY, 161; VKM, 57; ZB, 67.)
- Anlamazlıktan gelmek (KBBO, 47.)
- Anlaşmaya varmak (OYY, 119; SABÜ, 78.)
- Anlayış göstermek (KŞÜ, 46.)
- Ant içmek (KBBO, 106; SABÜ, 79.)
- Apışıp kalmak (KŞÜ, 27.)
- Aptal yerine koymak (KK, 54.)
- Aradan sıyrılmak (KBBO, 138.)
- Aralarına kara kedi girmek (BÇK, 150.)
- Aralarındaki buzları eritmek (ÇC, 48, 57; OYY, 43.)
- Arasını (aralarını) bulmak (GBTEA, 15.)
- Araya almak (GYİ, 61.)
- Araya girmek (DB, 103, 142; BÇK, 48; GYİ, 14; KBBO, 80, 103; KK, 35, 39; KŞÜ, 46; OD, 26, 42; SABÜ, 15, 17.)
- Ardı arası kesilmemek (BÇK, 184.)
- Arkası gelmek (VKM, 53.)
- Arkasına bile bakmadan (GYİ, 39.)
- Arkasından konuşmak (BBB, 123.)
- Arpacı kumrusu gibi düşünmek (OYY, 38.)
- Aslına bakarsan (GYİ, 44; KBBO, 119; SÇÇ, 26.)
- Aşık atmak (KBBO, 87.)
- At koşturmak (BÇK, 141.)
- Ateş basmak (SABÜ, 60.)
- Ateşi çıkmak (KBBO, 130.)
- Avaz avaz bağırmak (SÇÇ, 38.)
- Avazı çıktığı kadar (BÇK, 222; MKCV, 13; SÇÇ, 103.)
- Ayağa fırlamak (KHG, 14.)

- Ayağa kalkmak (DTK, 37.)
- Ayağı alışmak (DB, 186.)
- Ayağı yerden kesilmek (Hİ, 9.)
- Ayağına bağ olmak (GYİ, 91.)
- Ayağına gelmek (KBBO, 80; KŞÜ, 44.)
- Ayağına getirmek (MKCV, 197.)
- Ayak basmak (BZU, 46. 60.)
- Ayak diremek (BÇK, 63.)
- Ayak uydurmak (VKM, 50.)
- Ayakaltında dolaşmak (OYY, 182.)
- Ayvayı yemek (KŞÜ, 10.)
- Az kalsın (BBB, 18.)
- Azar işitmek (BBB, 101; ÇÇ, 56; KBBO, 144; KŞÜ, 7; ZB, 26.)
- Bahane uydurmak (NA, 14.)
- Bakış atmak (DB, 43, 74; GYİ, 75, 115; OYY, 34.)
- Baklayı ağzından çıkarmak (SÇÇ, 58.)
- Bal gibi (BÇK, 96; DB, 171; ZB, 61.)
- Bardağı taşıran damla (GYİ, 14.)
- Bas bas bağırarak (VKM, 115.)
- Baskı yapmak (OYY, 118. 175.)
- Baskın çıkmak (BÇK, 156.)
- Baskın yapmak (SABÜ, 84.)
- Baş başa bırakmak (KBBO, 63.)
- Baş başa kalmak (GYİ, 123; MKCV, 79.)
- Baş etmek (SÇÇ, 12; VKM, 100.)
- Baş göstermek (OYY, 108; SÇÇ, 97.)
- Başa çıkmak (GYİ, 89; SABÜ, 50, 92.)
- Başı belada olmak (KBBO, 99; VKM, 55.)
- Başı çekmek (KK, 38.)
- Başı dertte olmak (VKM, 83.)
- Başı dönmek (SABÜ, 60.)
- Başına (...) gelmek (ZB, 25.)

- Başına bela açmak (KBBO, 102.)
- Başına dert açmak (MKCV, 53.)
- Başına dikilmek (DB, 75; KBBO, 41.)
- Başına geçmek (MKCV, 103; SABÜ, 52.)
- Başına gelmek (ÇZ, 10; KK, 18; MKCV, 75; VKM, 31.)
- Başına güneş geçmek (KK, 56.)
- Başına iş açmak (BÇK, 14.)
- Başına iş çıkarmak (KBBO, 36.)
- Başına kalmak (BÇK, 215.)
- Başına oturmak (VKM, 13.)
- Başına sarmak (MKCV, 76.)
- Başına yıkmak (OYY, 146, 159.)
- Başında kavak yeli esmek (VKM, 72; BÇK, 132.)
- Başından aşağı kaynar sular dökülmek (ÇC, 30.)
- Başından geçmek (MKCV, 43.)
- Başından savmak (BÇK, 48; ÇZ, 9; DB, 60; KK, 32, 52; VKM, 69.)
- Başını alıp gitmek (KK, 26.)
- Başını belaya sokmak (DB, 135; OYY, 4.)
- Başını derde sokmak (SABÜ, 48.)
- Başını döndürmek (DTK, 53; VKM, 106.)
- Başını ezmek (OYY, 48.)
- Başını kaldırmamak (KŞÜ, 58.)
- Başını yakmak (OYY, 14.)
- Başının altından çıkmak (DB, 174; GBTEA, 30; VKM, 102)
- Başının çaresine bakmak (GBTEA, 40; GYİ, 124; KŞÜ, 37; SABÜ, 20.)
- Başının etini yemek (KHG, 41; SÇÇ, 61.)
- Bayram etmek (DB, 125.)
- Beşlik simit gibi kurulmak (BÇK, 144.)
- Beti benzi atmak (BÇK, 16; OYY, 78.)
- Beyni kaynamak (KK, 28.)
- Beyninde şimşekler çakmak (F, 25; MKCV, 195.)
- Beyninden vurulmuş dönmek (OYY, 139.)

- Bıyık altından gülmek (BÇK, 151; OYY, 18; VKM, 46.)
- Bilgiçlik taslamak (ZB, 24.)
- Bir araya gelmek (SÇÇ, 17, 98.)
- Bir araya getirmek (VKM, 59.)
- Bir aşağı bir yukarı (BÇK, 214.)
- Bir bu eksikti (MKCV, 49.)
- Bir hâl almak (KŞÜ, 65; MKCV, 75.)
- Bir ilke imza atmak (BZU, 45.)
- Bir köşeye çekilmek (KBBO, 127.)
- Bir o yana bir bu yana (DTK, 11; MKCV, 163; YT, 58; ZB, 63.)
- Bir olmak (FTI, 68; ZB, 62.)
- Bir taşla iki kuş vurmak (OYY, 190.)
- Bir yolunu bulmak (NA, 53.)
- Birbirine düşmek (MKCV, 93.)
- Birbirine girmek (FTI, 55; NA, 11; SABÜ, 92.)
- Birbirini yemek (DB, 52.)
- Birine karşı doldurmak (NA, 27.)
- Birlik olmak (MKCV, 64; OYY, 82.)
- Boca etmek (VKM, 34.)
- Boğaz tokluğuna çalışmak (DB, 15.)
- Boğazı düğümlenmek (BÇK, 161; GYİ, 138.)
- Boğazına bir yumruk tıkanmak (YT, 24.)
- Boğazına diz(il)mek (DB, 81.)
- Boğazına durmak (DB, 44.)
- Boğazında düğümlenmek (GYİ, 136.)
- Boğazından geçmemek (KBBO, 29.)
- Boş bulunmak (BÇK, 66; MKCV, 50. 67.)
- Boş durmamak (VKM, 33.)
- Boş gözlerle bakmak (NA, 54.)
- Boşa çıkarmak (SABÜ, 33.)
- Boy atmak (FG, 51.)
- Boy vermek (SÇÇ, 88.)

- Boynunu bükme (MKCV, 79.)
- Boyunun ölçüsünü almak (GYİ, 74.)
- Bozuntuya vermemek (BBB, 92; DB, 96; MKCV, 179; ZB, 34.)
- Buhar olup gitmek (F, 33. 34.)
- Burnunda tütme (GYİ, 82; KK, 39.)
- Burnundan getirmek (DB, 178.)
- Burnundan solumak (BÇK, 189; DB, 38; GYİ, 70; SABÜ, 71.)
- Burnunu çekmek (KŞÜ, 76.)
- Burnunu sokmak (BÇK, 228; MKCV, 166.)
- Burun buruna gelmek (BÇK, 56; VKM, 53. 107.)
- Burun kıvrırmak (BÇK, 187; GBTEA, 54; GYİ, 57; KŞÜ, 42; ZB, 47.)
- Buyur etmek (VKM, 46.)
- Buz gibi (GBTEA, 19; BÇK, 98; ÇC, 62; OYY, 124.)
- Buz tutmak (ZB, 92.)
- Buzlar çözölmek (VKM, 59.)
- Büyü bozulmak (VKM, 86.)
- Büyük laf etmek (ÇC, 14.)
- Büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öpmek (OYY, 81.)
- Can atmak (ÇC, 5, 39; GYİ, 76; KK, 26; KŞÜ, 74; OYY, 154, 187.)
- Can çekmek (SABÜ, 13.)
- Can sıkırmak (VKM, 45.)
- Can vermek (OYY, 158.)
- Cancıger olmak (GYİ, 118.)
- Canı çekmek (BÇK, 25; KK, 33, 38.; ZB, 45.)
- Canı sıkılmak (BÇK, 64; FTİ, 44; GYİ, 99; KBBO, 58; KHG, 31; KŞÜ, 12, 37; MKCV, 166; OYY, 35; SABÜ, 24.)
- Canı yanmak (BÇK, 24; SÇÇ, 38; ZB, 79.)
- Canına minnet (KK, 10.)
- Canına okumak (OYY, 19, 135; SABÜ, 10.)
- Canına susamak (BBB, 41.)
- Canına tak etmek (DB, 138, 142.)
- Canını acıtmak (BBB, 47.)

- Canını sıkmak (BÇK, 20; F, 49; Hİ, 52; KK, 8; SABÜ, 67; VKM, 13, 108.)
- Canını vermek (SABÜ, 27, 39.)
- Canını yakmak (FTİ, 28.)
- Cankulağı ile dinlemek (BÇK, 114; FG, 11; VKM, 64.)
- Cennet gibi (KBBO, 97.)
- Cennete çevirmek (OYY, 48.)
- Cesaret almak (KK, 32.)
- Cesaretini kırmak (SABÜ, 63.)
- Ceza almak (KBBO, 82, 102; MKCV, 33.)
- Ceza çekmek (KBBO, 98.)
- Cezasını bulmak (KŞÜ, 48; SABÜ, 78.)
- Ciddiye almak (MKCV, 35; OYY, 154; ZB, 17; SÇÇ, 15.)
- Ciğeri yanmak (BÇK, 236.)
- Cin gibi (OYY, 59.)
- Cin olmadan adam çarpmak (BÇK, 235; DB, 69.)
- Cirit atmak (DB, 146; BÇK, 216; KŞÜ, 57.)
- Curcunaya dönmek (GYİ, 90.)
- Çaba göstermek (GYİ, 15.)
- Çaba harcamak (GYİ, 144; VKM, 85.)
- Çakılı kalmak (GYİ, 130.)
- Çakılıp kalmak (ÇC, 62; DB, 175; MKCV, 68, 198.)
- Çaresiz kalmak (GYİ, 20.)
- Çekip çevirmek (DB, 17.)
- Çekip gitmek (KK, 26, 54.)
- Çelme takmak (NA, 14.)
- Çembere almak (MKCV, 68.)
- Çene çalmak (KBBO, 65, 80.)
- Çenesi açılmak (BÇK, 34.)
- Çığ gibi büyümek (OYY, 176.)
- Çığırından çıkmak (BÇK, 24.)
- Çılgılık atmak (FTİ, 21; GYİ, 119; KŞÜ, 32; MKCV, 74, 150; ZB, 19, 31.)
- Çılgılık basmak (ÇZ, 13.)

- Çılgılık kopmak (ZB, 35.)
- Çıkar yol aramak (GYİ, 11.)
- Çılgına dönmek (VKM, 115.)
- Çıngar çıkmak (KHG, 34.)
- Çıt çıkarmamak (FG, 11; GYİ, 87, 93; KŞÜ, 56.)
- Çiçeği burnunda (BÇK, 74.)
- Çifte atmak (BBB, 112.)
- Çile çekmek (DB, 55; SABÜ, 94.)
- Çileden çıkarmak (GYİ, 70.)
- Çileden çıkmak (GYİ, 148.)
- Çizmeyi aşmak (KBBO, 115.)
- Çoluk çocuğa karışmak (BBB, 64, 96.)
- Çorap söküğü gibi gelmek (SÇÇ, 18, 67.)
- Çorba olmak (MKCV, 58.)
- Çorbada tuzu olmak (BÇK, 235.)
- Daha neler! (ÇZ, 32; FTİ, 20.)
- Dalıp gitmek (MKCV, 27 127; VKM, 65.)
- Dama düşmek (BÇK, 159.)
- Damarına basmak (GYİ, 70.)
- Damdan düşer gibi (GYİ, 33.)
- Darbe yemek (BBB, 110.)
- Defter tutmak (FG, 26; VKM, 86.)
- Değer vermek (GYİ, 134; OYY, 111; SABÜ, 28.)
- Dehşete düşmek (GYİ, 127; SÇÇ, 99.)
- Deli etmek (DTK, 6).
- Demeye kalmamak (ÇZ, 12.)
- Demir atmak (GBTEA, 62.)
- Dengesi bozulmak (SÇÇ, 85.)
- Denize dökmek (OYY, 47.)
- Denk gelmek (SÇÇ, 80.)
- Derdest etmek (KBBO, 94.)
- Derdine yanmak (KBBO, 140.)

- Ders almak (BBB, 122; GYİ, 103; Hİ, 27; KŞÜ, 38; MKCV, 149; SÇÇ, 61, 106.)
- Ders vermek (MKCV, 135; SÇÇ, 18.)
- Dert etmek (VKM, 41.)
- Dert olmak (OYY, 132.)
- Devreye sokmak (KŞÜ, 57.)
- Deyip de geçmemek (VKM, 79.)
- Diken diken olmak (MKCV, 69; ZB, 79.)
- Dikiş tutturamamak (VKM, 112.)
- Dikkat kesilmek (GYİ, 48, 129, 147; OD, 42; SÇÇ, 93; ZB, 86.)
- Dikkate almak (GYİ, 126; SÇÇ, 109.)
- Dikkatini çekmek (GYİ, 27.)
- Dikkatini çekmemek (SABÜ, 80.)
- Dikkatini toplamak (MKCV, 107.)
- Dil dökmek (SÇÇ, 61.)
- Dile gelmek (FG, 38.)
- Dile getirmek (F, 51; MKCV, 103, 182; NA, 48, 54, 61; OYY, 48; SÇÇ, 107; VKM, 98.)
- Dili çözülmek (BÇK, 235.)
- Dili damağı kurumak (BÇK, 28.)
- Dili dönmemek (MKCV, 46.)
- Dili tutulmak (BÇK, 72.)
- Dilinde tüy bitmek (FG, 19.)
- Dilinden anlamak (OYY, 125.)
- Dilini tutmak (DB, 99.)
- Dilini yutmak (NA, 54; ZB, 26.)
- Dilinin ucuna gelmek (MKCV, 10.)
- Direksiyona geçmek (BBB, 52.)
- Dişini sıkamak (DB, 65; MKCV, 63.)
- Diyecek yok (BÇK, 208; GYİ, 89.)
- Dizini (dizlerini) dövmek (YT, 24.)
- Dizlerinin bağı çözülmek (BÇK, 27; YT, 58.)

- Doğru bulmak (OYY, 95.)
- Dolap beygiri gibi (KBBO, 83.)
- Dolup taşmak (OYY, 161.)
- Dost edinmek (KŞÜ, 23.)
- Doyum olmamak (SABÜ, 9.)
- Dört bir yan (F, 37.)
- Dört gözle beklemek (SÇÇ, 48, 62.)
- Dut yemiş bülbüle dönmek (BÇK, 154.)
- Duymazlıktan gelmek (DB, 84; GBTEA, 13; KBBO, 47; MKCV, 179; OYY, 161.)
- Düğümünü çözmek (SÇÇ, 63.)
- Dünden razı olmak (KŞÜ, 21.)
- Dünyalar birinin olmak (DB, 82; KK, 46.)
- Dünyaya gelmek (BBB, 70, 74; DTK, 18; FG, 40; SABÜ, 9.)
- Düş kırıklığına uğramak (ZB, 49, 84.)
- Düşman olmak (SABÜ, 79.)
- Düşünüp taşınmak (F, 24.)
- Düzene sokmak (ZB, 110.)
- Dudak sarkıtmak (MKCV, 8, 60.)
- Dikkat çekmek (BBB, 27, 39, 106; DTK, 12, 52; FG, 28; GYİ, 97; KBBO, 40, 76.; MKCV, 40, 128; NA, 48; OYY, 21, 13, 70, 139; SÇÇ, 43, 84; ZB, 62, 84.)
- Dört dönmek (ÇZ, 45; KHG, 48; MKCV, 27; VKM, 13, 25.)
- Dalga geçmek (ÇC, 52; DB, 94, 127; FG, 11; Hİ, 13, 27; KBBO, 120; KŞÜ, 19; MKCV, 16, 51; NA, 14, 30, 36, 53; OYY, 137, 141; ZB, 25, 34.)
- Davet etmek (FG, 57; Hİ, 15; KŞÜ, 13, 35; MKCV, 101; ZB, 35; VKM, 75.)
- Donup kalmak (MKCV, 13, 46; SÇÇ, 94; YT, 24; ZB, 79.)
- Deliye dönmek (GBTEA, 18; KŞÜ, 18, 59; OYY, 150, 183.; OYY, 72; SÇÇ, 37.)
- Düşünceye dalmak (ÇC, 48; NA, 18; FTİ, 61; GYİ, 12, 14, 19, 39, 97; MKCV, 22.)

- Dev gibi (BBB, 23, 34.)
- Eğitim almak (SÇÇ, 25.)
- Ekmek aslanın ağzında (OYY, 72.)
- Ekmek elden su gölden (FG, 11.)
- Eksik olmamak (DTK, 5.)
- El bebek gül bebek (GYİ, 12.)
- El ele vermek (BÇK, 40.)
- El koymak (BÇK, 135; MKCV, 71, 75.)
- El ovuşturmak (GBTEA, 47.)
- El sıkışmak (GYİ, 29.)
- Elde etmek (GYİ, 16, 67, 113; ZB, 56.)
- Elden ayaktan düşmek (OYY, 48.)
- Elden bırakmamak (OYY, 116; SÇÇ, 61.)
- Elden ne gelir? (OYY, 149.)
- Ele geçirmek (ÇC, 20; FTI, 48; MKCV, 65, 69; OYY, 84; VKM, 108.)
- Ele vermek (BÇK, 127; MKCV, 43; SÇÇ, 22, 75.)
- Eli ayağı dolaşmak (BÇK, 51; DB, 47, 62; VKM, 22.)
- Eli kolu bağlı olmak (OYY, 118.)
- Elinde kalmak (DB, 116.)
- Elinde olmak (Hİ, 49; KHG, 29; OD, 18.)
- Elinden geleni yapmak (ÇC, 20; DTK, 30; GYİ, 73; GYİ, 94, 113; GYİ, 94, 113.)
- Elinden gelmek (GYİ, 90; SABÜ, 50; VKM, 83.)
- Elinden kurtarmak (KBBO, 98; GYİ, 91; VKM, 9.)
- Eline geçmek (SABÜ, 17; SABÜ, 35; VKM, 11; VKM, 74; ZB, 17)
- Eline su dökemez (KBBO, 37; BÇK, 191.)
- Eline tutuşturmak (F, 16; Hİ, 48; KK, 35; KŞÜ, 36; VKM, 105; VKM, 9.)
- Eline yüzüne bulaştırmak (KŞÜ, 41.)
- Elini çabuk tutmak (KŞÜ, 17; KŞÜ, 44.)
- Elini eteğini çekmek (SÇÇ, 68.)
- Elini kolunu sallaya sallaya (DB, 148.)
- Elini sürmemek (KŞÜ, 28.)

- Elini uzatmak (NA, 19.)
- Elinin altında olmak (ÇC, 37.)
- Elinin tersiyle itmek (GYİ, 58.)
- Emekliye ayrılmak (BBB, 31.)
- Emin olmak (FTI, 40; KBBO, 75, 106; KŞÜ, 69; MKCV, 123, 135; MKCV, 123, 135; SÇÇ, 12, 89.)
- Esir almak (FTI, 48; SABÜ, 48.)
- Eski defterleri açmak (ÇC, 61.)
- Etine dolgun (MKCV, 101.)
- Etki bırakmak (KK, 26.)
- Etmediğini bırakmamak (SABÜ, 52.)
- Etrafını sarmak (GYİ, 69; BÜ, 91)
- Evlerden irak (BBB, 18.)
- Eylemde bulunmak (MKCV, 28.)
- Faka basmak (OYY, 63.)
- Fal taşı gibi (VKM, 22.)
- Falakaya yatırmak (KBBO, 35.)
- Fark etmek (GBTEA, 18, 50; BBB, 10, 22, 28, 56, 100; DTK, 16, 27; F, 37; FG, 28; FTI, 55; GYİ, 11, 31, 47; Hİ, 24; KBBO, 22; KHG, 22, 30; KK, 22, 30; KŞÜ, 8, 65; MKCV, 11, 44, 90, 102; OD, 27, 42; OYY, 22, 98; SABÜ, 46; SÇÇ, 11, 18; VKM, 23; ZB, 36.)
- Farkına varmak (GYİ, 20, 35, 48, 149; MKCV, 27; SABÜ, 57; SABÜ, 57.)
- Farkında olmak (GBTEA, 19; KBBO, 45; MKCV, 78, 180.)
- Farz etmek (MKCV, 176.)
- Fayda etmemek (SÇÇ, 37.)
- Fazla olmak (MKCV, 63, 67.)
- Feda etmek (BBB, 83; SABÜ, 60, 94.)
- Feryat etmek (MKCV, 165.)
- Feryat koparmak (SABÜ, 72.)
- Fırça yemek (KBBO, 40.)
- Fırsat bilmek (KK, 39, 55; KŞÜ, 53, 59; SABÜ, 44.)
- Fırsat bulmak (KBBO, 48; KHG, 55; ZB, 76.)

- Fırsat kollamak (NA, 14; SABÜ, 20.)
- Fırsat vermek (MKCV, 108.)
- Fırsatı kaçırmak (DB, 191; KŞÜ, 31.)
- Fırtına gibi (YT, 32.)
- Fikir almak (OYY, 21.)
- Fikir vermek (VKM, 81; ZB, 17, 19.)
- Film çekmek (ZB, 9, 36.)
- Fişek gibi (OYY, 34.)
- Fotoğraf çekmek (FG, 36; SÇÇ, 89.)
- Galeyana gelmek (OYY, 176.)
- Galip gelmek (MKCV, 93; SABÜ, 36.)
- Gayret göstermek (SÇÇ, 103.)
- Gaz vermek (OYY, 26.)
- Gaza gelmek (OYY, 181.)
- Gaza getirmek (MKCV, 196.)
- Gebe olmak (OYY, 187.)
- Geç kalmak (KŞÜ, 55; MKCV, 52; VKM, 70; ZB, 95.)
- Geçinip gitmek (SABÜ, 9.)
- Gel zaman git zaman (DGİÇ, 27; OYY, 68.)
- Gelip çatmak (GYİ, 116; Hİ, 50.)
- Geri almak (KHG, 59.)
- Geri çekilmek (GYİ, 72, 131; MKCV, 131; SABÜ, 68.)
- Geri çevirmek (DB, 39; GYİ, 12, 97.)
- Geri dönmek (Hİ, 46; SABÜ, 84; VKM, 81; ZB, 28.)
- Geri durmak (KŞÜ, 31; NA, 62.)
- Geri kalmamak (OYY, 40.)
- Gıcık olmak (MKCV, 50.)
- Gıkı çıkmamak (GBTEA, 21.)
- Gibi gelmek (BZU, 6; ÇZ, 32; GYİ, 40; MKCV, 46, 132.)
- Gibi olmak (BZU, 24; KŞÜ, 13; SABÜ, 46, 85.)
- Gibi yapmak (KBBO, 21.)
- Gol atmak (GYİ, 112.)

- Göç etmek (FG, 29, 55; GYİ, 99.)
- Göğüs germek (DTK, 48.)
- Gölge düşmek (OD, 26.)
- Gönlü razı olmamak (KŞÜ, 14, 26; VKM, 56.)
- Görev almak (SABÜ, 37.)
- Görmezden gelmek (DB, 21; NA, 12, 54.)
- Göz açıp kapayınca kadar (VKM, 100; ZB, 35, 45, 81.)
- Göz atmak (BÇK, 13; ÇZ, 48; DTK, 29; KŞÜ, 24, 36; MKCV, 196; OD, 27; SABÜ, 39; VKM, 12, 17.)
- Göz dikmek (BÇK, 155.)
- Göz etmek (YT, 38.)
- Göz gezdirmek (BÇK, 127; ÇÇ, 51; DTK, 12; GYİ, 18, 100; MKCV, 141; NA, 8; OYY, 51, 94; VKM, 30.)
- Göz göze gelmek (BÇK, 192; ÇZ, 31; DB, 152; DTK, 16; F, 16; FTİ, 92; GYİ, 14, 113; Hİ, 41; KBBO, 63, 107; KHG, 6; MKCV, 109; OD, 12; OYY, 25.)
- Göz gözü görmemek (FTİ, 55; KŞÜ, 33.)
- Göz hapsine almak (MKCV, 127.)
- Göz kamaştırmak (FTİ, 10, 59.)
- Göz kırmak (F, 63; FG, 29; Hİ, 58; KBBO, 81; KHG, 53; MKCV, 33, 64; OYY, 150; VKM, 43.)
- Göz kırmamak (FTİ, 48.)
- Göz kulak olmak (BÇK, 87; GYİ, 92, 147; SÇÇ, 100.)
- Göz önünde bulundurmak (DB, 111.)
- Göz önüne getirmek (OD, 13.)
- Göz ucuyla bakmak (BÇK, 47; DTK, 13; OYY, 110.)
- Göz yummak (BÇK, 49; OYY, 137.)
- Gözdağı vermek (BÇK, 61.)
- Gözden (gözünden) kaçırmak (MKCV, 96, 116; ZB, 44, 72.)
- Gözden geçirmek (BBB, 62; ÇZ, 47; GYİ, 106; KBBO, 114; SÇÇ, 81; ZB, 60, 62.)
- Gözden kaçmak (FG, 26.)

- Gözden kaybolmak (BÇK, 93; GYİ, 51, 124; KHG, 24; KŞÜ, 66; MKCV, 132; SABÜ, 67; SÇÇ, 30; YT, 10, 22.)
- Göze almak (BÇK, 39; ÇC, 43; GYİ, 17; KŞÜ, 14; OYY, 22; VKM, 42; ZB, 109.)
- Göze batmak (GYİ, 30; NA, 40.)
- Göze çarpmak (ÇC, 12.)
- Gözle görülür elle tutulur hâle gelmek (DTK, 37.)
- Gözleri açılmak (DB, 37.)
- Gözleri dolmak (BÇK, 38; KBBO, 97; KŞÜ, 26; MKCV, 28; SÇÇ, 33; ÜKBD, 22; YT, 30.)
- Gözleri dolu dolu olmak (KHG, 7.)
- Gözleri dönmek (DB, 90; OYY, 138.)
- Gözleri fal taşı gibi açılmak (BZU, 13; KŞÜ, 22; MKCV, 160.)
- Gözleri kamaşmak (MKCV, 125; YT, 43.)
- Gözleri kan çanağına dönmek (OYY, 162.)
- Gözleri parlamak (BÇK, 25; ÇC, 50; FG, 25; OYY, 16; SABÜ, 47, 77; SÇÇ, 76; ÜKBD, 26; VKM, 32; ZB, 85.)
- Gözleri yaşarmak (KBBO, 93; KŞÜ, 56; MKCV, 117; SABÜ, 53; ZB, 110.)
- Gözleri yuvalarından fırlamak (BÇK, 30; DB, 80, 172.)
- Gözlerinden uyku akmak (MKCV, 101.)
- Gözlerine inanmamak (BÇK, 112; ÇC, 25, 63; ÇZ, 22; DTK, 21; FTİ, 89; GBTEA, 41; GYİ, 16, 128; Hİ, 27; KŞÜ, 66; MKCV, 70; NA, 40; SÇÇ, 30; VKM, 55; ZB, 81.)
- Gözlerini ayırmamak (GYİ, 12, 101.)
- Gözlerini devirmek (OYY, 30; SÇÇ, 47, 91; VKM, 54.)
- Gözlerini dikmek (DB, 28; DTK, 12; GYİ, 34; KŞÜ, 65; MKCV, 129; NA, 18; SABÜ, 24; SÇÇ, 57; VKM, 49.)
- Gözlerini fal taşı gibi açmak (OYY, 161.)
- Gözlerini kaçırmak (F, 16; OYY, 89.)
- Gözlerinin içi gülmek (YT, 52.)
- Gözlerinin içine bakmak (DTK, 24, 44; KK, 8; NA, 37; SABÜ, 58; SÇÇ, 77.)

- Gözü (gözleri) önünde (GBTEA, 41.)
- Gözü arkada kalmamak (OYY, 47, 123.)
- Gözü dönmek (SABÜ, 71.)
- Gözü görmemek (F, 56; SÇÇ, 44.)
- Gözü ısırmaq (MKCV, 138.)
- Gözü ilişmek (BÇK, 46.)
- Gözü olmak (BÇK, 187.)
- Gözü takılmak (BBB, 80; FTI, 63; NA, 13; VKM, 26.)
- Gözü uyku tutmamak (BÇK, 45.)
- Gözü yememek (KBBO, 57.)
- Gözüm görmesin (KBBO, 28.)
- Gözünde olmamak (YT, 26.)
- Gözünden kaçmak (KK, 52; VKM, 108.)
- Gözünden uyku akmak (KŞÜ, 39.)
- Gözüne çarpmak (ÇC, 63; GYİ, 51; KŞÜ, 62; VKM, 17, 21, 45, 78.)
- Gözüne girmek (GYİ, 112; KBBO, 81, 84.)
- Gözüne gözükmek (DB, 176.)
- Gözüne ilişmek (KHG, 8, 31.)
- Gözüne kestirmek (FTI, 61, 81; KK, 22.)
- Gözüne uyku girmemek (VKM, 25, 72)
- Gözünü (bir şeye) dikmek (FG, 12; GYİ, 71; OYY, 116; YT, 26.)
- Gözünü alamamak (GYİ, 83; KK, 44; VKM, 21.)
- Gözünü almak (OYY, 36; VKM, 25.)
- Gözünü ayırmamak (DTK, 21; F, 12, 20, 23; FG, 11; FTI, 59; GYİ, 33; SABÜ, 57.)
- Gözünü dört açmak (OYY, 13; BÇK, 197.)
- Gözünü karartmak (VKM, 54.)
- Gözünü kırpmamak (F, 10, 28.)
- Gözünü yummak (FTI, 67; KHG, 5; KŞÜ, 21, 75; ZB, 9.)
- Gözünün önünden geçmek (DTK, 36, 51; ZB, 12.)
- Gözünün önünden gitmemek (VKM, 71.)
- Gözünün önüne gelmek (MKCV, 65.)

- Gözyaşına boğulmak (KŞÜ, 66.)
- Gurur duymak (ÇZ, 19; KK, 35; KŞÜ, 53; MKCV, 97; OYY, 141, 164; SABÜ, 77, 92; ZB, 15.)
- Gururunu okşamak (DB, 32.)
- Gücü kesilmek (SABÜ, 72.)
- Güç gelmek (MKCV, 145.)
- Güçlük çekmek (GYİ, 145; KŞÜ, 43; SABÜ, 76.)
- Gülmekten katılmak (ABÖ, 20.)
- Gün doğmak (KŞÜ, 70.)
- Günaha girmek (KBBO, 119.)
- Günahını almak (OYY, 66.)
- Günahını vermez (BÇK, 160.)
- Güneş batmak (DTK, 32.)
- Güneş doğmak (DTK, 34.)
- Gününü görmek (FTI, 72; KBBO, 103.)
- Gününü göstermek (GYİ, 98; OYY, 45.)
- Gününü gün etmek (KBBO, 140; KŞÜ, 47.)
- Gürültü koparmak (GYİ, 92.)
- Gürültü kopmak (NA, 57.)
- Güven vermek (GYİ, 17; SÇÇ, 50, 100.)
- Haber almak (GYİ, 87, 118; Hİ, 50; SABÜ, 66; SÇÇ, 54.)
- Haber göndermek (MKCV, 33.)
- Haber salmak (KBBO, 106; VKM, 115.)
- Haber vermek (F, 14; GYİ, 62, 89, 130; Hİ, 31, 50; KBBO, 14; KK, 57; MKCV, 28; OD, 12; SABÜ, 42, 56, 84; YT, 24, 58; ZB, 51.)
- Hadi oradan (KBBO, 47.)
- Hafife almak (OYY, 114.)
- Hak etmek (DTK, 54; GBTEA, 25; GYİ, 46; KBBO, 14, 38, 87; KHG, 48; MKCV, 107, 156; SABÜ, 57; ZB, 46.)
- Hak kazanmak (GYİ, 67.)
- Hak vermek (F, 8; GYİ, 90; KK, 8; SABÜ, 16; VKM, 14, 85; YT, 16.)
- Hakkı ödenmemek (BBB, 22.)

- Hakkından gelmek (OYY, 50.)
- Hakkını aramak (OYY, 48.)
- Hakkını vermek (MKCV, 57; OYY, 79, 133; SÇÇ, 99.)
- Hakkını yemek (GYİ, 112.)
- Haklı bulmak (OYY, 138.)
- Haklı çıkmak (ÇZ, 43; MKCV, 30; ZB, 26.)
- Hâl hatır sormak (OYY, 182; VKM, 73.)
- Hamle yapmak (GBTEA, 20; GYİ, 72, 78; MKCV, 77, 79, 196.)
- Hangi rüzgâr attı? (ÇC, 20.)
- Haram olmak (SABÜ, 38.)
- Harekete geçirmek (SABÜ, 44; GYİ, 48.)
- Harekete geçmek (BZU, 38; GYİ, 48, 59; KŞÜ, 17; MKCV, 44, 65; KŞÜ, 17; SABÜ, 92; SÇÇ, 99.)
- Hasta etmek (MKCV, 39.)
- Hastaneye kaldırmak (KK, 59.)
- Haşır neşir olmak (VKM, 92.)
- Hatırı sayılır (VKM, 82.)
- Hava almak (ZB, 60.)
- Havada kalmak (KŞÜ, 59; NA, 61.)
- Havalara uçmak (BZU, 34; GYİ, 146; MKCV, 101; NA, 32; OYY, 189.)
- Havası olmak (VKM, 9.)
- Havaya girmek (GBTEA, 10; MKCV, 91.)
- Hayal kırıklığına uğramak (F, 18; SÇÇ, 11.)
- Hayal kurmak (Hİ, 23; KK, 22, 37; VKM, 57.)
- Hayale dalmak (GYİ, 28.)
- Hayata küsmek (KŞÜ, 7.)
- Hayran bırakmak (GYİ, 12, 114.)
- Hayran kalmak (GYİ, 22, 72; SÇÇ, 43.)
- Hayrete düşmek (GYİ, 12, 36; OYY, 38.)
- Hayretler içinde kalmak (GYİ, 20, 46; MKCV, 40.)
- Hazır olmak (GYİ, 99.)
- Hazırlık yapmak (GYİ, 99; ZB, 40, 59.)

- Hazırlıklı olmak (FG, 31; ZB, 11.)
- Hazırlıksız yakalanmak (GYİ, 72.)
- Helak etmek (OYY, 93.)
- Hem suçlu hem güçlü (ÇZ, 43.)
- Hep bir ağız olmak (GYİ, 47, 62; OYY, 66.)
- Her kafadan bir ses çıkmak (SABÜ, 91; BÇK, 34.)
- Hesabını görmek (SABÜ, 70.)
- Hesabını vermek (ÇC, 24.)
- Hesap sormak (MKCV, 67; VKM, 108.)
- Hevesi kursağında kalmak (GYİ, 124; BÇK, 15.)
- Hevesini almak (YT, 26.)
- Hevesini kırmak (GYİ, 29; KŞÜ, 36.)
- Heyecan vermek (GYİ, 103.)
- Hık mık etmek (OYY, 61, 141; VKM, 47.)
- Hıncını almak (DB, 156.)
- Hırs bürümek (SABÜ, 15.)
- Hiçe saymak (SABÜ, 79.)
- Hindi gibi kabarmak (GYİ, 77.)
- Hissine kapılmak (GYİ, 100.)
- Hop oturup hop kalkmak (BÇK, 54.)
- Hor kullanmak (SÇÇ, 106.)
- Hoş görmek (MKCV, 167.)
- Hoşuna gitmek (ABÖ, 17; BBB, 46; FG, 18; GBTEA, 34; GYİ, 31; Hİ, 29; KK, 7, 31; MKCV, 27, 127, 136; OYY, 81; SABÜ, 27, 42, 53; VKM, 26; ZB, 26, 34, 38, 99.)
- Huyunu suyunu değiştirmek (OYY, 192.)
- Hüzne boğmak (OYY, 104.)
- Islık çalmak (FTİ, 31; MKCV, 89; VKM, 88; ZB, 13.)
- Israr etmek (GBTEA, 52; Hİ, 30; KK, 32; KŞÜ, 35; SABÜ, 88; ZB, 62.)
- İcat etmek (BBB, 59; ÇC, 8; F, 42; OYY, 12, 111; VKM, 16, 29, 82; ZB, 22, 64, 71.)
- İç açmak (MKCV, 57.)

- İç çekmek (BÇK, 37; ÇZ, 31; DĞİÇ, 15; FTİ, 56; NA, 11, 38; SABÜ, 24; SÇÇ, 88.)
- İç geçirmek (BÇK, 216; KŞÜ, 38; VKM, 60.)
- İç açılmak (DB, 114; MKCV, 153.)
- İç burkulmak (BÇK, 177; SÇÇ, 85.)
- İç ezilmek (BÇK, 92.)
- İç gitmek (KK, 34; ZB, 63.)
- İç içine sığmamak (GYİ, 113; VKM, 53, 59.)
- İç içini yemek (OYY, 71; SÇÇ, 21, 57.)
- İç kalkmak (KŞÜ, 34.)
- İç kan ağlamak (SABÜ, 94.)
- İç rahat etmek (GYİ, 21; KBBO, 68; VKM, 21, 27.)
- İç sıkılmak (KŞÜ, 13; YT, 27.)
- İç titremek (DTK, 29.)
- İç yanmak (DB, 32, 34.)
- İçinden çıkmak (GYİ, 52.)
- İçinden geçirmek (BÇK, 18; DTK, 38; KHG, 32; KK, 35; KŞÜ, 13, 46; MKCV, 28; VKM, 84; YT, 47; ZB, 44.)
- İçinden geçmek (FG, 25; KK, 28.)
- İçinden gelmek (BBB, 54; BÇK, 229; KHG, 11, 42; KK, 56.)
- İçinden konuşmak (MKCV, 21.)
- İçine ateş düşmek (GYİ, 106.)
- İçine çekmek (FTİ, 14; KŞÜ, 78; SÇÇ, 46; VKM, 33.)
- İçine doğmak (VKM, 74.)
- İçine dokunmak (BÇK, 167.)
- İçine işlemek (MKCV, 166; VKM, 92.)
- İçine kapanmak (SÇÇ, 57, 85.)
- İçine su serpilmek (OYY, 103.)
- İçini çekmek (KŞÜ, 10, 16, 22, 48.)
- İçini dökmek (KK, 20.)
- İçini ısıtmak (VKM, 24, 105.)
- İçini kemirmek (BÇK, 136; KK, 53.)

- İçli dışlı olmak (VKM, 36.)
- İdare etmek (GBTEA, 30; MKCV, 163.)
- İddiaya girmek(tutuşmak) (MKCV, 197; GBTEA, 9, 43; GYİ, 11.)
- İflas etmek (DB, 110; GBTEA, 24.)
- İfrit olmak (BÇK, 11.)
- İftira atmak (DB, 95.)
- İğne atsan yere düşmez (BÇK, 159.)
- İğne ipliğe dönmek (OYY, 177.)
- İhtimal vermemek (GYİ, 105; KŞÜ, 40; SABÜ, 80.)
- İhtiyaç duymak (GYİ, 101; MKCV, 19.)
- İki arada bir derede (BÇK, 216.)
- İki büklüm olmak (GYİ, 44.)
- İki dirhem bir çekirdek (BÇK, 118; KBBO, 47.)
- İki seksen uzanmak (MKCV, 43.)
- İki sözü bir araya getirememek (VKM, 102.)
- İlan etmek (GYİ, 73; SABÜ, 24.)
- İleri gelmek (GYİ, 111; MKCV, 101.)
- İleri gitmek (GBTEA, 59.)
- İlgi çekmek (BZU, 31; GYİ, 17; NA, 30, 45; VKM, 82, 100.)
- İlgi duymak (SÇÇ, 25; VKM, 91; ZB, 109.)
- İlham almak (MKCV, 57; OYY, 91.)
- İlham vermek (KŞÜ, 63.)
- İlişki kurmak (VKM, 76.)
- İmdadına koşmak (VKM, 23.)
- İmdadına yetişmek (FG, 150; KBBO, 59, 82.)
- İmza atmak (BBB, 110.)
- İn cin top oynamak (MKCV, 122.)
- İnsan eli değmemiş (GYİ, 80.)
- İntikam almak (DB, 86; KBBO, 30; SABÜ, 81.)
- İpiyle kuyuya inilmez (KBBO, 141.)
- İple çekmek (ÇC, 5; FG, 22.)
- İpucu vermek (GYİ, 72; MKCV, 55; SABÜ, 86.)

- İsim almak (NA, 9.)
- İstek duymak (MKCV, 22.)
- İstifini bozmamak (BÇK, 218.)
- İş başa düşmek (BBB, 82, 116; OYY, 90.)
- İş düşmek (KK, 8; OYY, 138.)
- İş işten geçmek (ÇC, 46; ÇZ, 47.)
- İş karıştırmak (ÇC, 37.)
- İşaret vermek (OYY, 63; SABÜ, 91.)
- İşe yaramak (BBB, 50, 82; F, 35; FG, 28; Hİ, 22; MKCV, 28, 39, 86, 141, 166; SABÜ, 15, 33; SÇÇ, 25; VKM, 13; ZB, 8, 41, 56.)
- İş başından aşmak (DB, 190.)
- İş bitmek (BBB, 31.)
- İş ciddiye almak (OYY, 141; YT, 52.)
- İş çıkmak (MKCV, 42.)
- İş düşmek (BÇK, 183; VKM, 9, 10.)
- İş olmak (DTK, 5.)
- İş tıklarında gitmek (VKM, 40.)
- İş başında olmak (GYİ, 55.)
- İşin içinde iş var (OYY, 117.)
- İşin içinden çıkamamak (F, 45.)
- İşin içinden sıyrılmak (çıkma) (ÇC, 30; OYY, 34; SÇÇ, 74.)
- İşin rengi değişmek (MKCV, 67.)
- İşin üstesinden gelmek (VKM, 22.)
- İşine gelmek (BÇK, 82; MKCV, 164; VKM, 20, 71.)
- İşini bilmek (MKCV, 184.)
- İşini bitirmek (SABÜ, 70.)
- İşleri sermek (DB, 167.)
- İşten (bile) değil (BBB, 109.)
- İtişip kakışmak (ÇZ, 43; KŞÜ, 24.)
- İyi gelmek (BBB, 44.)
- İyi ki (BBB, 51.)
- İyisi mi (KŞÜ, 24.)

- İz bırakmak (DB, 28; F, 45; VKM, 37; ZB, 105.)
- İz sürmek (GYİ, 123; OYY, 49; SÇÇ, 71.)
- İzin almak (BBB, 70; KBBO, 8, 106; KHG, 42; MKCV, 12.)
- İzin çıkmak (KBBO, 73.)
- İzlenim bırakmak (ÇC, 14.)
- Jet gibi (MKCV, 45.)
- Jilet gibi (GBTEA, 34.)
- Kabadayılık taslamak (OYY, 131.)
- Kabak başına patlamak (OYY, 78.)
- Kabına sığmamak (SABÜ, 32.)
- Kabuğuna çekilmek (NA, 62.)
- Kabul etmemek (SABÜ, 20.)
- Kâbus görmek (KBBO, 130.)
- Kaçacak delik aramak (BÇK, 24.)
- Kadeh kaldırmak (VKM, 69.)
- Kafa atmak (GBTEA, 18.)
- Kafa bulmak (KBBO, 20; MKCV, 16.)
- Kafa kafaya vermek (F, 45; NA, 47; OYY, 179; ÜKBD, 9; ZB, 68.)
- Kafa karıştırmak (OYY, 163.)
- Kafa patlatmak (OYY, 119.)
- Kafa sallamak (BZU, 20; SÇÇ, 74; ZB, 86.)
- Kafa tutmak (DB, 31, 103.)
- Kafa yormak (MKCV, 108; OYY, 13, 110, 14, 21, 123.)
- Kafadan atmak (MKCV, 184.)
- Kafası almamak (VKM, 18.)
- Kafası dönmek (MKCV, 11.)
- Kafası karışmak (GBTEA, 52; KK, 21; MKCV, 48, 50, 170; OD, 30, 39; OYY, 61, 74.)
- Kafasına dank etmek (BÇK, 234.)
- Kafasına göre (DB, 142; OYY, 34, 56.)
- Kafasına koymak (ÇC, 57; DB, 184; KK, 37; KŞÜ, 62; NA, 21; SÇÇ, 61.)
- Kafasına takılmak (KBBO, 15; MKCV, 189; NA, 28.)

- Kafasında şimşek çakmak (SÇÇ, 86.)
- Kafasından atmak (SÇÇ, 23.)
- Kafasını kaldırmamak (F, 12.)
- Kafasını karıştırmak (OYY, 70.)
- Kafasını kurcalamak (MKCV, 179; NA, 12; ZB, 88.)
- Kafasını toplamak (VKM, 79.)
- Kafasının içinde kırk tilki dolaşıp, kırkının da kuyruğu birbirine değmemek (OYY, 54.)
- Kafaya koymak (DB, 17.)
- Kafayı bozmak (NA, 54.)
- Kafayı çalıştırmak (ZB, 67, 85.)
- Kafayı üşütmek (OYY, 101; VKM, 48.)
- Kafayı yemek (MKCV, 160.)
- Kahkaha (kahkahayı) basmak (ABÖ, 14; Hİ, 51; KŞÜ, 12; MKCV, 178; VKM, 63.)
- Kahkaha koparmak (GYİ, 57, 68; ZB, 111.)
- Kahkahayı patlatmak (GYİ, 77.)
- Kalbi acımak (OYY, 192.)
- Kalbini kırmak (OYY, 111.)
- Kaleme almak (OYY, 189.)
- Kalıbını basmak (BÇK, 134.)
- Kamp kurmak (ZB, 51.)
- Kan beynine sıçramak (BÇK, 217.)
- Kan ter içinde (DB, 64; KBBO, 141.)
- Kanaat getirmek (KBBO, 112.)
- Kanat çırpma (BBB, 42; ZB, 33.)
- Kanı çekilmek (BÇK, 79; MKCV, 80.)
- Kanı donmak (BÇK, 179.)
- Kanı ısınmak (KHG, 10.)
- Kanı kaynamak (OYY, 15; VKM, 24.)
- Kanına girmek (BBB, 57; BÇK, 88; KBBO, 140.)
- Kanını emmek (BÇK, 168.)

- Kanını kaynatmak (VKM, 64.)
- Kapana düşmek (ZB, 95.)
- Kapana tutulmak (ZB, 95.)
- Kapanın elinde kalmak (BÇK, 223.)
- Kapı kapı dolaşmak (VKM, 102.)
- Kapısını çalmak (GYİ, 20.)
- Kapıya dayanmak (ÇZ, 40.)
- Kara kara düşünmek (ÇC, 9; FG, 7; GBTEA, 55; KŞÜ, 48; NA, 58; VKM, 11; ZB, 20.)
- Karalar bağlamak (BÇK, 138.)
- Karanlık çökmek (FTI, 48.)
- Karar almak (GYİ, 94; OYY, 112; SABÜ, 80; VKM, 13.)
- Karar vermek (BBB, 23, 59; ÇZ, 16, 26, 34, 46; DTK, 46; FG, 7; FTI, 61; GBTEA, 18, 35; GYİ, 29, 99; Hİ, 30, 38, 48; KBBO, 79; KHG, 12, 50; KK, 22, 40; KŞÜ, 11, 30, 57; MKCV, 26, 29, 103; OD, 7; OYY, 36, 63, 67; SABÜ, 28, 52; SÇÇ, 85; VKM, 18, 73, 83; ZB, 34.)
- Karara varmak (GYİ, 133; OD, 39.)
- Karın doyurmak (MKCV, 71.)
- Karnı tok sırtı pek olmak (BBB, 22.)
- Karnı zil çalmak (KŞÜ, 69.)
- Karşı çıkmak (ÇZ, 25; GYİ, 20, 65, 107; KHG, 45; KK, 51; SABÜ, 37, 41, 87; SÇÇ, 85; ZB, 74, 80.)
- Karşı gelmek (ZB, 74.)
- Karşı karşıya olmak (GYİ, 127; SÇÇ, 85.)
- Karşı koymak (GYİ, 131; MKCV, 8.)
- Karşı olmak (KBBO, 79.)
- Karşılık vermek (GYİ, 128; GYİ, 30, 41, 63, 96; KHG, 18; SABÜ, 33, 55, 69, 73; SÇÇ, 54, 62; VKM, 20; ZB, 64, 65.)
- Karşısına almak (OYY, 184.)
- Kasım kasım kasılmak (SABÜ, 48.)
- Kaş göz etmek (DB, 140; OYY, 161.)
- Kaş göz işareti yapmak (DB, 146.)

- Kaşla göz arasında (BÇK, 175; ÇZ, 43; KŞÜ, 28.)
- Kaşlarını çatmak (DB, 64; KBBO, 97; KHG, 7; KK, 32; KŞÜ, 12, 21; MKCV, 8.)
- Katıla katıla gülmek (VKM, 69; ZB, 69.)
- Katkıda bulunmak (MKCV, 53.)
- Kavga çıkmak (KK, 7.)
- Kavgaya tutuşmak (GYİ, 90.)
- Kayıtsız kalmak (DTK, 22; GYİ, 137; OYY, 116, 169; SÇÇ, 107.)
- Kaza atlatmak (ÇC, 50.)
- Kaza geçirmek (Hİ, 29.)
- Kazdığı kuyuya kendisi düşmek (DB, 160.)
- Keçileri kaçırmak (BÇK, 153; KŞÜ, 19; OYY, 102.)
- Kem küm etmek (VKM, 71.)
- Kendi hâlinde bırakmak (SABÜ, 76.)
- Kendi hâline bırakmak (SABÜ, 70.)
- Kendi kabuğuna çekilmek (ÇC, 11.)
- Kendi kendini yemek (VKM, 88.)
- Kendimi bildim bileli (DTK, 6, 18; SÇÇ, 13, 67.)
- Kendinde olmamak (GYİ, 93.)
- Kendinden geçmek (ÇC, 54; F, 22; GYİ, 31, 47, 122, 127; Hİ, 58; VKM, 43.)
- Kendine gel! (MKCV, 125.)
- Kendine gelmek (BÇK, 40; ÇC, 14; GYİ, 30; KŞÜ, 17, 72; MKCV, 27, 38; NA, 23; OYY, 141, 177; SÇÇ, 62, 94; VKM, 66; ZB, 34.)
- Kendini (bir işe) vermek (OYY, 153.)
- Kendini (bir yere) atmak (DTK, 12; KŞÜ, 40.)
- Kendini adamak (Hİ, 38; VKM, 13.)
- Kendini alamamak (VKM, 19.)
- Kendini avutmak (VKM, 65.)
- Kendini beğenmek (GYİ, 57; KK, 20; MKCV, 67.)
- Kendini bırakmak (SÇÇ, 101, 103.)
- Kendini bilmek (FG, 8.)

- Kendini bir şey sanmak (GYİ, 124.)
- Kendini dar atmak (BÇK, 76.)
- Kendini ele vermek (VKM, 107.)
- Kendini göstermek (MKCV, 28; SABÜ, 62.)
- Kendini kaptırmak (ÇZ, 15; F, 10, 16; GYİ, 96, 108, 136; KŞÜ, 36, 58; MKCV, 181.)
- Kendini kaybetmek (MKCV, 32.)
- Kendini naza çekmek (FG, 30.)
- Kendini toparlamak (MKCV, 169; OYY, 56.)
- Kendini toplamak (KK, 30; SABÜ, 69.)
- Kendini tutamamak (BÇK, 87; FG, 27; FTİ, 88; Hİ, 29, 41; KBBO, 78; KK, 56; KŞÜ, 51; SABÜ, 47; ZB, 38.)
- Kendini tutmak (KBBO, 64, 113; KŞÜ, 21; MKCV, 20; ZB, 103.)
- Kendini yiyip bitirmek (VKM, 40.)
- Kesintiye uğramak (ZB, 58.)
- Kestirip atmak (GYİ, 57; KK, 32; KŞÜ, 12; SÇÇ, 22; ZB, 61, 62, 67.)
- Keyfi kaçmak (KBBO, 127; KK, 55; KŞÜ, 37; MKCV, 20.)
- Keyfi yerinde olmak (MKCV, 43.)
- Keyfine bakmak (GYİ, 32; KBBO, 111.)
- Keyfine diyecek olmamak (KŞÜ, 29, 30, 36, 60.)
- Keyfini çıkarmak (FG, 30; MKCV, 57; ZB, 60.)
- Keyif almak (NA, 9.)
- Keyif sürmek (Hİ, 56.)
- Keyif vermek (Hİ, 15; VKM, 27.)
- Kıkır kıkır gülmek (ZB, 36, 42, 107.)
- Kılı kıpırdamamak (FTİ, 48; OYY, 104.)
- Kıpırmızı olmak (KBBO, 113.)
- Kırıp geçirmek (GYİ, 137.)
- Kısa kesmek (MKCV, 91.)
- Kıtlıktan çıkmış gibi yemek (OYY, 41.)
- Kıvrım kıvrım kıvrınmak (KBBO, 107.)
- Kıyamet kopmak (BÇK, 187; OYY, 182.)

- Kıyıya atmak (SÇÇ, 103.)
- Kıymet vermek (OYY, 180.)
- Kıymetini bilmek (KBBO, 79.)
- Kızılca kıyamet kopmak (BÇK, 85.)
- Kim bilir (FG, 57; KBBO, 28, 66; KK, 38, 55; KŞÜ, 44, 57, 68; MKCV, 12, 129; SABÜ, 49, 82; SÇÇ, 22, 40, 85; VKM, 51; ZB, 11, 40, 51, 111; VKM, 60.)
- Kim oluyor? (GBTEA, 11.)
- Koku almak (SÇÇ, 53.)
- Kokusu çıkmak (KBBO, 75; MKCV, 48, 108; DTK, 37; SÇÇ, 18.)
- Kokusunu duymak (SÇÇ, 51.)
- Kolaçan etmek (BÇK, 103; FTL, 15, 23; Hİ, 24, 43; OYY, 123; SÇÇ, 100.)
- Kolları sıvamak (BÇK, 12; F, 28; FTL, 81; MKCV, 87, 92.)
- Koltukları kabarmak (MKCV, 32.)
- Komadan çıkmak (OYY, 86.)
- Konsantre olmak (KBBO, 72.)
- Kopya vermek (KŞÜ, 14.)
- Korktuğu başına gelmek (GYİ, 125; KBBO, 134; ZB, 108.)
- Korumaya almak (SÇÇ, 20.)
- Köşeye çekilmek (MKCV, 86.)
- Köşeyi dönmek (DB, 34, 38, 67, 96; OYY, 135.)
- Kötüye kullanmak (SÇÇ, 50.)
- Kramp girmek (SÇÇ, 101.)
- Kucağına düşmek (OYY, 94.)
- Kukumav kuşu gibi (VKM, 56.)
- Kulağı ağır işitmek (MKCV, 73.)
- Kulağı duvar olmak (ÇZ, 29.)
- Kulağı okşamak (VKM, 65.)
- Kulağına çalınmak (SÇÇ, 103.)
- Kulağına fısıldamak (BZU, 9.)
- Kulağına gelmek (GYİ, 13.)
- Kulağına gitmek (VKM, 14.)

- Kulağını açmak (KŞÜ, 55.)
- Kulak asmak (KHG, 8, 58; OYY, 138; SABÜ, 25.)
- Kulak kabartmak (BÇK, 191; KŞÜ, 56; OYY, 113, 148; SABÜ, 41; SÇÇ, 62.)
- Kulak kesilmek (ÇZ, 12; GBTEA, 57; KŞÜ, 44; OYY, 13, 116, 133; GYİ, 137.)
- Kulak tıkamak (BÇK, 14.)
- Kulak tırmalamak (BÇK, 18; F, 36.)
- Kulak vermek (BÇK, 173; GYİ, 40, 98; KK, 37; OYY, 150.)
- Kulaklarına inanmamak (BÇK, 33; VKM, 62.)
- Kuluçkaya yatmak (FG, 51.)
- Kurşun dökmek (OYY, 69.)
- Kurtlarını dökmek (BÇK, 61.)
- Kusur etmek (OYY, 92.)
- Kusur etmemek (DGİÇ, 11.)
- Kusura bakmamak (BBB, 41, 124; KBBO, 63; MKCV, 22.)
- Kuş gibi (ÇZ, 28.)
- Kuşku uyanmak (KK, 53.)
- Kuşkuya düşmek (OD, 42.)
- Küçük dilini yutmak (BÇK, 116; MKCV, 112; SÇÇ, 76.)
- Kül olmak (OYY, 93.)
- Külâhıma anlat! (GBTEA, 10.)
- Külâhları değişmek (ÇZ, 40.)
- Küplere binmek (OYY, 73.)
- Laf altında kalmamak (KK, 39.)
- Laf aramızda (BBB, 36.)
- Laf atmak (FTI, 61; KŞÜ, 69; VKM, 68.)
- Laf etmek (GBTEA, 16, 59.)
- Laf olsun diye söylemek (BÇK, 138.)
- Laf yetiştirmek (KŞÜ, 25.)
- Lafa karışmak (DB, 164, 174; OYY, 29, 53.)
- Lafa tutmak (KBBO, 74; MKCV, 60.)

- Lafı ağzına tıkamak (BÇK, 198.)
- Lafı uzatmak (ÇC, 49, 60; KŞÜ, 30.)
- Laftan (sözden) anlamak (YT, 20.)
- Lakırtı etmek (KBBO, 103.)
- Lazım olmak (DTK, 32.)
- Limon sıkamak (MKCV, 57.)
- Maceraya atılmak (GYİ, 28; SABÜ, 27.)
- Mâl olmak (OYY, 135; SÇÇ, 70.)
- Maruz kalmak (ÇC, 8; KBBO, 52, 113.)
- Masaya oturmak (SÇÇ, 9.)
- Masaya yatırmak (OYY, 25.)
- Maskarası olmak (BÇK, 208.)
- Mecbur kalmak (OYY, 42.)
- Merak sarmak (VKM, 56, 97.)
- Meraktan çatlamak (MKCV, 12; ZB, 81.)
- Meraktan ölmek (OYY, 55.)
- Merhamete gelmek (MKCV, 69; SABÜ, 56.)
- Mesaj vermek (MKCV, 12.)
- Mest olmak (OYY, 38, 55.)
- Mevlasını bulmak (OYY, 47.)
- Meydan bırakmak (OYY, 110.)
- Meydan okumak (GYİ, 70, 107; KHG, 14; OYY, 25; VKM, 12.)
- Meyve vermek (OYY, 175.)
- Mışıl mışıl uyumak (FTI, 68.)
- Midesi bulanmak (ÇZ, 48; KBBO, 68.)
- Mideye indirmek (BÇK, 129; FTI, 42; KK, 52; MKCV, 122; SABÜ, 8, 71; VKM, 88.)
- Minnet duymak (SABÜ, 71.)
- Mis gibi (FTI, 80; GYİ, 82; KBBO, 68, 106; MKCV, 9, 154; OYY, 172; ZB, 45.)
- Mola vermek (DTK, 28; GYİ, 36.)
- Morali bozulmak (F, 22; FG, 47; GYİ, 51, 76; VKM, 87.)

- Muamele görmek (KŞÜ, 9.)
- Mum kesilmek (OYY, 114.)
- Mumla aramak (VKM, 31.)
- Musallat olmak (ZB, 17.)
- Mücadele vermek (OYY, 89.)
- Mümkün görünmek (OYY, 95.)
- Mümkün olmak (BZU, 46; SABÜ, 52; VKM, 83.)
- Mürekkep yalamak (BÇK, 204.)
- Müsaade etmek (MKCV, 117.)
- Nabzını tutmak (OYY, 113, 147.)
- Namaza durmak (BBB, 77.)
- Nar gibi (VKM, 77.)
- Nasıl olsa (ZB, 42.)
- Ne arıyor (YT, 23.)
- Ne çıkar? (ZB, 47.)
- Ne diye? (ABÖ, 19.)
- Ne fayda (VKM, 84. 114.)
- Ne menem (OYY, 95.)
- Ne münasebet (KBBO, 28.)
- Ne olur ne olmaz (ABÖ, 10; KŞÜ, 48; KBBO, 106; SÇÇ, 102; ZB, 54, 111.)
- Ne olursa olsun (GYİ, 113; KBBO, 40; SABÜ, 66, 70; SÇÇ, 47, 62.)
- Ne var ki (ZB, 102.)
- Ne var ne yok (BÇK, 106; KBBO, 14; KK, 11.)
- Neden olmak (KŞÜ, 46; SÇÇ, 9; ZB, 111.)
- Nefes almak (DTK, 12, 37; KBBO, 11; KŞÜ, 29; OD, 39; SABÜ, 33, 61; SÇÇ, 29, 78.)
- Nefes nefese kalmak (DTK, 14; GYİ, 43; SABÜ, 19.)
- Nefesi kesilmek (SÇÇ, 45.)
- Nefesini tutup beklemek (GYİ, 81.)
- Nesi var? (ZB, 47.)
- Nesli tükenmek (BZU, 47; FG, 7.)

- Neşesi kaçmak (OYY, 126.)
- Nevri dönmek (DB, 182.)
- Neye uğradığını şaşırarak (MKCV, 92; SABÜ, 92.)
- Neyin nesi (MKCV, 12.)
- Nispet yapmak (KBBO, 44.)
- Nişan almak (ZB, 27, 44.)
- Not almak (BBB, 87, 94; FG, 11, 22; MKCV, 26; OYY, 92, 154.)
- Not etmek (BBB, 31, 53, 103; GBTEA, 28; KBBO, 81; MKCV, 81.)
- Nöbet beklemek (SABÜ, 41; ZB, 48.)
- Nöbet tutmak (GYİ, 89, 92; MKCV, 19.)
- Numara çevirmek (KBBO, 75.)
- Numara yapmak (KBBO, 78.)
- Nutku tutulmak (GYİ, 42; OYY, 141, 192.)
- Nutuk çekmek (KBBO, 120.)
- O gün bugündür (KŞÜ, 24; YT, 48.)
- Ocağına incir ağacı dikmek (BÇK, 202.)
- Oh çekmek (BÇK, 208; KHG, 34; MKCV, 163; VKM, 23.)
- Oh ne âlâ memleket (DB, 128, 153.)
- Ok gibi fırlamak (KHG, 58; KŞÜ, 46.)
- Ok yaydan çıkmak (BÇK, 127; GYİ, 71.)
- Olanak tanımak (SÇÇ, 106.)
- Olay yaratmak (SÇÇ, 63.)
- Omuz silkmek (GYİ, 75; KK, 18, 33, 55; KŞÜ, 37; MKCV, 8, 67, 89; SABÜ, 57; VKM, 106; ZB, 93.)
- On parmağında on marifet olmak (OYY, 156.)
- Onur duymak (BBB, 38.)
- Oralı olmamak (BÇK, 163; GYİ, 36; KHG, 11, 60; KK, 26; KŞÜ, 8; MKCV, 67; OYY, 24, 153; ZB, 23.)
- Ortada bırakmak (KBBO, 140.)
- Ortada kalmak (KBBO, 62.)
- Ortadan kaldırmak (F, 24; KBBO, 20.)
- Ortadan kalkmak (ZB, 21.)

- Ortadan kaybolmak (KBBO, 60, 102; KHG, 48; KK, 57; KŞÜ, 28, 59; MKCV, 198; SÇÇ, 58.)
- Ortak olmak (GYİ, 71, 145; KK, 51.)
- Ortılığı birbirine katmak (F, 16; FTI, 66; GBTEA, 28; KŞÜ, 24.)
- Ortalık karışmak (OYY, 38.)
- Ortama ayak uydurmak (GYİ, 62.)
- Ortaya çıkarmak (BBB, 95; MKCV, 96; ZB, 89.)
- Ortaya çıkmak (FTI, 55; GYİ, 34; KBBO, 22; KŞÜ, 14; MKCV, 113; SABÜ, 46; SÇÇ, 62; VKM, 50; ZB, 74.)
- Oyuna gelmek (SABÜ, 72; ZB, 62.)
- Oyuna getirmek (BBB, 86; ZB, 62.)
- Ödö kopmak (KBBO, 22, 47; MKCV, 144, 167; SÇÇ, 78; VKM, 51.)
- Ödö patlamak (BÇK, 82; DB, 110; GYİ, 126; KK, 50.)
- Ödün vermemek (NA, 45.)
- Ödünü patlatmak (FTI, 24; KHG, 19, 26; KŞÜ, 32; SÇÇ, 62.)
- Öfkeden kudurmak (DB, 60.)
- Öküz altında buzağı aramak (DB, 92.)
- Ölümlü göze almak (ZB, 71.)
- Ömlür çürötmek (KBBO, 109.)
- Öne çıkmak (SÇÇ, 84.)
- Önlüne düşmek (KBBO, 31.)
- Önlüne geçmek (KK, 48; ZB, 27.)
- Önlünü kesmek (ÇZ, 35; DB, 142; ZB, 41.)
- Öpücük kondurmak (Hİ, 36.)
- Örneş almak (GBTEA, 57; SÇÇ, 18.)
- Örneş vermek (KŞÜ, 45; MKCV, 107.)
- Özen göstermek (ÇZ, 17; GYİ, 114; OYY, 38.)
- Pabucunu ters giydirmek (BÇK, 183.)
- Paçası tutuşmak (KBBO, 66.)
- Paha biçilmez (BBB, 14.)
- Paniğe kapılmak (GBTEA, 13, 16, 57.)
- Papara yemek (BÇK, 23.)

- Papaz olmak (OYY, 181.)
- Para dökmek (BÇK, 138.)
- Para etmek (GBTEA, 32.)
- Paraya kıymak (BBB, 8.)
- Parmağı olmak (GYİ, 14.)
- Pat diye (MKCV, 34, 159, 164.)
- Patlama! (ÇC, 37.)
- Payına düşmek (ÇC, 34; MKCV, 168.)
- Pençe atmak (BBB, 104.)
- Pes etmek (F, 34; ÇC, 19; F, 20; FTİ, 25; GYİ, 72; KHG, 53, 58; KK, 21; SABÜ, 92; SÇÇ, 61, 101; VKM, 67.)
- Pestili çıkmak (KBBO, 77; MKCV, 111.)
- Pestilini çıkarmak (BBB, 115.)
- Peşinde dolanmak (OYY, 110.)
- Peşinde olmak (MKCV, 111.)
- Peşinden (peşinde) koşmak (BBB, 85; DTK, 14; FTİ, 61; GYİ, 47; KBBO, 51; MKCV, 111; SÇÇ, 13; VKM, 34; ZB, 28.)
- Peşinden sürüklemek (BBB, 85; MKCV, 166.)
- Peşine düşmek (BÇK, 169; DB, 182; FTİ, 10, 92; GYİ, 134; NA, 19; SABÜ, 66, 84; SÇÇ, 45, 71; VKM, 97; ZB, 41.)
- Peşine takılmak (DB, 178, 179; GYİ, 91, 105, 132; Hİ, 45; MKCV, 121; NA, 28; OYY, 35; SABÜ, 84, 89; VKM, 68.)
- Peşine takmak (DB, 74; SABÜ, 67.)
- Peşini bırakmamak (GBTEA, 15; KK, 40, 59; MKCV, 26; SÇÇ, 58, 73; VKM, 98.)
- Pılı pırtıyı toplamak (OYY, 153.)
- Pis pis bakmak (DB, 50.)
- Poz vermek (FG, 43; KŞÜ, 67.)
- Pusuya yatmak (OYY, 68.)
- Rahat bırakmak (BBB, 48; SÇÇ, 48; YT, 16; ZB, 70.)
- Rahat bırakmamak (vermemek) (ÇZ, 31; KK, 14; MKCV, 38.)
- Rahat etmek (KBBO, 111.)

- Rahat yüzü görmemek (KK, 14.)
- Rahatsızlık vermek (KHG, 54.)
- Rapor etmek (KBBO, 99.)
- Raydan çıkmak (F, 28.)
- Razı olmak (KBBO, 103.)
- Rehin almak (MKCV, 68, 76; OYY, 99; SABÜ, 39.)
- Rengi kaçmak (Hİ, 55.)
- Renk gelmek (BÇK, 88.)
- Renk katmak (ÇC, 43; VKM, 82.)
- Renkten renge girmek (BÇK, 81.)
- Rezil olmak (ÇZ, 46.)
- Risk almak (KBBO, 58; MKCV, 124; SÇÇ, 77.)
- Röntgen çekmek (OYY, 101.)
- Ruh (bile) duymamak (KBBO, 92; SÇÇ, 41.)
- Rüyalarına (rüyasına) girmek (DTK, 30; YT, 20.)
- Sabrı taşmak (BÇK, 73; OYY, 194.)
- Sadık kalmak (OYY, 29.)
- Saf dışı etmek (SABÜ, 76.)
- Sağı solu olmamak (KŞÜ, 16.)
- Sağlama almak (KŞÜ, 31.)
- Sahip çıkmak (GYİ, 16; KBBO, 77; KŞÜ, 28; OYY, 158.)
- Sahneye çıkmak (GYİ, 147.)
- Saman alevi gibi (OYY, 35.)
- Satışa çıkarmak (VKM, 80.)
- Savaş açmak (MKCV, 75.)
- Savaş vermek (KŞÜ, 28.)
- Saygı duymak (BBB, 127; GYİ, 79, 107, 121; MKCV, 144; SABÜ, 95.)
- Saygı göstermek (GYİ, 67.)
- Sebebiyet vermek (KBBO, 78, 97.)
- Sefasını sürmek (OYY, 152.)
- Seferber olmak (ÇC, 9.)
- Sel gibi akmak (KŞÜ, 19.)

- Selam akmak (MKCV, 97.)
- Selam olsun (Hİ, 59.)
- Selam söylemek (OYY, 153.)
- Selam vermek (GBTEA, 18; GYİ, 55; KBBO, 105; KK, 48, 57; KŞÜ, 70.)
- Selamı sabahı kesmek (OYY, 104.)
- Sen bilirsin (GYİ, 38.)
- Serbest bırakmak (SABÜ, 87; SÇÇ, 81.)
- Ses çıkarmamak (Hİ, 29.)
- Ses getirmek (BBB, 13; ÇC, 50; OYY, 169; SÇÇ, 57.)
- Ses kesilmek (ZB, 71, 74.)
- Ses vermek (ÇZ, 40.)
- Sesini çıkarmamak (FG, 25; VKM, 83.)
- Sesini yükseltmek (ÇZ, 31; GYİ, 77.)
- Sessizliğe gömülmek (ÇC, 54; GYİ, 93.)
- Seyre dalmak (GYİ, 123; Hİ, 23; MKCV, 128.)
- Sıcak bakmak (OYY, 22.)
- Sıfırdan başlamak (OYY, 146; SÇÇ, 67.)
- Sıkı durmak (ZB, 8.)
- Sıkıntı çekmek (KK, 28.)
- Sır saklamak (SÇÇ, 39.)
- Sır vermek (KK, 21; MKCV, 22.)
- Sırta ermek (KŞÜ, 7.)
- Sırta kadem basmak (BÇK, 64.)
- Sırtından geçinmek (SABÜ, 15.)
- Sırtını dönmek (GBTEA, 15.)
- Sırtını sıvazlamak (BBB, 47; MKCV, 32.)
- Siciline işlemek (KBBO, 114.)
- Sinirden(öfkeden) deliye dönmek (OYY, 175.)
- Sinirleri bozulmak (OYY, 104; VKM, 74.)
- Sinirleri gerilmek (VKM, 107.)
- Sinyal vermek (MKCV, 182.)
- Sipariş vermek (KŞÜ, 60.)

- Siper almak (SABÜ, 61.)
- Siper etmek (KK, 52. 59; MKCV, 125; OD, 10.)
- Sohbeta dalmak (NA, 57.)
- Sokağa atmak (YT, 22.)
- Soluğu (bir yerde) almak (BÇK, 192; ÇZ, 29; FG, 13; GYİ, 121; KBBO, 30; VKM, 103; YT, 50.)
- Soluğu kesilmek (BÇK, 81.)
- Soluğu tutulmak (GYİ, 124.)
- Soluk almak (FG, 31; KHG, 21, 39; ZB, 14, 32, 76, 111.)
- Soluk soluğa kalmak (ÇC, 47; GYİ, 90; KK, 59.)
- Son kozunu oynamak (KBBO, 100.)
- Son nefesini vermek (SABÜ, 74.)
- Sona ermek (GYİ, 62; SABÜ, 79.)
- Sonu gelmek (SÇÇ, 9, 99, 100, 103.)
- Sonuç almak (SABÜ, 92.)
- Sonuç çıkarmak (ZB, 101.)
- Söküp atmak (SABÜ, 95.)
- Söz açmak (YT, 9.)
- Söz almak (GYİ, 68, 116; OYY, 60; SABÜ, 28.)
- Söz dinlemek (GYİ, 63.)
- Söz etmek (DTK, 5, 6; FTI, 77; GBTEA, 11; Hİ, 48; KHG, 14, 52; KK, 17, 43; SABÜ, 38; SÇÇ, 68; VKM, 9, 20; ZB, 47.)
- Söz konusu olmak (GYİ, 16; KBBO, 92; MKCV, 111, 124.)
- Söz tutmak (GYİ, 136.)
- Söz vermek (GYİ, 22; KHG, 60; KK, 8, 51; KŞÜ, 24, 48; OYY, 150, 153; SABÜ, 37; SÇÇ, 26, 40; ZB, 97.)
- Söz yetiştirmek (KK, 22.)
- Söze atılmak (SABÜ, 15.)
- Söze başlamak (BBB, 66; OYY, 31, 162.)
- Söze karışmak (FG, 17; OYY, 149.)
- Sözü açılmak (VKM, 9.)
- Sözü bağlamak (ZB, 23.)

- Sözü edilmek (SÇÇ, 21.)
- Sözünde durmak (DTK, 8. 9.)
- Sözünden çıkmamak (YT, 52.)
- Sözüünü kesmek (BÇK, 66; GYİ, 65, 96; KHG, 43; MKCV, 10; OD, 30, 37; ZB, 65.)
- Sözüünü tutmak (DTK, 8; KK, 54, 60; KŞÜ, 37.)
- Sözüünün eri (VKM, 98.)
- Su çarpmak (KBBO, 17.)
- Su çekmek (KK, 12, 14.)
- Su gibi akmak (NA, 9; GYİ, 89; Hİ, 40.)
- Sular seller gibi (Hİ, 26.)
- Surat asmak (BÇK, 231; BZU, 13; MKCV, 25; OYY, 111; SÇÇ, 48.)
- Suratı bir karış asılmak(FG, 7.)
- Suratından düşen bin parça olmak (BÇK, 208; OYY, 31.)
- Suratını ekşitmek (BÇK, 231.)
- Suspus olmak (BÇK, 86; ÇZ, 28.)
- Suya düşmek (BÇK, 197; KŞÜ, 74; MKCV, 197; SÇÇ, 45.)
- Suyuna gitmek (DB, 10.)
- Sürpriz yapmak (KŞÜ, 69.)
- Süt dökmüş kedi gibi (BÇK, 197.)
- Süt vermek (BBB, 74.)
- Şafak atmak (BÇK, 237.)
- Şaka yapmak (ÇZ, 15, 52; GYİ, 40; KBBO, 97; KK, 24, 41; ZB, 24, 76.)
- Şakası yok (SABÜ, 41.)
- Şansa bırakmak (SÇÇ, 89.)
- Şansı yaver gitmek (DB, 20.)
- Şart koşmak (DB, 178.)
- Şaşıırıp kalmak (GBTEA, 50.)
- Şaşkına çevirmek (SÇÇ, 44.)
- Şaşkına dönmek (GYİ, 134.)
- Şeytan tüyü olmak (BÇK, 49.)
- Şeytana pabucu ters giydirmek (KBBO, 82.)

- Şıp diye (BÇK, 37; MKCV, 82. 96.)
- Şöyle dursun (GYİ, 39; SÇÇ, 85.)
- Şut atmak (YT, 56.)
- Şüphe etmek (SABÜ, 77.)
- Şüphe uyanmak (SÇÇ, 85.)
- Şüpheyeye düşmek (MKCV, 103.)
- Tabana kuvvet (BÇK, 30.)
- Tabanları yağlamak (BÇK, 79; MKCV, 73.)
- Tadı kaçmak (BÇK, 185; DB, 123; OYY, 33.)
- Tadına bakmak (GYİ, 64.)
- Tadına varmak (MKCV, 60.)
- Tadından yenmemek (NA, 48.)
- Tadını çıkarmak (ÇC, 24, 55, 57; DB, 149; GYİ, 60; KŞÜ, 22; SABÜ, 19; ZB, 108.)
- Takla atmak (KBBO, 79, 111; ZB, 18.)
- Talihi yaver gitmek (OYY, 63.)
- Talimat vermek (KBBO, 27.)
- Tam üstüne basmak (SÇÇ, 25.)
- Tane tane konuşmak (FTI, 44.)
- Tansiyonu çıkmak (FG, 58.)
- Tarihe geçmek (SÇÇ, 78.)
- Tarihe karışmak (SABÜ, 73.)
- Taş çıkartmak (MKCV, 181.)
- Taşı sıkısa suyunu çıkarır (BÇK, 96.)
- Taşlar yerine oturmak (SÇÇ, 50.)
- Tat almak (VKM, 16.)
- Tatmin etmek (KBBO, 81.)
- Tatmin olmak (GBTEA, 49.)
- Tavır almak (KBBO, 68.)
- Taviz vermek (SÇÇ, 91.)
- Tazı gibi (OYY, 80.)
- Tedbir almak (SABÜ, 53.)

- Teğet geçmek (OYY, 62.)
- Tehdit etmek (FG, 38; KBBO, 63; SÇÇ, 22.)
- Tehlike çanları çalmak (SÇÇ, 88; GYİ, 13.)
- Telaşa kapılmak (GYİ, 20.)
- Telefon etmek (ÇZ, 48; FG, 50; KŞÜ, 60.)
- Tempo tutmak (FG, 15; GYİ, 71; SABÜ, 52.)
- Tepeden bakmak (BÇK, 53.)
- Tepesine çıkmak (BÇK, 195; KBBO, 96.)
- Tepesinin tası atmak (BÇK, 78; DB, 143.)
- Tepki göstermek (OYY, 104; ZB, 74.)
- Tepki vermek (DTK, 51; GYİ, 127; KHG, 31; MKCV, 11; OYY, 181; SÇÇ, 85.)
- Ter basmak (KBBO, 110.)
- Ter boşanmak (MKCV, 198.)
- Ters düşmek (SÇÇ, 80.)
- Ters ters bakmak (KK, 26; MKCV, 63; VKM, 107; ZB, 50.)
- Tersine dönmek (ZB, 12.)
- Teselli bulmak (OYY, 143.)
- Teselli etmek (DB, 111; FG, 47; GYİ, 79; KK, 8; KŞÜ, 26, 41, 73; SÇÇ, 41, 86.)
- Teslim almak (KŞÜ, 59.)
- Teslim bayrağı çekmek (ZB, 71.)
- Teşvik etmek (DB, 110.)
- Tetikte beklemek (olmak) (FG, 44; GYİ, 89; MKCV, 65; SABÜ, 78.)
- Tika basa doldurmak (ZB, 23.)
- Tıkırında olmak (OYY, 191.)
- Tir tir titremek (DGİÇ, 20; KBBO, 43, 66; MKCV, 75; OYY, 59, 78; SÇÇ, 103.)
- Top sürmek (GYİ, 78.)
- Toz olmak (DB, 174.)
- Tozu dumana katmak (FTI, 55; KK, 33, 52; OYY, 72.)
- Transa geçmek (OYY, 103.)

- Tur atmak (ÇZ, 35; Hİ, 24, 45; KK, 57; VKM, 75.)
- Turp gibi (KŞÜ, 70.)
- Tuzak kurmak (ZB, 96.)
- Tuzla buz olmak (ÇC, 9.)
- Tüyleri diken diken olmak (GYİ, 108; MKCV, 26, 124; OYY, 160; ZB, 53.)
- Ucuz atlatmak (kurtulmak) (ÇC, 47; MKCV, 118.)
- Uçup gitmek (KŞÜ, 75.)
- Uğur getirmek (SÇÇ, 86.)
- Umut vermek (SÇÇ, 47.)
- Umutsuzluğa kapılmak (düşmek) (Hİ, 34; KŞÜ, 52; OYY, 126, 189.)
- Un ufak etmek (ÇC, 47.)
- Un ufak olmak (MKCV, 190.)
- Utanç duymak (OYY, 97.)
- Uygun bulmak (GBTEA, 37.)
- Uygun görmek (SÇÇ, 83.)
- Uyku çekmek (MKCV, 38.)
- Uykusu açılmak (MKCV, 38, 39, 40.)
- Uykusunu almak (KBBO, 31.)
- Uykuya dalmak (ÇC, 38, 39, 52, 64; DTK, 11, 21, 41; F, 9; FTİ, 36, 67; GYİ, 52; KBBO, 88; KHG, 62; KŞÜ, 39, 52; OYY, 75; SÇÇ, 21, 51; ZB, 80.)
- Uzak tutmak (VKM, 73.)
- Uzaklara dalmak (NA, 8.)
- Üç buçuk atmak (BÇK, 60.)
- Ümitsizliğe düşmek (kapılmak) (MKCV, 84, 179.)
- Üste çıkmak (BBB, 122; VKM, 117.)
- Üstesinden gelmek (ÇC, 38; GYİ, 16; NA, 19.)
- Üstün görmek (GYİ, 58.)
- Üstün tutmak (GYİ, 58.)
- Üstüne gitmek (BÇK, 144; KBBO, 120; SÇÇ, 22.)
- Üstüne titremek (SABÜ, 82.)
- Üstüne yok (BÇK, 138; KŞÜ, 14; VKM, 37.)

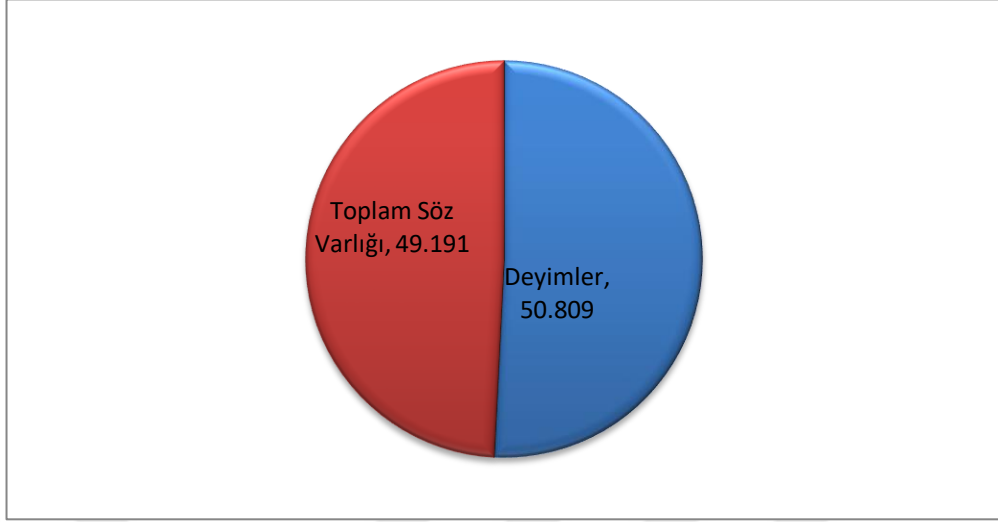
- Üstüne yürümek (BÇK, 48.)
- Üzerine titremek (GYİ, 12, 17.)
- Üzerine yıkmak (KŞÜ, 31.)
- Vakit geçirmek (GYİ, 29; OYY, 74.)
- Var olmak (GYİ, 61, 108.)
- Veda etmek (GYİ, 106, 136; KHG, 57; VKM, 35.)
- Ver elini ... (KBBO, 130.)
- Vız gelmek (VKM, 62.)
- Volta atmak (GYİ, 59.)
- Yabana atmak (SABÜ, 26.)
- Yaka silkmek (BÇK, 182; GYİ, 13.)
- Yakasına yapışmak (VKM, 88.)
- Yakasını bırakmamak (ZB, 61.)
- Yakayı ele vermek (BÇK, 165.)
- Yakışık almamak (MKCV, 160.)
- Yalan atmak (YT, 40.)
- Yalayıp yutmak (OYY, 128, 161.)
- Yan bakmak (DB, 183.)
- Yan gelip yatmak (VKM, 70.)
- Yan gözle bakmak (KŞÜ, 21; OYY, 130.)
- Yan yan bakmak (ABÖ, 7; KHG, 21; MKCV, 63.)
- Yanıt vermek (ABÖ, 14; FG, 38; FTI, 16, 70; Hİ, 31; KHG, 18, 19; SÇÇ, 13, 76; ZB, 34, 48.)
- Yara almak (OYY, 95.)
- Yardımına koşmak (SABÜ, 64.)
- Yargıya varmak (SÇÇ, 19.)
- Yarım kalmak (GYİ, 103; KHG, 45.)
- Yarından tezi yok (OYY, 167.)
- Yarışa girmek (SÇÇ, 57.)
- Yaşını başını almak (MKCV, 70.)
- Yaşını doldurmak (DTK, 6.)
- Yataklara düşmek (ABÖ, 11.)

- Yaygara koparmak (KŞÜ, 20; OYY, 104.)
- Yel gibi (ÇZ, 13; YT, 32.)
- Yel yeperek yelken kürek (BÇK, 193.)
- Yelkenleri suya indirmek (BÇK, 223.)
- Yem olmak (BBB, 114; MKCV, 94; SABÜ, 26, 43; ZB, 80.)
- Yenik düşmek (MKCV, 18; OYY, 72; SABÜ, 44; ZB, 7.)
- Yer açmak (Hİ, 48.)
- Yer almak (DTK, 18, 37.)
- Yer bulmak (KBBO, 122.)
- Yer değiştirmek (GYİ, 99; ZB, 106.)
- Yer tutmak (KBBO, 63.)
- Yer vermek (Hİ, 21; KK, 8.)
- Yer yarılıp içine girmek (MKCV, 76.)
- Yere sağlam basmak (DTK, 12.)
- Yere yığılmak (GYİ, 42; YT, 60.)
- Yeri göğü inletmek (MKCV, 13, 164, 178.)
- Yerin dibine batmak (DB, 47.)
- Yerinde duramamak (DTK, 21; GYİ, 22, 36, 76; VKM, 53, 63, 78; ZB, 50, 64.)
- Yerinde saymak (SÇÇ, 22.)
- Yerinde yeller esmek (KŞÜ, 47; OYY, 55, 158.)
- Yerinden fırlamak (MKCV, 44.)
- Yerine geçmek (GYİ, 17; ZB, 32.)
- Yerine gelmek (FG, 50.)
- Yerine getirmek (ÇC, 24; KŞÜ, 7; MKCV, 27, 48; SABÜ, 29, 35; VKM, 40.)
- Yerine koymak (KK, 19; KŞÜ, 10, 12, 30; SÇÇ, 83.)
- Yerini almak (DB, 42; FG, 31; FTI, 81; GYİ, 95, 115; ZB, 32, 40, 48.)
- Yerli yerinde olmak (MKCV, 35; OYY, 117.)
- Yetki vermek (SABÜ, 30.)
- Yetti artık (ÇZ, 31.)
- Yığılıp kalmak (MKCV, 74.)

- Yok etmek (MKCV, 33, 137; SÇÇ, 30; ZB, 14.)
- Yok olmak (BBB, 30; GYİ, 61; MKCV, 45; SÇÇ, 9, 40; VKM, 51; ZB, 13.)
- Yol açmak (MKCV, 69; ZB, 108.)
- Yol almak (FG, 57; FTİ, 11; GYİ, 124; NA, 57; SABÜ, 35; SÇÇ, 40; VKM, 65; ZB, 101.)
- Yol aramak (OYY, 70; SABÜ, 52.)
- Yol bulmak (FTİ, 43; KK, 45; MKCV, 76; OYY, 84; SABÜ, 19; ZB, 50, 55.)
- Yol çizmek (SÇÇ, 47.)
- Yol göstermek (FG, 22; FTİ, 35, 68; Hİ, 40; SABÜ, 90; SÇÇ, 21, 46.)
- Yola çıkmak (DTK, 34, 35; FG, 20; GYİ, 22, 99; KK, 41; MKCV, 146; OYY, 67, 70, 94, 149, 158, 185; SABÜ, 67, 90; SÇÇ, 53, 83; ZB, 47.)
- Yola koyulmak (DTK, 28, 52; FTİ, 56; GYİ, 37; NA, 6; OYY, 77; SABÜ, 33, 40; ZB, 24.)
- Yolda kalmak (OYY, 68.)
- Yollara (yola) düşmek (VKM, 43.)
- Yolu düşmek (BÇK, 65.)
- Yoluna sapmak (SÇÇ, 75.)
- Yolunda gitmek (BZU, 6; F, 12; KŞÜ, 72.)
- Yolunu tutmak (BÇK, 54; FTİ, 84; GBTEA, 45; GYİ, 114, 118, 139; SÇÇ, 17, 21; VKM, 14; ZB, 40, 45.)
- Yuva yapmak (FG, 45.)
- Yük olmak (DTK, 28.)
- Yüreği ağzına gelmek (BÇK, 201; ÇZ, 13.)
- Yüreği burkulmak (BÇK, 32.)
- Yüreği çarpmak (ÇZ, 28.)
- Yüreği kararmak (BÇK, 146.)
- Yüreği pır pır etmek (BÇK, 21; OYY, 103.)
- Yüreği serinlemek (BÇK, 29.)
- Yüreği sızlamak (SABÜ, 94.)
- Yüreğine inmek (KBBO, 34.)
- Yüreğine su serpmek (ÇZ, 16.)

- Yüreğini dağlamak (OYY, 146.)
- Yürek burkmak (SÇÇ, 38.)
- Yüz yüze gelmek (VKM, 25, 98.)
- Yüzü (suratı) asılmak (GYİ, 50; SABÜ, 66; VKM, 12.)
- Yüzü düşmek (OYY, 25, 189.)
- Yüzü gülmek (BÇK, 192; FTİ, 56.)
- Yüzü kızarmak (NA, 22.)
- Yüzü kireç kesilmek (YT, 22.)
- Yüzünden düşen bin parça olmak (KBBO, 140; VKM, 96.)
- Yüzünden okumak (GYİ, 95, 108.)
- Yüzüne vurmak (DB, 20.)
- Yüzünü buruşturmak (GYİ, 30, 55, 76; KŞÜ, 10.)
- Yüzünü ekşitmek (SABÜ, 22.)
- Yüzüstü bırakmak (OYY, 120.)
- Zaman almak (ÇZ, 17, 22; FTİ, 35; MKCV, 160.)
- Zaman kaybetmek (NA, 48.)
- Zarar görmek (SÇÇ, 23.)
- Zarar vermek (BBB, 47; ÇZ, 54; GYİ, 41, 98; SABÜ, 95; SÇÇ, 38, 48, 50; ZB, 38, 107.)
- Zararı dokunmak (BBB, 26; SABÜ, 47.)
- Zevk almak (OYY, 23; VKM, 84.)
- Zevkten dörtköşe olmak (MKCV, 163.)
- Zıp zıp zıplamak (KBBO, 56; KHG, 53; KŞÜ, 26; ZB, 49.)
- Zıvanadan çıkmak (BÇK, 173.)
- Zihnini toplamak (MKCV, 28.)
- Zil takıp oynamak (ÇZ, 32; FG, 8.)
- Ziyafeti çekmek (ZB, 45.)
- Zıyan olmak (OYY, 45.)
- Zıyanı yok! (KBBO, 81.)
- Ziyaret etmek (BBB, 114; ÇZ, 40.)
- Zorunda kalmak (GYİ, 39.)

Grafik 2. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Deyim Oranları.

Grafik 2’de incelenen kitaplarda kullanılan deyimlerin toplam söz varlığına oranının yarısından fazla olduğu ve bu oranın % 50,809 olduğu görülmektedir.

4.3. İkilemeler

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler belirlenirken; Necmi Akyalçın’ın *Türkçe İkilemeler Sözlüğü- Tanıklı* kaynağından yararlanılmıştır. İncelenen kitaplarda toplam 706 adet ikileme belirlenmiştir.

- Abuk subuk (VKM, 19.)
- Abur cubur (DB, 27, 30, 128; KBBO, 54; KŞÜ, 10; MKCV, 10; OYY, 24.)
- Acayip acayip (OYY, 35.)
- Acele acele (ÇZ, 41; MKCV, 118.)
- Acı acı (DTK, 53; KŞÜ, 55.)
- Acıklı acıklı (DB, 23; VKM, 11.)
- Aç açına (BÇK, 184.)
- Açılır açılmaz (BÇK, 22; KHG, 8, 39; MKCV, 44.)
- Açılır kapanır (ÇC, 47.)
- Açıp açıp (BBB, 42.)
- Adım adım (KK, 29; SÇÇ, 21, 69.)

- Ağır ağır (BÇK, 59; ÇC, 48; FTİ, 60; GBTEA, 52; GYİ, 28; KŞÜ, 57; MKCV, 137; VKM, 24, 70; YT, 34, 40.)
- Ağlaya ağlaya (DB, 65, 109, 196.)
- Aheste aheste (DB, 37.)
- Akça pakça (MKCV, 101; YT, 43.)
- Akıllı uslu (MKCV, 157.)
- Akın akın (OYY, 183; VKM, 115.)
- Akıp gitmek (BÇK, 26.)
- Akıta akıta (FTİ, 42.)
- Aklı fikri (MKCV, 145.)
- Akşam akşam (KŞÜ, 39.)
- Alacalı bulacalı (BÇK, 141.)
- Alet edevat (BBB, 118.)
- Alev alev (BÇK, 228; VKM, 13, 54; ZB, 38.)
- Alık alık (BÇK, 17.)
- Alıp vermek (BÇK, 79; MKCV, 135; VKM, 31.)
- Alır almaz (ÇC, 5; F, 26; GYİ, 27; VKM, 36.)
- Allah Allah (BBB, 80; MKCV, 49.)
- Allak bullak (BÇK, 58; DB, 46.)
- Allayıp pullamak (BÇK, 205.)
- Allı güllü (BÇK, 119.)
- Allı pullu (BÇK, 213; SABÜ, 28.)
- Ama mama (BÇK, 204.)
- Aman aman (GBTEA, 43.)
- Anlamalı anlamalı (MKCV, 103, 180.)
- Antin kuntin (OYY, 56.)
- Apar topar (BÇK, 107; KK, 59; KŞÜ, 7; OYY, 161; SÇÇ, 26, 74; YT, 22.)
- Aptal aptal (VKM, 20.)
- Ara ara (DB, 22, 84; NA, 8.)
- Ara sıra (DB, 199; DTK, 25; GYİ, 35; Hİ, 27; KBBO, 80; KŞÜ, 52; VKM, 33; YT, 14, 44.)
- Araç gereç (SÇÇ, 61.)

- Arada sırada (ÇC, 19; VKM, 32.)
- Arayıp arayıp (ÇC, 33.)
- Arayıp bulmak (ABÖ, 4; ÇC, 47.)
- Ardı arası (VKM, 73.)
- Ardı ardına (DB, 69; NA, 44.)
- Ardı arkası (BÇK, 184; OYY, 73.)
- Ardı sıra (BÇK, 65.)
- Arka arkaya (DB, 143, 176; SABÜ, 54, 92.)
- Art arda (BÇK, 74; GYİ, 68; MKCV, 8, 164.)
- Artist martist (MKCV, 138.)
- Aşağı yukarı (ÇC, 21; Hİ, 16, 38; VKM, 105.)
- Ata ata (BÇK, 222.)
- Atar atmaz (BÇK, 52.)
- Atıp tutmak (F, 59; KŞÜ, 41, 48.)
- Aval aval (MKCV, 39.)
- Avuç avuç (ZB, 95.)
- Ayan beyan (MKCV, 96.)
- Ayır ayrı (DB, 38; MKCV, 53; OD, 45; OYY, 65; SABÜ, 9, 26, 61.)
- Az az (DB, 185; KBBO, 124.)
- Az buçuk (BÇK, 75.)
- Az buz (KŞÜ, 31.)
- Azar azar (DB, 45, 151.)
- Azdıkça azmak (BÇK, 82.)
- Bağıra bağıra (BBB, 54; FTİ, 52; KBBO, 45; ZB, 69.)
- Bağıra çağıra (BÇK, 173; MKCV, 8; VKM, 18.)
- Bağırıp çağırmak (FTİ, 62; KŞÜ, 19; OYY, 78.)
- Bağırış çağırış (BÇK, 118; GBTEA, 53; GYİ, 93.)
- Bağırış çıkırış (ZB, 91.)
- Baka baka (DB, 88, 120, 144; VKM, 59; YT, 32.)
- Bakıla bakıla (Hİ, 24.)
- Bakıp bakıp (ÇZ, 50; DB, 134.)
- Bas bas (BÇK, 41; KBBO, 46; MKCV, 90; VKM, 17.)

- Basa basa (ÇZ, 16; FTİ, 24; KŞÜ, 36.)
- Baş başa (BÇK, 178; ÇC, 28; GYİ, 15; VKM, 36.)
- Başlar başlamaz (VKM, 84.)
- Başlı başına (MKCV, 173.)
- Baştan aşağı (DB, 64; VKM, 46, 92.)
- Bata çıka (MKCV, 144; NA, 5.)
- Bekletip bekletip (DB, 155.)
- Belli belirsiz (BÇK, 16; ÇC, 63; GYİ, 122; KBBO, 107.)
- Beş on (GYİ, 93.)
- Bet beniz (BÇK, 16.)
- Bıcır bıcır (ZB, 108.)
- Bıkmadan usanmadan (F, 19.)
- Bile bile (BÇK, 48; DB, 79, 153.)
- Bile isteye (MKCV, 49.)
- Bilgiç bilgiç (YT, 10.)
- Bilmiş bilmiş (BÇK, 144; SABÜ, 22; ZB, 29.)
- Bilse bilse (VKM, 101.)
- Biner binmez (GYİ, 37.)
- Bir bir (BBB, 12; KŞÜ, 38; MKCV, 32; YT, 9.)
- Bir iki (BÇK, 51; ÇC, 49; ZB, 35.)
- Bir ileri bir geri (MKCV, 76.)
- Bir oraya bir buraya (ZB, 50.)
- Bir sağa bir sola (FTİ, 13; NA, 28; OD, 24.)
- Birer birer (BBB, 58, 120; ÇZ, 17, 19; DTK, 51; FTİ, 72; MKCV, 83, 91; OYY, 73, 81, 153; VKM, 100.)
- Birer ikişer (BÇK, 97; DTK, 18; VKM, 56.)
- Biter bitmez (BÇK, 193; KŞÜ, 31; ZB, 54.)
- Bitirir bitirmez (KBBO, 68; MKCV, 53, 92.)
- Boğum boğum (BÇK, 120.)
- Bol bol (BÇK, 55; DB, 172; FG, 43; KBBO, 124; KHG, 58; MKCV, 8, 17, 57, 102, 170; OYY, 169; SABÜ, 19.)
- Boş boş (BÇK, 76; Hİ, 30; KBBO, 97, 130; VKM, 32.)

- Boşaltır boşaltmaz (ZB, 28.)
- Boşu boşuna (GBTEA, 32; KBBO, 8; KŞÜ, 18; OYY, 49.)
- Boy boy (KŞÜ, 53; VKM, 80.)
- Boydan boya (GYİ, 125; KBBO, 81; ZB, 74.)
- Boylu boyunca (DTK, 5; MKCV, 77; ZB, 18.)
- Bölük pörçük (BÇK, 42.)
- Bön bön (BÇK, 99; MKCV, 8, 111.)
- Böyle böyle (DB, 20, 139; FG, 11.)
- Bugün yarın (FG, 29.)
- Bula bula (DB, 57.)
- Bunaldıkça bunalmak (DB, 64.)
- Burun buruna (BÇK, 56.)
- Buruş buruş (BÇK, 30; KŞÜ, 7.)
- Büyük büyük (DGİÇ, 4; MKCV, 180.)
- Büyük küçük (BÇK, 48; OYY, 169.)
- Canla başla (BBB, 114; SABÜ, 92.)
- Cayır cayır (DB, 145.)
- Cıvıl cıvıl (BÇK, 25; ÇZ, 20; FTİ, 88.)
- Cicili bicili (BÇK, 210.)
- Çabuk çabuk (MKCV, 12; VKM, 27.)
- Çağrılı çağrısız (BÇK, 230.)
- Çakmak çakmak (BÇK, 235.)
- Çala çala (VKM, 109.)
- Çalar çalmaz (BÇK, 95.)
- Çalı çırpı (BBB, 106; FTİ, 41; OYY, 41; ZB, 37.)
- Çalışıp didinmek (OYY, 95.)
- Çarpa çarpa (KK, 24; NA, 32.)
- Çeke çeke (BÇK, 39; VKM, 69; YT, 26; ZB, 92.)
- Çeki düzen (MKCV, 78, 144.)
- Çekine çekine (BÇK, 67; KHG, 24; VKM, 53.)
- Çekingen çekingen (OYY, 21.)
- Çekip çekip (BÇK, 37.)

- Çekip gitmek (BÇK, 74.)
- Çekiştire çekiştire (KHG, 8.)
- Çekmek gitmek (BÇK, 224.)
- Çer çöp (BBB, 55, 225; OYY, 153.)
- Çeşit çeşit (BZU, 24; KBBO, 124; KŞÜ, 22, 53; MKCV, 15, 92; SÇÇ, 33.)
- Çevire çevire (ZB, 100.)
- Çığlık çığlığa (BBB, 118; BÇK, 224; FG, 13; SÇÇ, 103; ZB, 39, 46, 62, 79.)
- Çıkar çıkmaz (BÇK, 92; DB, 27, 158.)
- Çıkıp gitmek (BÇK, 213.)
- Çıngıl çıngıl (ÇZ, 31.)
- Çırımçırım (DB, 121.)
- Çıtı pıtı (VKM, 95.)
- Çifter çifter (DB, 193; FG, 44; ZB, 68.)
- Çikolata mikolata (ÇZ, 31.)
- Çok çok (ABÖ, 5; KŞÜ, 39; MKCV, 58.)
- Çoluk çocuk (BBB, 64, 66; BÇK, 114; OYY, 104, 137.)
- Çuval çuval (MKCV, 137.)
- Dağıta dağıta (NA, 40.)
- Daha daha (YT, 56.)
- Dal budak (BÇK, 129.)
- Dalar dalmaz (KŞÜ, 62.)
- Daldan dala (FG, 13.)
- Dalga dalga (DB, 42; F, 59; OD, 35; VKM, 71, 75, 116.)
- Dalgın dalgın (KŞÜ, 76; OD, 32; ZB, 49, 85.)
- Dallı güllü (VKM, 48.)
- Davul zurna (BÇK, 221.)
- Değdirip değdirip (BÇK, 114.)
- Değer değmez (BÇK, 52; ZB, 18.)
- Değişik değişik (DB, 109.)
- Der demez (KHG, 42; VKM, 54.)
- Dere tepe (DGİÇ, 22.)

- Derin derin (BÇK, 75; DTK, 37; FTİ, 56; SABÜ, 33; SÇÇ, 29.)
- Derin mi derin (ÜKBD, 24.)
- Derli toplu (BÇK, 12; KK, 52.)
- Derme çatma (SÇÇ, 62; VKM, 30, 68, 111.)
- Ders mers (OYY, 72.)
- Desen desen (VKM, 80.)
- Didik didik (SÇÇ, 58, 83)
- Dikkatli dikkatli (VKM, 60.)
- Dilim dilim (F, 19.)
- Dinler dinlemez (VKM, 41.)
- Dip dibe (MKCV, 68.)
- Diz dize (BÇK, 28; VKM, 87.)
- Doğar doğmaz (FTİ, 51.)
- Doğru dürüst (DB, 74, 92; KK, 55; SABÜ, 38; ÜKBD, 5; VKM, 85.)
- Doğru düzgün (F, 28.)
- Dokunur dokunmaz (BÇK, 45; MKCV, 34.)
- Doldu taştı (MKCV, 157.)
- Donmak kalmak (BÇK, 71.)
- Donuk donuk (OYY, 102.)
- Donup kalmak (BÇK, 80.)
- Doya doya (DB, 55; GYİ, 23.)
- Döndü döndü (BÇK, 209.)
- Döndüre döndüre (VKM, 88.)
- Döne döne (SÇÇ, 106; ZB, 17.)
- Döner dolaşır (DB, 79.)
- Döner dönmez (BÇK, 56; DB, 57; FG, 27, 29; ZB, 10.)
- Dönmek dolaşmak (KBBO, 118.)
- Dönüp dolaşmak (VKM, 112.)
- Dönüp dönüp (OYY, 93.)
- Dört beş (GYİ, 92; KŞÜ, 42; ZB, 36, 56.)
- Dört dörtlük (OYY, 23.)
- Durdu durdu (BÇK, 209.)

- Durup dururken (BÇK, 215.)
- Durur durmaz (BÇK, 209; KHG, 8.)
- Duyar duymaz (BÇK, 20; DTK, 51; F, 40; FG, 17; SÇÇ, 22; SÇÇ, 37; VKM, 69; ZB, 65.)
- Dükkân dükkân (BÇK, 43.)
- Düşe kalka (GYİ, 44; Hİ, 30.)
- Düşer düşmez (MKCV, 30.)
- Düşünceli düşünceli (FG, 17; MKCV, 73; VKM, 105; ZB, 64, 101.)
- Düşüne düşüne (MKCV, 111; VKM, 24.)
- Düşüne kura (BÇK, 91.)
- Düşünür düşünmez (MKCV, 142.)
- Düşüp bayılmak (ÇC, 56.)
- Düşüp kalkmak (ZB, 24.)
- Efilefil (VKM, 109.)
- Eğilip bükülmek (F, 48.)
- Eğip bükme (BÇK, 126.)
- Ekip biçmek (BÇK, 219.)
- Eksik gedik (VKM, 20.)
- El ayak (BÇK, 71.)
- El ele (BÇK, 28; VKM, 66.)
- Eli yüzü (BBB, 87.)
- Elma melma (ZB, 28.)
- Eninde sonunda (FTI, 43; KBBO, 79; KŞÜ, 49.)
- Enseden enseden (DB, 141.)
- Entel entel (KBBO, 84.)
- Epi topu (KŞÜ, 26.)
- Er geç (ÇC, 379.)
- Esip gürlemek (BÇK, 214.)
- Eski püskü (SÇÇ, 17, 62; VKM, 42.; YT, 18.)
- Esmek savurmak (BÇK, 78.)
- Eş dost (FTI, 57.)
- Eşik beşik (BÇK, 117.)

- Eşipdeşmek (BÇK, 82.)
- Etmek etmemek (BÇK, 216.)
- Eveleyip gevelemek (VKM, 48.)
- Evet evet (F, 8; OYY, 22, 49.)
- Evim evim (F, 6.)
- Evire çevire (KBBO, 93.)
- Evirip çevirmek (ÇZ, 15; KŞÜ, 44, 75; ZB, 93.)
- Evirmek çevirmek (ABÖ, 9; VKM, 89.)
- Ezilip büzülmek (GYİ, 15.)
- Fakir fukara (BÇK, 5; DGİÇ, 24.)
- Falan filan (KBBO, 104; KŞÜ, 71; SABÜ, 39.)
- Farklı farklı (BBB, 43, 48.)
- Fıldır fıldır (GYİ, 147.)
- Fındık fıstık (BÇK, 62.)
- Gece gündüz (OYY, 158; SABÜ, 86; SÇÇ, 67.)
- Geçer geçmez (SÇÇ, 97.)
- Geçip giden (BÇK, 149.)
- Geçip gitmek (BÇK, 22; GYİ, 28.)
- Geçmek geçmemek (BÇK, 213.)
- Gel gel (YT, 34; ÇC, 37.)
- Gelen geçen (BÇK, 32; DB, 162; OYY, 45.)
- Gelen giden (DB, 120; F, 26; NA, 8.)
- Gelip geçmek (BÇK, 54; VKM, 86.)
- Gelir gelmez (DB, 150, 186.)
- Gelmek çatmak (BÇK, 183.)
- Gerekli gereksiz (KŞÜ, 26, 76.)
- Geri geri (BÇK, 80; MKCV, 132.)
- Gerim gerim (MKCV, 69.)
- Gerisin geri (MKCV, 74.)
- Getir götür (KK, 10.)
- Getirir getirmez (KHG, 43.)
- Geze geze (DB, 57.)

- Gıcır gıcır (KŞÜ, 23.)
- Gider gitmez (DB, 34; KBBO, 21; KHG, 57; SABÜ, 88; VKM, 113.)
- Giderse gitsin (GYİ, 21.)
- Gidip gelmek (BÇK, 19; ÇC, 6; DB, 14, 43; GYİ, 31; KŞÜ, 21, 55; ZB, 101.)
- Gidip gidip (DB, 179.)
- Gidiş geliş (ZB, 64.)
- Giren çıkan (BÇK, 145.)
- Girer girmez (BÇK, 71; ÇC, 61; DB, 19; VKM, 88; ZB, 70.)
- Girintili çıkıntılı (MKCV, 142.)
- Girip çıkmak (BÇK, 48.)
- Gitgide (ÇC, 25; DB, 176.)
- Gizli gizli (GYİ, 106; OYY, 146; SÇÇ, 72.)
- Göçüp gitmek (BÇK, 130.)
- Gör bak (BÇK, 191.)
- Görmüş geçirmiş (BÇK, 86.)
- Görür görmez (BÇK, 65; DTK, 32; FG, 23; OD, 14; SÇÇ, 109; ZB, 78, 83.)
- Göz göze (BÇK, 92.)
- Göz kulak (BÇK, 87.)
- Güç bela (GYİ, 44; OYY, 75, 124; VKM, 70.)
- Güle güle (BÇK, 96.)
- Güle oynaya (GYİ, 73; SABÜ, 56.)
- Güllük gülistanlık (GYİ, 90.)
- Günbegün (BBB, 73.)
- Günden güne (BÇK, 54; NA, 55; SÇÇ, 22, 97; VKM, 107.)
- Günlük güneşlik (DTK, 48.)
- Günü gününe (VKM, 10.)
- Gürültü patırtı (KŞÜ, 54.)
- Güzel güzel (DGİÇ, 24; SABÜ, 9.)
- Güzeller güzeli (MKCV, 190.)
- Hal tavrı (BÇK, 185.)
- Haldur huldur (OYY, 65.)

- Ham hum (ÇZ, 38.)
- Harf harf (MKCV, 137.)
- Harfi harfine (ÇC, 24; VKM, 17.)
- Harıl harıl (BZU, 15; FG, 11; NA, 9; VKM, 45.)
- Haşır neşir (VKM, 104.)
- Hava cıva (MKCV, 138.)
- Havalı havalı (BBB, 54; KŞÜ, 47; MKCV, 9.)
- Hayal meyal (ÇC, 11; SABÜ, 20, 60.)
- Haydi haydi (DB, 145.)
- Hele hele (ZB, 103.)
- Hemen hemen (DTK, 29; Hİ, 26; MKCV, 107; SÇÇ, 94; VKM, 105; ZB, 82.)
- Heyecanlı heyecanlı (KŞÜ, 9; SABÜ, 64.)
- Hırlı hırsız (BÇK, 31.)
- Hırsız mırsız (DB, 73.)
- Hısım akraba (BBB, 90, 93.)
- Hızlı hızlı (DGİÇ, 4; DTK, 35; F, 14; Hİ, 24; KBBO, 23, 46; KŞÜ, 32; MKCV, 144; OD, 12; OYY, 92, 126, 153; ZB, 16, 64.)
- Hop hop (VKM, 68.)
- Hoplamak zıplamak (ZB, 18.)
- Hoplata hoplata (VKM, 77, 114.)
- Hoplaya zıplaya (DTK, 12, 14, 25; KK, 45.)
- Hoplayıp zıplamak (GYİ, 22; ZB, 88.)
- Hoş hoşnut (BÇK, 80.)
- Hurda murda (BÇK, 121.)
- Hüngür hüngür (YT, 38.)
- Işıl ışıl (FG, 40; FTI, 11, 80; GBTEA, 63; GYİ, 127; Hİ, 9, 15; MKCV, 11; VKM, 60.)
- İvir zıvır (BÇK, 214; KŞÜ, 13 21; MKCV, 137; OYY, 38; VKM, 56.)
- İç içe (GYİ, 32,104; SÇÇ, 55, 67.)
- İçli içli (SÇÇ, 55.)
- İçten içe (FTI, 20; KŞÜ, 45.)

- İki üç (BÇK, 69; KŞÜ, 9; OYY, 98.)
- İkide bir (FG, 52.)
- İkişer ikişer (KŞÜ, 36.)
- İkişer üçer (BÇK, 223; GYİ, 29; KBBO, 111; VKM, 55.)
- İleri geri (OYY, 82; ZB, 101.)
- İn çık (MKCV, 112.)
- İncik boncuk (ÇZ, 37; OYY, 39.)
- İner inmez (BÇK, 79; MKCV, 20.)
- İnip inip (OYY, 97.)
- İnip kalkmak (BÇK, 55; ÇC, 18.)
- İnış çıkış (OYY, 78.)
- İri iri (ABÖ, 8; BÇK, 211; ÇZ, 32; KHG, 39.)
- İri yarı (SÇÇ, 63.)
- İrili ufaklı (ÇC, 23.; GYİ, 48.; MKCV, 127.)
- İsteksiz isteksiz (VKM, 79.)
- İster istemez (DB, 61; GBTEA, 14; OYY, 149; SÇÇ, 97; ZB, 95.)
- İş güç (BÇK, 184.)
- İteleye iteleye (VKM, 31.)
- İtiş kakış (BÇK, 21.)
- İtişe kakışa (OYY, 35.)
- İtişip kakışmak (KŞÜ, 50, 76.)
- İyiden iyiye (SÇÇ, 47.)
- Kademe kademe (F, 35.)
- Kan ter (KŞÜ, 40.)
- Kana kana (F, 19; SÇÇ, 109; ZB, 99.)
- Kap kap (KŞÜ, 74.)
- Kapatır kapatmaz (BÇK, 116.)
- Kapı kapı (BÇK, 19; DB, 153.)
- Kara kara (GBTEA, 32; NA, 58.)
- Kararır kararmaz (VKM, 13.)
- Kardeş kardeş (SABÜ, 42.)
- Kargacık burgacık (BÇK, 121; KŞÜ, 30.)

- Karınca kararınca (BÇK, 86.)
- Karman çorman (ÇZ, 20; KŞÜ, 22.)
- Karşı karşıya (F, 22; GYİ, 71; SÇÇ, 106.)
- Kasıla kasıla (BÇK, 144.)
- Kasım kasım (BÇK, 53.)
- Kaş göz (KBBO, 95.)
- Kat kat (ÇC, 21; DB, 170; GYİ, 27; Hİ, 33; SABÜ, 7; SÇÇ, 89.)
- Katıla katıla (YT, 24.)
- Kayıp mayıp (KŞÜ, 18.)
- Kazasız belasız (VKM, 29; ZB, 29.)
- Kelimesi kelimesine (DTK, 44.)
- Kem küm (BÇK, 60; F, 48; VKM, 22.)
- Kendi kendime (DB, 39, 120; Hİ, 11, 19; SABÜ, 16.)
- Kendi kendine (BBB, 95; BÇK, 13; BZU, 18; ÇZ, 10; DB, 44; DGİÇ, 1; DTK, 17; KBBO, 8; KHG, 19, 23, 29; KŞÜ, 7, 49; MKCV, 11, 27, 49; OD, 15; OYY, 18, 33, 38, 160; SABÜ, 14, 67; VKM, 58; ZB, 18, 62.)
- Kendi kendini (KŞÜ, 21.)
- Kerli ferli (BBB, 76.)
- Kesik kesik (BÇK, 28; YT, 9; ZB, 52, 105.)
- Kesilir kesilmez (ZB, 96.)
- Kestirip atmak (BÇK, 42.)
- Kılık kıyafet (DB, 64.)
- Kıpır kıpır (VKM, 54.)
- Kırık dökük (KŞÜ, 59.)
- Kırıp dökmek (BÇK, 229.)
- Kırış kırış (VKM, 115.)
- Kırk elli (ZB, 36.)
- Kırmızı kırmızı (ÇZ, 52.)
- Kıs kıs (SABÜ, 57; ZB, 38, 71.)
- Kısım kısım (MKCV, 141.)
- Kıvıl kıvıl (BÇK, 133.)
- Kıvır kıvır (OYY, 10, 74; VKM, 46.)

- Kıvrıla kıvrıla (BÇK, 26; FTİ, 63; SÇÇ, 89.)
- Kıyı köşe (SÇÇ, 85.)
- Kızgın kızgın (KHG, 36.)
- Kibar kibar (KBBO, 108.)
- Kimi kimsesi (BÇK, 93.)
- Kir pas (BBB, 57.)
- Koca koca (BBB, 107; BÇK, 232.)
- Kocaman kocaman (OD, 15, 35; ÜKBD, 4; ZB, 41, 60.)
- Koklaya koklaya (ZB, 96.)
- Kol kola (KBBO, 50.)
- Kolay kolay (GYİ, 70; OYY, 87; SABÜ, 8; ZB, 20, 36, 61.)
- Koli koli (BÇK, 214.)
- Kombina mombina (BÇK, 190.)
- Komik komik (BZU, 6.)
- Konu komşu (BÇK, 222.)
- Korka korka (ABÖ, 9; MKCV, 156; ZB, 38.)
- Koşa düşe (OYY, 35.)
- Koşa koşa (MKCV, 7; BZU, 61; DB, 23, 65, 154, 160, 168, 188; KHG, 49; KŞÜ, 71; SÇÇ, 70; VKM, 86; ZB, 63, 66.)
- Koşup zıplamak (BÇK, 52.)
- Kova kova (BÇK, 208.)
- Koyar koymaz (ÇC, 38, 39, 52; MKCV, 171; SÇÇ, 21.)
- Köpük köpük (OYY, 70.)
- Köpüklü köpüklü (MKCV, 86.)
- Körü körüne (SABÜ, 79.)
- Körükledikçe körüklemek (BÇK, 130.)
- Kös kös (BÇK, 200; KBBO, 133; VKM, 55.)
- Köşe bucak (BÇK, 45.)
- Kötü kötü (KBBO, 82; OYY, 126.)
- Köy köy (KK, 33.; VKM, 34.)
- Kulaktan kulağa (BÇK, 84; SABÜ, 55.)
- Kurtarır kurtarmaz (BBB, 59.)

- Kuşkulu kuşkulu (OD, 42.)
- Küçük küçük (OD, 37.)
- Kürek kürek (ZB, 91.)
- Lapa lapa (BÇK, 135; BZU, 34; VKM, 34.)
- Lime lime (YT, 54, 60; KŞÜ, 44.)
- Madde madde (MKCV, 89.)
- Mahcup mahcup (KHG, 54.)
- Mahzun mahzun (KBBO, 130.)
- Masum masum (KHG, 26.)
- Mavi mavi (DGİÇ, 1, 12, 28.)
- Meraklı meraklı (MKCV, 51.)
- Mışıl mışıl (BBB, 109; KBBO, 88; VKM, 69.)
- Mini mini (MKCV, 96.)
- Mini minnacık (BBB, 23.)
- Minik minik (MKCV, 127, 153.)
- Mutlu mesut (F, 59.)
- Muzip muzip (ZB, 35.)
- Nakış dikiş (BÇK, 205; DGİÇ, 20.)
- Nazlı nazlı (FTI, 22; MKCV, 45; OYY, 70; SABÜ, 10.)
- Nefes nefese (DB, 154; FTI, 69; GYİ, 102; Hİ, 12; KBBO, 81; KŞÜ, 72; MKCV, 74; SABÜ, 54; SÇÇ, 13; VKM, 25; YT, 23.)
- Nefis nefis (OYY, 25.)
- Neler neler (ABÖ, 18; KŞÜ, 26.)
- Neşeli neşeli (KBBO, 20.)
- Odadan odaya (DGİÇ, 2.)
- Okşaya okşaya (VKM, 94.)
- Okur okumaz (MKCV, 44; VKM, 18.)
- Okuya okuya (DB, 140.)
- Okuyup üflemek (BÇK, 84.)
- Ola ola (DB, 97.)
- Olan biten (BÇK, 59; FTI, 35, 62; GBTEA, 12; GYİ, 13, 20; SÇÇ, 25, 69.)
- Olan oldu (MKCV, 45.)

- Oldu bitti (BÇK, 68; VKM, 27.)
- Olmuş bitmiş (BÇK, 198.)
- Oldum olası (FG, 13; VKM, 35, 91.)
- Olmazsa olmaz (ÇC, 34.)
- Olsa olsa (BÇK, 92; KŞÜ, 21; VKM, 116.)
- Olup biten (GYİ, 104; KK, 57; SABÜ, 76; ZB, 35.)
- Olup bitmek (KŞÜ, 15, 35.)
- Olup olmamak (BÇK, 94.)
- Olur olmaz (DB, 22; FTİ, 60.)
- Oradan buradan (VKM, 30.)
- Oradan oraya (BBB, 36; FTİ, 24; MKCV, 26, 38, 46; SÇÇ, 30.)
- Oraya buraya (BBB, 106; ÇZ, 20.)
- Otura otura (KBBO, 100.)
- Ovalaya ovalaya (KHG, 29.)
- Ovuştura ovuştura (VKM, 44.)
- Öfkeli öfkeli (SABÜ, 64.)
- Önü sıra (BÇK, 103.)
- Öpe koklaya (BÇK, 38.)
- Öve öve (BÇK, 236.; VKM, 96.)
- Öyle böyle (GBTEA, 18.)
- Özene bezene (KŞÜ, 68; OD, 15.)
- Pahalı pahalı (SABÜ, 28.)
- Palas pandıras (KBBO, 11; OYY, 113, 135.)
- Paldır küldür (KHG, 19; MKCV, 101; ZB, 27, 78.)
- Parça parça (SABÜ, 41.)
- Parça pinçik (MKCV, 134.)
- Paşa paşa (DB, 66.)
- Patlata patlata (DB, 21.)
- Paytak paytak (ZB, 78.)
- Peş peşe (BÇK, 95; F, 28; ZB, 18.)
- Peşi sıra (BÇK, 63.)
- Pılı pırtı (BÇK, 74.)

- Pır pır (MKCV, 123; VKM, 24.)
- Pırıl pırıl (BÇK, 29; ÇZ, 13; FTI, 36; GBTEA, 9, 34, 46; KŞÜ, 34; MKCV, 183; SABÜ, 56; SÇÇ, 33; ÜKBD, 1; VKM, 42, 116; ZB, 22, 36.)
- Pis pis (DB, 50; GYİ, 69; KBBO, 33.)
- Pisi pisi (KHG, 23.)
- Pişkin pişkin (VKM, 9.)
- Pul pul (BÇK, 82.)
- Rahat rahat (BBB, 34; ÇZ, 19; DB, 175; GBTEA, 25; OYY, 43; SABÜ, 47.)
- Renk renk (BÇK, 166; FTI, 84; ZB, 39.)
- Renkten renge (BÇK, 81.)
- Sabah akşam (BÇK, 25; GBTEA, 17.)
- Sabah sabah (BÇK, 14; KBBO, 28, 45; KK, 41.)
- Sabahtan akşama (F, 18.)
- Saça saça (BÇK, 234.)
- Saçma sapan (DB, 86, 93; KBBO, 60, 78, 101; MKCV, 63.)
- Saf saf (MKCV, 65.)
- Sağ sol (BÇK, 17.)
- Sağa sola (ABÖ, 13; BBB, 42; ÇC, 13; ÇZ, 16, 45; DB, 46, 62; F, 10; Hİ, 16, 24; KBBO, 23; KŞÜ, 51; MKCV, 90; OYY, 15; SABÜ, 52; SÇÇ, 17; VKM, 23, 64; ZB, 33, 105.)
- Sağda solda (OYY, 34.)
- Sağdan soldan (DB, 84.)
- Sağı solu (ZB, 25.)
- Sağına soluna (ZB, 73.)
- Sağını solunu (YT, 16.)
- Sağlar sağlamaz (MKCV, 167.)
- Sağlı sollu (BÇK, 26.)
- Sakin sakin (BÇK, 220; FTI, 35; MKCV, 184; ZB, 22.)
- Salma salma (BÇK, 19; FTI, 62.)
- Salkım salkım (KK, 14; ZB, 33.)
- Sallana sallana (BÇK, 93; YT, 38.)

- Sallaya sallaya (ZB, 94.)
- Salya sümük (BÇK, 37.)
- Sararıp solmak (BÇK, 193.)
- Sarı sarı (KK, 12.)
- Sarıp sarmalamak (BBB, 23; KŞÜ, 48; MKCV, 122.)
- Sarmaş dolaş (BÇK, 61.)
- Satıp savmak (BÇK, 115.)
- Satır satır (SÇÇ, 109.)
- Savura savura (VKM, 24.)
- Sayıp dökmek (BÇK, 21, 34; KŞÜ, 23.)
- Seçe seçe (VKM, 106.)
- Seke seke (BÇK, 20; NA, 33.)
- Selamsız sabahsız (BÇK, 227.)
- Sere serpe (OYY, 59.)
- Sert sert (KHG, 52; YT, 20.)
- Ses seda (BÇK, 126; SÇÇ, 103.)
- Ses soluk (BÇK, 98.)
- Sesli sesli (KK, 56; OYY, 127.)
- Sessiz sedasız (VKM, 93; DB, 106.)
- Sessiz sessiz (DB, 106; KBBO, 74, 125; KK, 55; MKCV, 198; OYY, 95.)
- Seve seve (DGİÇ, 12; KK, 10; MKCV, 164, 184; VKM, 32, 95.)
- Sevimli sevimli (Hİ, 9.)
- Sıcak sıcak (BBB, 110; VKM, 37.)
- Sık sık (BÇK, 70; DGİÇ, 21; KBBO, 51; KK, 31; OYY, 22, 33, 104, 149; SABÜ, 8, 10; SÇÇ, 22, 61; VKM, 19.)
- Sıkı sıkı (BÇK, 108; DTK, 41; FTL, 67; KBBO, 72; NA, 38, 53; VKM, 29, 50; ZB, 91.)
- Sıkı sıkıya (ZB, 86.)
- Sıkıla sıkıla (DB, 98.)
- Sıkıntılı sıkıntılı (KŞÜ, 37.)
- Sıkış tepiş (MKCV, 64, 68.)
- Sıktıkça sıkmak (BÇK, 37.)

- Sıra sıra (MKCV, 144; NA, 8; SABÜ, 62, 71.)
- Sıvasız boyasız (BÇK, 205.)
- Sızım sızım (DB, 143; OYY, 22; ZB, 32.)
- Sifon şifon (BÇK, 159.)
- Silip süpürmek (OYY, 59.)
- Silmek süpürmek (BÇK, 75.)
- Sinirli sinirli (DTK, 38; KBBO, 75.)
- Sinsi sinsi (SABÜ, 84.)
- Siyah beyaz (DTK, 18.)
- Soğuk soğuk (VKM, 54.)
- Sokak sokak (MKCV, 28; VKM, 34.)
- Soluk soluğa (BÇK, 22; ÇZ, 28; FTİ, 24; OD, 18; ZB, 28.)
- Sonra sonra (SABÜ, 16.)
- Sora sora (KŞÜ, 52; VKM, 21.)
- Sorar sormaz (F, 48.)
- Sormak soruşturmak (BÇK, 51.)
- Söke söke (KBBO, 132.)
- Söküp söküp (NA, 29.)
- Söve söve (BÇK, 78.)
- Söylene söylene (BÇK, 66; DB, 44, 122, 162; KŞÜ, 51.)
- Söylenir söylenmez (MKCV, 141.)
- Söyleye söyleye (SABÜ, 25.)
- Suçlu suçlu (KBBO, 98.)
- Sulu sulu (BÇK, 129; F, 19.)
- Süklüm püklüm (BÇK, 55; KBBO, 32, 36; KK, 33; KŞÜ, 30; OYY, 60.)
- Sürükleye sürükleye (DB, 191.)
- Sürüye sürüye (BÇK, 93.)
- Süs püs (OYY, 38.)
- Süslü püslü (ÇC, 51.)
- Süzüle süzüle (BZU, 31.)
- Şaşırdıkça şaşırmak (DB, 75.)

- Şaşkın şaşkın (ÇC, 55; FG, 50; KBBO, 35, 113; KHG, 15, 20, 28, 42; KK, 39; MKCV, 78, 128; VKM, 72; ZB, 26, 68, 107.)
- Şaşkın şavalak (BÇK, 72.)
- Şehir şehir (F, 39.)
- Şehla şehla (OYY, 55.)
- Şen şakrak (BÇK, 20; KBBO, 20, 91.)
- Şoktan şoka (DB, 151.)
- Şu bu (BÇK, 184.)
- Şuradan şuraya (GBTEA, 38.)
- Şurası burası (KŞÜ, 39.)
- Tam tamına (KŞÜ, 56.)
- Tamam tamam (ÇC, 25, 55; FG, 38; KHG, 59; KK, 52; KŞÜ, 21; MKCV, 53; ZB, 35, 76.)
- Tamı tamına (MKCV, 160.)
- Tane tane (GYİ, 48.)
- Tanışır tanışmaz (KŞÜ, 52.)
- Tarla tapan (OYY, 149.)
- Tarla tarla (KK, 33.)
- Tatlı tatlı (DB, 50; DĞİÇ, 3; F, 24, 45; FG, 26; Hİ, 58; SABÜ, 9; VKM, 82, 112.)
- Tedirgin tedirgin (OYY, 89.)
- Tek tek (DB, 86, 89, 112, 174; DTK, 18, 20; FTİ, 80; GYİ, 138; KBBO, 106; KK, 24; KŞÜ, 13; MKCV, 127; OYY, 144; SABÜ, 50; SÇÇ, 50; VKM, 36.)
- Teker teker (BBB, 88; F, 21; KBBO, 45; KŞÜ, 70; NA, 37; SABÜ, 87; SÇÇ, 106; VKM, 72.)
- Tekrar tekrar (KHG, 56; MKCV, 76, 82.)
- Telaşlı telaşlı (SABÜ, 19.)
- Tembel tembel (ZB, 83.)
- Temiz pak (BÇK, 78.)
- Tencere tencere (KŞÜ, 74.)
- Tepeden tırnağa (BÇK, 151; SABÜ, 16.)

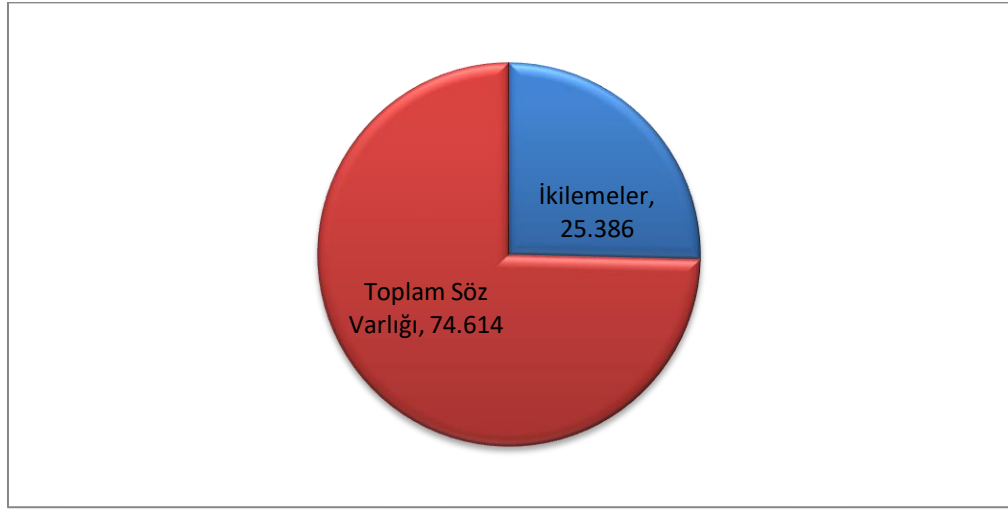
- Tepsi tepsi (DB, 84.)
- Tıka basa (GBTEA, 37; GYİ, 148; KHG, 57.)
- Tıkır mıkır (OYY, 44, 54, 137.)
- Tıkır tıkır (BBB, 53; GBTEA, 3; NA, 54; OYY, 161.)
- Tıkış tıkış (ÇZ, 19; KBBO, 91.)
- Tıklım tıklım (VKM, 56.)
- Tıngır mıngır (OYY, 69.)
- Tıpış tıpış (KBBO, 97, 103, 115.)
- Tırım tırım (BÇK, 126.)
- Tiksine tiksine (DB, 168.)
- Tim mim (OYY, 47.)
- Ton ton (ÇC, 50.)
- Topu topu (VKM, 21, 102.)
- Torun torba (BÇK, 116.)
- Toz toprak (MKCV, 78.)
- Tövbe tövbe (GYİ, 88.)
- Tuhaf tuhaf (KHG, 26.)
- Tuta tuta (BBB, 26; ÇC, 55; VKM, 64.)
- Tuzlu tuzlu (DB, 137.)
- Türülü türülü (DGİÇ, 26; OYY, 123; SÇÇ, 69.)
- Uç uca (VKM, 12; ZB, 56.)
- Uçsuz bucaksız (GYİ, 41; MKCV, 105.)
- Uçup uçup (Hİ, 12.)
- Ufak tefek (BÇK, 12; ÇC, 8, 9; DGİÇ, 19; F, 56; GYİ, 48, 73, 128; KK, 28; KŞÜ, 46; SÇÇ, 63; VKM, 65.)
- Ufak ufak (FTI, 62.)
- Ukala mukala (KŞÜ, 48.)
- Ukala ukala (KBBO, 96.)
- Uslu uslu (ÇC, 33; DB, 164, 197; KHG, 26; KŞÜ, 9; MKCV, 48.)
- Usul usul (BÇK, 229; KBBO, 137; OYY, 62; SÇÇ, 53, 102; VKM, 38, 51.)
- Utangaç utangaç (GBTEA, 17.)
- Utanıp sıkılmak (MKCV, 32, 181.)

- Uyanır uyanmaz (MKCV, 38; VKM, 114.)
- Uykulu uykulu (BÇK, 123; VKM, 43.)
- Uzaklıkça uzamak (BÇK, 234; DB, 36.)
- Uzun uzadıya (GYİ, 14. 19; MKCV, 157.)
- Uzun uzun (DB, 167; DTK, 5, 49; FG, 23, 44; GBTEA, 65; KHG, 13,62, 48; KŞÜ, 60, 78; MKCV, 21, 97, 154, 189; SABÜ, 21, 25, 38, 92; SÇÇ, 15, 71, 109; VKM, 41, 87; ZB, 78.)
- Üç beş (BÇK, 55; FG, 13; GYİ, 32; KBBO, 122; VKM, 37, 83; YT, 18.)
- Üç dört (ÇC, 40; FG, 58; KK, 57; ZB, 36, 41, 44.)
- Üçer beşer (OYY, 60, 69.)
- Üçer üçer (SABÜ, 91.)
- Ülke ülke (F, 39.)
- Ülkeden ülkeye (BBB, 127; VKM, 99.)
- Üst baş (ÇZ, 26, 43; GYİ, 44, 101; KŞÜ, 21; SÇÇ, 48.)
- Üst üste (BÇK, 220; ÇZ, 19; MKCV, 163; SABÜ, 74; SÇÇ, 104.)
- Üstüne başına (MKCV, 144.)
- Üstüne üstlük (GYİ, 64, 82, 112.)
- Üzgün üzgün (SABÜ, 84.)
- Vah vah (FG, 8.)
- Var git (BÇK, 196.)
- Varı yoğu (BÇK, 87; VKM, 97.)
- Varır varmaz (KŞÜ, 47.)
- Varsa yoksa (YT, 19.)
- Vay vay (MKCV, 118.)
- Verip veriştirmek (BÇK, 191.)
- Vıcık vıcık (VKM, 44.)
- Vızır vızır (BBB, 53; VKM, 69.)
- Vura vura (KBBO, 42; VKM, 54, 109.)
- Yağlı yağlı (DB, 124.)
- Yaka paça (BÇK, 197.)
- Yakalayıp yakalayıp (SABÜ, 8.)
- Yakar yakmaz (ZB, 54.)

- Yalana yuta (BÇK, 44.)
- Yalanıp yutmak (BÇK, 203.)
- Yalaya yalaya (DB, 124.)
- Yalvar yakar (MKCV, 43.)
- Yalvarıp yakarmak (KBBO, 98.)
- Yamrı yumru (YT, 26.)
- Yan yan (KBBO, 72; MKCV, 129; OYY, 10, 30.)
- Yan yana (BÇK, 137; DB, 84; GYİ, 81; KK, 25; MKCV, 16, 65; NA, 57; OD, 13; OYY, 36, 126, 153; YT, 54.)
- Yana yakıla (SÇÇ, 69.)
- Yanı sıra (BÇK, 23.)
- Yanıp kavrulmak (MKCV, 101.)
- Yanıp sönmek (OYY, 36.)
- Yanıt manıt (VKM, 70.)
- Yapış yapış (BBB, 59; BÇK, 238; ÇZ, 31.)
- Yara bere (FTI, 14; Hİ, 29; SABÜ, 94.)
- Yarı yarıya (VKM, 82.)
- Yarım yamalak (BÇK, 92; KK, 22; MKCV, 58.)
- Yarın öbür gün (BÇK, 52.)
- Yarışa oynaya (OYY, 35.)
- Yaşlı başlı (OYY, 59.)
- Yavaş yavaş (BBB, 80, 86; ÇC, 18, 24, 46; DB, 149; FTI, 88; GBTEA, 61; GYİ, 43, 106; KBBO, 50; KK, 41; KŞÜ, 75; MKCV, 60, 79; OD, 42; OYY, 13, 63, 172; SABÜ, 14, 67; SÇÇ, 85; VKM, 49, 86; ZB, 13, 83.)
- Yaya yaya (BBB, 40; BÇK, 98.)
- Yayık yayık (DB, 168.)
- Yaylana yaylana (VKM, 22.)
- Yaz kış (OD, 7.)
- Yedin yedin (DB, 72.)
- Yellendire yellendire (BÇK, 155.)
- Yeni yeni (KK, 56.)
- Yer yer (BÇK, 84.)

- Yere göğ (ÇZ, 28.)
- Yerli yerinde (MKCV, 113.)
- Yerli yersiz (BÇK, 56.)
- Yersiz yurtsuz (BÇK, 88.)
- Yeşil yeşil (DGİÇ, 1, 12, 28.)
- Yıkık dökük (SÇÇ, 58.)
- Yırtık pırtık (KŞÜ, 71; SÇÇ, 37.)
- Yirmi otuz (OD, 13.)
- Yiye yiye (DB, 11; YT, 51.)
- Yiyip bitirmek (GBTEA, 43.)
- Yiyip içmek (BÇK, 82; DB, 14.)
- Yok yok (BBB, 77; ÇZ, 32; DB, 61; KBBO, 88; MKCV, 48, 154; SABÜ, 8; VKM, 106; YT, 30.)
- Yol yolak (BÇK, 193.)
- Yol yordam (BÇK, 198.)
- Yorgun argın (VKM, 45.)
- Yürüye yürüye (VKM, 42; YT, 28.)
- Yüz göz (BÇK, 79.)
- Yüz yüze (NA, 62.)
- Yüzü gözü (ZB, 16.)
- Zaman zaman (DB, 30, 61, 198; Hİ, 26; KBBO, 113; MKCV, 10; SABÜ, 7, 34.)
- Zar zor (DB, 15; DGİÇ, 5; FTL, 68; KBBO, 26; KHG, 8; KŞÜ, 39; MKCV, 111; SÇÇ, 38.)
- Zıplata zıplata (MKCV, 161.)
- Zıplaya zıplaya (VKM, 34; ZB, 38.)
- Zırt pırt (OYY, 33.)

Grafik 3. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam İkileme Oranları.

Grafik 3’te incelenen kitaplarda kullanılan ikilemelerin toplam söz varlığı ögelerine oranının yaklaşık çeyreği olacak şekilde, %25,386 oranında kullanıldığı ve iyi bir seviyede olduğu görülmektedir.

4.4.Yansıma Sözcükler

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan yansıma sözcüklere yer verilmiştir. İncelenen kitaplarda toplam 141 adet yansıma sözcük belirlenmiştir.

- Ahh (ZB, 86.)
- Beeeaa (FTI, 61.)
- Bırr (VKM, 22.)
- Böğğ (KHG, 59.)
- Böğürmek (BÇK, 79.)
- Böğürtü (BÇK, 128.)
- Cık (DB, 152; MKCV, 144.)
- Cırlarmak (BÇK, 17.)
- Cırtt (KBBO, 11.)
- Cıvıltı (KK, 44.)
- Cızırdamak (KŞÜ, 58.)
- Cızırtı (KK, 12.)

- Cızz (MKCV, 109.)
- Cikcik (OYY, 144.)
- Ciyaklamak (BÇK, 226.)
- Cump (ZB, 42.)
- Çat (ÇC, 54; KK, 24.)
- Çatırtı (ÇC, 46; OD, 18.)
- Çınlanmak (BÇK, 96.)
- Çıt (ÇC, 37; FTİ, 52; MKCV, 91; YT, 44.)
- Çıtırdamak (GYİ, 81.)
- Çıtırıtı (GYİ, 39; VKM, 55; ZB, 7.)
- Çıtlatmak (BÇK, 28.)
- Çitlemek (KBBO, 20.)
- Düt (DB, 167.)
- Fırlamak (BÇK, 21.)
- Fısıldamak (BÇK, 19.)
- Fısıldaşmak (MKCV, 108.)
- Fısıltı (BÇK, 123; GBTEA, 35; KŞÜ, 72.)
- Fijtt (BBB, 58.)
- Fiuvv (MKCV, 89, 127.)
- Fokurdamak (ÇZ, 17.)
- Fokurdatmak (OYY, 148.)
- Foss (MKCV, 94.)
- Füttüü (ZB, 22.)
- Gıcırdatmak (BÇK, 125.)
- Gıcırıtı (Hİ, 56.)
- Gırçgırç (GBTEA, 32.)
- Guguk guk (ABÖ, 16.)
- Gulugulu (ABÖ, 14.)
- Guruldamak (BÇK, 129; F, 36.)
- Gurultu (GYİ, 64; KŞÜ, 7.)
- Güm (ÇZ, 35; KHG, 17; MKCV, 125.)
- Gümbürtü (MKCV, 125.)

- Gümlemek (BÇK, 221.)
- Gürlemek (BÇK, 41.)
- Gürültü (BÇK, 174.)
- Haşırt (MKCV, 102.)
- Hehe (MKCV, 50.)
- Hev (KHG, 29.)
- Hıçkırık (OYY, 23, 192.)
- Hık (OYY, 98.)
- Hırılta (BBB, 36; BÇK, 83; GYİ, 49; YT, 44.)
- Hışırta (BÇK, 194; ÇZ, 35; OD, 27.)
- Hiişşst (KŞÜ, 20; KK, 40.)
- Hohlama (BÇK, 14.)
- Homurdanmak (BÇK, 14.)
- Homurtu (BÇK, 18, 201; GYİ, 67; SABÜ, 66.)
- Hop (DB, 110; KHG, 13.)
- Hor hor (FG, 38.)
- Horultu (DB, 25.)
- Hurraa (MKCV, 23.)
- Immhh (MKCV, 38.)
- Işıl ışıl (ÜKBD, 17.)
- İnilti (SABÜ, 74.)
- İnlemek (BÇK, 134.)
- Kahkah (KBBO, 11.)
- Katır kutur (MKCV, 161.)
- Kıkırdamak (BÇK, 57; ÇZ, 54; KHG, 56; KŞÜ, 18; MKCV, 39; NA, 24; OYY, 34.)
- Kıpırdanmak (BÇK, 187.)
- Kıpırtı (ÇC, 63; NA, 34; OD, 10; SÇÇ, 37, 53; ZB, 24.)
- Kıtır kıtır (DB, 170; MKCV, 93.)
- Kikirdemek (GBTEA, 44; KBBO, 87; OYY, 19.)
- Klikk (MKCV, 125.)
- Kükreme (ZB, 53.)

- Küt (KBBO, 22.)
- Küütt (ÇZ, 13; MKCV, 141.)
- Kütürtü (OYY, 104.)
- Mırıldanmak (BÇK, 16; OD, 15.)
- Mırıltı (ÇZ, 12; FTI, 79.)
- Mırnavv (ÇZ, 12.)
- Mıyyk (KHG, 33.)
- Miyav (DTK, 24, 27, 38; KHG, 25.)
- Miyavlamak (DTK, 32; GBTEA, 27; MKCV, 40.)
- Mrr (KHG, 25.)
- Oflamak (BÇK, 47; F, 15; MKCV, 8; NA, 5; OYY, 74.)
- Oh (NA, 12.)
- Ötüşme (ZB, 53.)
- Pat (BÇK, 47; MKCV, 142; ZB, 34.)
- Parıltı (FTI, 89; KBBO, 23; NA, 18, 21; OYY, 104; ZB, 7.)
- Pırıltı (KŞÜ, 76.)
- Pırr (KŞÜ, 68; KHG, 26.)
- Pırtırtı (BÇK, 90.)
- Pişt (KŞÜ, 44.)
- Ploşşş (KHG, 24.)
- Pof (KHG, 27; ZB, 87.)
- Prrr (KHG, 48.)
- Psst (ZB, 47.)
- Şak (MKCV, 53.)
- Şakırdatmak (SABÜ, 77.)
- Şangırtı (BÇK, 65.)
- Şapırdatmak (KK, 22.)
- Şaplak (BÇK, 44.)
- Şaplatmak (BÇK, 203.)
- Şıkırdatmak (BÇK, 143.)
- Şıllak (BBB, 121.)
- Şıllap (BBB, 18.)

- Şingirtı (ÇZ, 15.)
- Şıp (DB, 58.)
- Şıpırtı (KHG, 18.)
- Şırıltı (SÇÇ, 53.)
- Şırınk (KBBO, 20.)
- Şiişt (KŞÜ, 44; MKCV, 87; ZB, 30.)
- Şışşt (ÇZ, 38; FG, 12; KHG, 16, 22, 33; ZB, 75, 78.)
- Tak (BÇK, 194; DB, 138.)
- Takırtı (KHG, 33.)
- Tam-tam-tam (ZB, 87.)
- Tangırtı (BÇK, 66.)
- Tarr (OYY, 106.)
- Tık (F, 36; OYY, 61.)
- Tık tık KBBO, 112.
- Tıkırdamak (BÇK, 148.)
- Tıkırtı (BÇK, 124; ÇZ, 10; KHG, 18; ZB, 54.)
- Tıklatmak (ÇC, 59; ÇZ, 40.)
- Tıngırdamak (BÇK, 65.)
- Tıslamak (BÇK, 60; DTK, 20; KŞÜ, 44.)
- Titremek (DĞİÇ, 20.)
- Tom-tam-bam (ZB, 63.)
- Törtörtör (KŞÜ, 7.)
- Uflamak (MKCV, 8.)
- Uğuldamak (BÇK, 24; DTK, 9.)
- Uhuh (KHG, 27.)
- Uluma (ZB, 53.)
- Vırrak (KHG, 19, 21.)
- Vızıldamak(vızıltı) (BBB, 8, 12, 62; BÇK, 79; KŞÜ, 48.)
- Viyaklamak (ZB, 94.)
- Vraaak (OD, 32.)
- Vrohvroh (BBB, 28.)
- Zınk (BBB, 59; ZB, 27.)

- Zıplamak (BÇK, 40.)
- Zırıldama (BÇK, 109.)

4.4.1. Yansıma İkilemeler

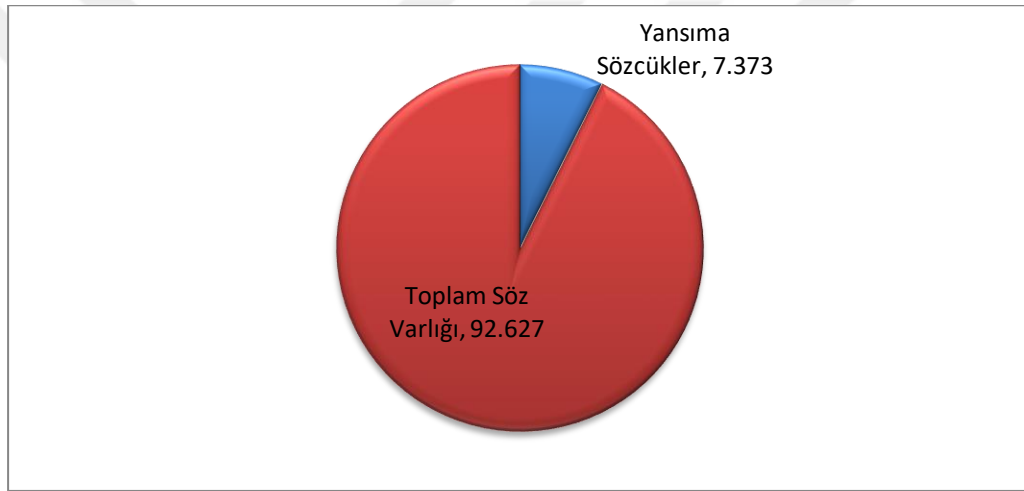
Yansıma sözcüklerin alt başlığı olarak açılan bu başlıkta; 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan, yansıma niteliği taşıyan ikilemelere yer verilmiştir. Toplam 64 adet yansıma ikileme belirlenmiştir.

- Ah ah (BBB, 67; DGİÇ, 15.)
- Cık cık (Hİ, 41.)
- Cırıl cırıl (BÇK, 225.)
- Cıvıl cıvıl (BÇK, 129.)
- Ciyak ciyak (BÇK, 224.)
- Çan çan (BÇK, 111.)
- Çatır çutur (OYY, 152.)
- Çatır patır (OYY, 59.)
- Çın çın (BÇK, 143.)
- Faşır fuşur (OYY, 128.)
- Fısır fısır (ZB, 107.)
- Fokur fokur (MKCV, 9, 58; OYY, 130.)
- Foşur foşur (BÇK, 78.)
- Güm güm (BÇK, 79; MKCV, 28, 69.)
- Güpgüp (FG, 17.)
- Gürül gürül (SÇÇ, 71.)
- Hıçkıra hıçkıra (BÇK, 128; SÇÇ, 40.)
- Hırt hırt (KBBO, 57.)
- Homur homur (DB, 182; FTİ, 55.)
- Homurdana homurdana (BÇK, 204.)
- Hoplaya zıplaya (BÇK, 201.)
- Horul horul (BÇK, 125; Hİ, 53; VKM, 42, 69, 115.)
- Kakarakikiri (BÇK, 62.)
- Kıkır kıkır (BÇK, 192; DB, 25; ZB, 34, 85.)

- Kıkırdaya kikirdeye (BÇK, 147.)
- Kıpır kıpır (BÇK, 22.)
- Kırtlayaçırtlaya (BÇK, 210.)
- Lıkır lukur (MKCV, 161.)
- Oflayıp poflamak (KŞÜ, 56; SABÜ, 69; VKM, 83.)
- Oflayıp puflamak (KŞÜ, 7; MKCV, 116.)
- Oflayıp tıslayıp (OYY, 33.)
- Öhhöö öhhöö (ÇZ, 40.)
- Pat pat (KŞÜ, 35.)
- Patır kütür (OYY, 44.)
- Patır patır (BÇK, 115.)
- Pır pır (BÇK, 21.)
- Pısırpısır (ZB, 47.)
- Pıt pıt (ANG, 19; MKCV, 101, 153.)
- Pıtır pıtır (KŞÜ, 27; YT, 59.)
- Pisst pisst (ÇZ, 15.)
- Pofur pofur (VKM, 12.)
- Puf puf (BÇK, 112.)
- Pufidik pufidik (DB, 124.)
- Püskürte püskürte (YT, 43.)
- Şak şak (DĞİÇ, 6, 30; MKCV, 196.)
- Şangır şungur (ÇZ, 15.)
- Şap şap (KŞÜ, 52.)
- Şapır şupur (MKCV, 161; OYY, 24, 34, 113.)
- Şıngır mıngır (KŞÜ, 32.)
- Şıp şıp (VKM, 46.)
- Şıpır şıpır (BÇK, 12.)
- Şırıl şırıl (ZB, 50, 59.)
- Şlapşlap (ÇZ, 10.)
- Tak tak (FTI, 33.)
- Takır takır (ÇZ, 29; DB, 100.)
- Takır tukur (OYY, 59.)

- Uflayıp puflamak (MKCV, 52.)
- Üfleye üfleye (ZB, 37.)
- Ühüühü (BBB, 19. 22.)
- Vırrakvırrak (FG, 38.)
- Vız vız (BBB, 93.)
- Vızır vızır (BÇK, 13.)
- Zangır zangır (MKCV, 178; OYY, 82.)
- Zıp zıp (BÇK, 66.)

Grafik 4. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Yansıma Sözcük Oranları.

Grafik 4'te görüldüğü gibi yansıma sözcüklerin toplam söz varlığı öğelerine oranının, yansıma sözcüklerin kullanım alanlarının daha sınırlı olması da göz önünde bulundurularak %7,373 oranında ve yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

4.5. Argo ve Kaba Söz Bildiren Söz Varlığı Öğeleri

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan argo ve kaba sözlere yer verilmiştir. Argo ve kaba sözler belirlenirken; TDK'nin *Güncel Türkçe Sözlüğü* (<https://sozluk.gov.tr/>), Ferit Devellioğlu'nun *Türk Argosu*, Türk Dili ve Edebiyatı internet sitesi argo sözlüğü(<https://www.turkedebyati.org/argo-sozlugu/>) kaynaklarından yararlanılmıştır. İncelenen kitaplarda toplam 135 adet argo ve kaba söz bildiren sözcük belirlenmiştir.

- Akılsız (BBB, 59.)
- Akıl kıt (DB, 46.)
- Alık (BÇK, 17.)
- Aptal (BÇK, 17; GBTEA, 53; VKM, 20.)
- Araklamak (BÇK, 120.)
- Aşırmak (BÇK, 122; DB, 139.)
- Aşüfte (BÇK, 194.)
- Atarlanmak (DB, 79, 162.)
- Atarlı (DB, 79.)
- Atlamak (bir şeye) (DB, 75.)
- Atmak (kafadan) (DB, 146.)
- Aylak (DB, 36.)
- Ayvayı yemek (BÇK, 127.)
- Bayat (KBBO, 72, 106.)
- Beyinsizce (DB, 43.)
- Bir durumu çakmak (DB, 108.)
- Bir şeyden yırtmak (DB, 75.)
- Boş vermek (KK, 37, 55.)
- Cepçi (BÇK, 9.)
- Çakal (DB, 77.)
- Çakmak (BÇK, 89; MKCV, 58.)
- Çaktırmak (BBB, 86.)
- Çarpmak (BÇK, 160.)
- Çömez (BÇK, 161.)
- Çulsuz (BÇK, 194.)
- Çürük (GBTEA, 53.)
- Dalga geçmek (ZB, 25.)
- Dandik (BÇK, 43.)
- Deli (DB, 119.)
- Delirmiş (DB, 54.)
- Deyyus (BÇK, 98.)
- Duba gibi (DB, 189.)

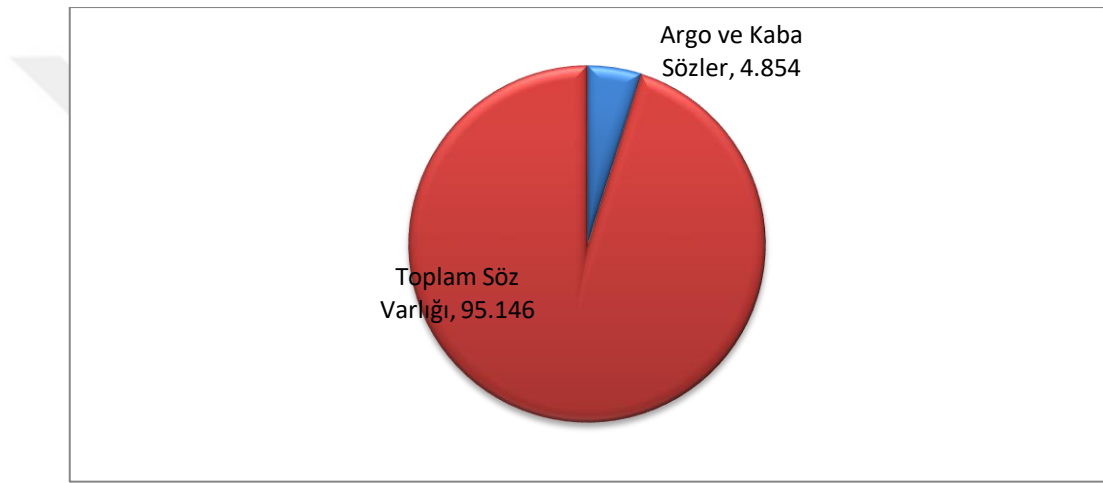
- Edepsiz (DB, 94.)
- Enayi (BÇK, 169.)
- Enselemek (DB, 117.)
- Fırça atmak (BÇK, 207.)
- Fırsatçı (GBTEA, 57.)
- Fıstık gibi (DB, 15.)
- Fiyakalı (KŞÜ, 7.)
- Fiyasko (DB, 117.)
- Gammazlamak (BÇK, 161.)
- Gamsız (DB, 37.)
- Gıcık (BÇK, 75; DB, 15, 56, 116.)
- Gıcır (DB, 92; YT, 14.)
- Hadsiz (BBB, 40.)
- Halt yemek (BÇK, 194.)
- Hayta (BÇK, 103.)
- Hazırcı (DB, 92.)
- Herif (BÇK, 92.)
- İçine etmek (BÇK, 179.)
- İnek (BÇK, 55.)
- İşini bitirmek (SABÜ, 70.)
- Jeton düşmek (BÇK, 209.)
- Kafa yapmak (BÇK, 58.)
- Kafası basmak (BÇK, 155.)
- Kafayı sıyırmak (BÇK, 11.)
- Kafayı yemek (BÇK, 91.)
- Kakalamak (DB, 157.)
- Kalaylamak (BÇK, 138.)
- Kansız (BÇK, 88.)
- Kazıklamak (DB, 69.)
- Kesmemek (DB, 168.)
- Kıro (KBBO, 87.)
- Kıtır (BÇK, 93.)

- Kıtır atmak (BÇK, 137.)
- Kıyak (BÇK, 180.)
- Kokona (BÇK, 144.)
- Kopmak (ÇC, 54.)
- Köfteyi çakmak (OYY, 131.)
- Köpürmek (DB, 192.)
- Küstah (BÇK, 174.)
- Lan (YT, 16.)
- Malak (BÇK, 83.)
- Martaval (BÇK, 139.)
- Matrak geçmek (MKCV, 111.)
- Mevzuya uyanmak (OYY, 132.)
- Münasebetsiz (DB, 177.)
- Nalları dikmek (BÇK, 81.)
- Nanay (BÇK, 190, 237.)
- Numara (BÇK, 109; KBBO, 16.)
- Numara çekmek (DB, 180.)
- Numaracı (BÇK, 34.)
- Oha (BÇK, 75.)
- On numara (DB, 114.)
- Palavra (BÇK, 234.)
- Palavracı (SABÜ, 71.)
- Pasaklı (NA, 6.)
- Patavatsız (NA, 16.)
- Patlamak (DB, 91.)
- Pire torbası (GBTEA, 57.)
- Pis (ÇC, 27.)
- Pisboğaz (DB, 168.)
- Pislik (DB, 65.)
- Racon (BÇK, 62.)
- Saksı (MKCV, 52.)
- Salmak (DB, 86.)

- Sana ne (DB, 39. 95.)
- Satmak (KBBO, 141; MKCV, 77.)
- Sümük (BÇK, 12.)
- Şapşal (DB, 65.)
- Şarlamak (BÇK, 217.)
- Şom ağızlı (DB, 71.)
- Takılmak (DB, 29.)
- Takmak (BÇK, 48.)
- Takmamak (DB, 56; NA, 38.)
- Tantana (BÇK, 178.)
- Temiz (DB, 32.)
- Terbiyesiz (DB, 129.)
- Tıkırında (OYY, 89; BÇK, 84.)
- Tırt (DB, 115.)
- Tiye almak (OYY, 104.)
- Topuklamak (DB, 132, 152.)
- Toraman (DB, 94.)
- Toslamak (BÇK, 24.)
- Toz olmak (BÇK, 49; DB, 174.)
- Turp sıkmak (BÇK, 120.)
- Tüymek (BÇK, 177; F, 22; KBBO, 9.)
- Ulan (KBBO, 34; YT, 12, 52.)
- Uyduruk (NA, 50.)
- Üçkağıtçı (DB, 37.)
- Üşütmek (BÇK, 33.)
- Vınlamak (BÇK, 80.)
- Volta atmak (BÇK, 214.)
- Yalakalık (BÇK, 238.)
- Yan çizmek (BÇK, 226.)
- Yaş (BÇK, 212.)
- Yırtmak (DB, 144; MKCV, 184.)
- Yuh artık (OYY, 139; BÇK, 78.)

- Yumulmak (BÇK, 122.)
- Yutmak (BÇK, 148.)
- Yürütmek (BÇK, 121.)
- Zavallı (DB, 10, 187.)
- Zevzek (BÇK, 195, 237.)
- Zıbarmak (BÇK, 199.)
- Zilli (BÇK, 133.)

Grafik 5. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Argo ve Kaba Söz Oranları.

Grafik 5'te argo ve kaba sözlerin toplam söz varlığına oranının %4,854 olduğu ve bu oranın genel anlamda yeterli olduğu söylenebilir.

4.6. Pekiştirme Bildiren Söz Varlığı Öğeleri

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan pekiştirme bildiren sözlere yer verilmiştir. İncelenen kitaplarda toplam 64 adet pekiştirme sözcük belirlenmiştir.

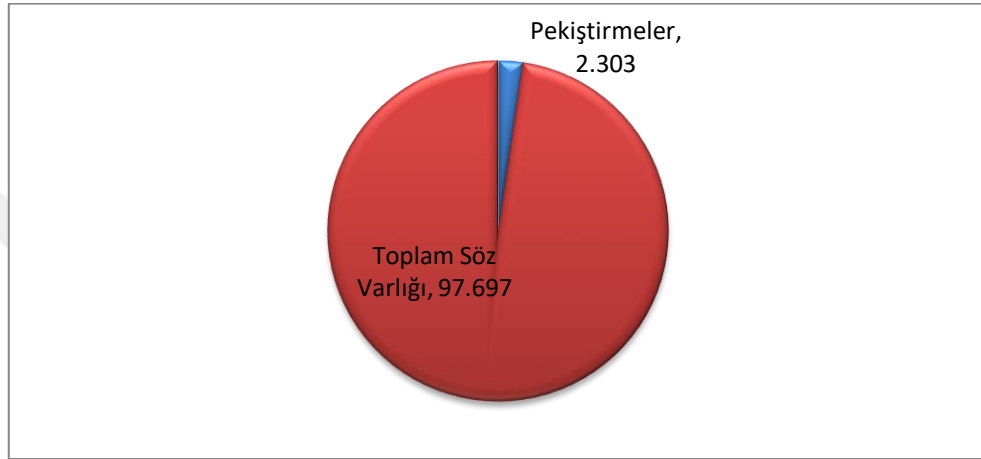
- Akıllı mı akıllı (BÇK, 49.)
- Apaçık (KBBO, 36.)
- Bambaşka (FTI, 88; GYİ, 14, 32; KHG, 11; KŞÜ, 19, 65; SÇÇ, 37; ZB, 88.)
- Basbayağı (MKCV, 105.)

- Bembeyaz (BÇK, 28; BZU, 34; ÇC, 6; DB, 163; DTK, 13, 14, 30; FTI, 51; GYİ, 39; Hİ, 37; KHG, 39; KŞÜ, 40; MKCV, 141; OYY, 60; SÇÇ, 18, 21, 93; VKM, 34; YT, 40; ZB, 91.)
- Besbelli (BÇK, 29; KŞÜ, 39; MKCV, 17; SÇÇ, 54; VKM, 100.)
- Binbir (KŞÜ, 23; MKCV, 38; OYY, 24; VKM, 87.)
- Bombol (BÇK, 178.)
- Bomboş (BZU, 8; FTI, 68; KŞÜ, 10; MKCV, 128; SÇÇ, 22.)
- Bumburuşuk (VKM, 44.)
- Büsbütün (BÇK, 78; GYİ, 15; SABÜ, 60; SÇÇ, 29; YT, 16.)
- Cascavlak (BÇK, 15.)
- Cıscııldak (BÇK, 191.)
- Çırılçıplak (MKCV, 86.)
- Çukur mu çukur (OYY, 12.)
- Dapdaracık (BÇK, 185; ÇZ, 19.)
- Dimdik (BÇK, 119; FTI, 56.)
- Dopdolu (KK, 21.)
- Dupduru (KBBO, 92.)
- Dümdüz (ÇC, 8; MKCV, 111.)
- Düpedüz (GYİ, 40, 96; VKM, 80.)
- Engin mi engin (OYY, 19.)
- Garip mi garip (OYY, 62.)
- Geniş mi geniş (YT, 44.)
- Güzel mi güzel (SABÜ, 56.)
- Hapharika (OYY, 50, 167.)
- Hemencecik (SÇÇ, 22; ÜKBD, 24.)
- Hıphızlı (OYY, 46, 56.)
- Hızlıca (NA, 11.)
- Hiç ama hiç (BÇK, 79.)
- Kapkara (MKCV, 125; SÇÇ, 99; ÜKBD, 15; YT, 48.)
- Kapkaranlık (ANG, 22; OYY, 90.)
- Karmakarışık (MKCV, 131.)
- Kesinkes (OYY, 62.)

- Kıpırmızı (ÇC, 55; FTİ, 24, 60; GBTEA, 40; KBBO, 113; MKCV, 70, 115; OYY, 41, 130.)
- Kıpızı (ZB, 13.)
- Kiskıvrak (MKCV, 166.)
- Kopkoyu (OYY, 74.)
- Koskoca (BÇK, 70; FTİ, 69; KŞÜ, 15; SABÜ, 58.)
- Koskocaman (ÇZ, 10; MKCV, 94; VKM, 84; ZB, 72.)
- Kupkuru (VKM, 106.)
- Küçücük (NA, 6.)
- Masmavi (Hİ, 54; ANG, 19; BÇK, 200; BZU, 15; ÇC, 43; ÇZ, 12; DTK, 13; KHG, 39; KK, 48; NA, 6; OYY, 74.)
- Paramparça (MKCV, 23, 74; OYY, 94, 164.)
- Pespembe (FG, 22, 31; FTİ, 80.)
- Rengârenk (BÇK, 164; OYY, 5.)
- Sapasağlam (KŞÜ, 70; MKCV, 23; VKM, 87.)
- Sapsarı (BÇK, 129; BZU, 15; DB, 74; FTİ, 33; Hİ, 19; KŞÜ, 45; SÇÇ, 62.)
- Sevimli mi sevimli (BÇK, 49.)
- Sımsıcak (SÇÇ, 51.)
- Sımsıkı (BÇK, 20; BZU, 38; ÇC, 60; DTK, 48; F, 59; GYİ, 117; KŞÜ, 72; MKCV, 29; OYY, 61, 90, 103, 137.)
- Sıpsıkıcı (KBBO, 116.)
- Sırılsıklam (KBBO, 45; MKCV, 74; SÇÇ, 38.)
- Simsiyah (BÇK, 141; ÇC, 63; DTK, 13; FG, 41; GBTEA, 34; SÇÇ, 38; KHG, 5, 8, 20.)
- Sipsivri (KŞÜ, 23.)
- Şirin mi şirin (BÇK, 113.)
- Taptaze (VKM, 75.)
- Tastamam (OYY, 48, 95.)
- Tertemiz (ÇZ, 47; FTİ, 80; KHG, 17; VKM, 93.)
- Upuzun (BÇK, 155; FTİ, 15; Hİ, 9, 41; KBBO, 64; KŞÜ, 35; MKCV, 70, 96; VKM, 12, 15, 81.)
- Uzun mu uzun (YT, 44.)

- Yapayalnız (KHG, 11; OYY, 96; VKM, 65, 106.)
- Yemyeşil (BÇK, 84; DB, 114; DĞİÇ, 4; F, 18; KŞÜ, 25; OYY, 104, 192; SÇÇ, 33.)
- Yepyeni (Hİ, 40; KŞÜ, 45; MKCV, 122; SÇÇ, 47, 106; YT, 14; ZB, 29, 53.)

Grafik 6. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Pekiştirme Oranları.

Grafik 6’da incelenen çocuk kitaplarında yer alan pekiştirmelerin toplam söz varlığına oranı %2,303 olarak verilmiştir. Bu oran kitaplarda geçen farklı pekiştirme sözcükleri için verilmiş olup pekiştirme sözcüklerdeki çeşitlilik baz alınmıştır. İncelenen kitaplarda aynı pekiştirmelerin birden çok defa kullanımının oldukça fazla olduğu görülmüştür ancak bu noktada çeşitlilik olmadığı için tekrarlı kullanımı olan pekiştirmelerin yalnızca birine araştırmada yer verilmiştir.

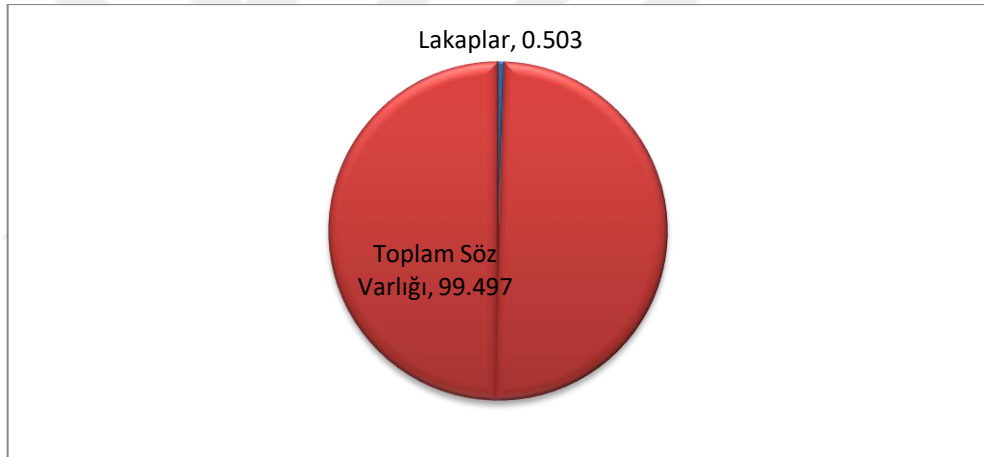
4.7. Lakap Bildiren Söz Varlığı Öğeleri

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan lakap bildiren sözcüklere yer verilmiştir. İncelenen kitaplarda toplam 14 adet lakap belirlenmiştir.

- Bilgin (GBTEA, 14.)
- Çeşit (MKCV, 195.)
- Çokbilmiş (GBTEA, 14, 18.)

- Deli (KBBO, 61.)
- Fibo (MKCV, 43.)
- Garip (DB, 51.)
- Gıcır (DB, 92.)
- Kel (DB, 102.)
- Küçük (DB, 58.)
- Maksimini (MKCV, 107.)
- Mekanik kuş (Hİ, 40.)
- Titiz (KBBO, 38, 101.)
- Tombul ayran (MKCV, 101.)
- Uzun (DB, 58.)

Grafik 7. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Lakap Oranları.

Grafik 7’de incelenen kitaplarda kullanılan lakapların toplam söz varlığına oranı %0,503 olarak verilmiştir. Lakapların kullanım alanlarının çok daha az olması da göz önünde bulundurulursa lakap kullanımının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

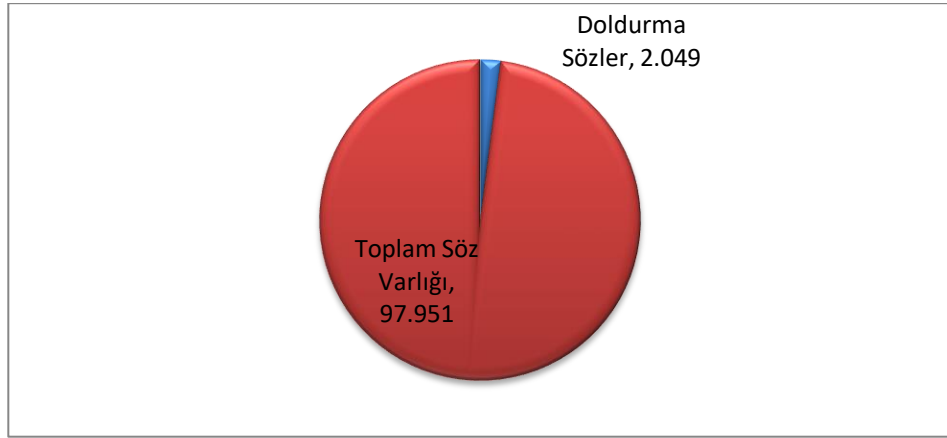
4.8. Doldurma Sözlere

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan doldurma sözlere yer verilmiştir. İncelenen kitaplarda toplam 57 adet doldurma söz belirlenmiştir.

- Aaa (DB, 75, 137; KBBO, 45, 97; KHG, 40; VKM, 21.)
- Ah (F, 34; Hİ, 13, 45; KHG, 25; YT, 19.)
- Ah ah (BBB, 67; DĞİÇ, 15.)
- Aha (KBBO, 99; MKCV, 156.)
- Aman (BBB, 36; KŞÜ, 19; ZB, 72.)
- Aman canım (GBTEA, 12, 17.)
- Aman yaa (DB, 12.)
- Ay (ABÖ, 9; DB, 32, 136; FTI, 20; KHG, 18.)
- Ayol (ABÖ, 10; DB, 33; Hİ, 13; ZB, 32.)
- E mi? (FG, 22.)
- Ee (DB, 75; VKM, 20; YT, 30.)
- Eh (DĞİÇ, 1; KŞÜ, 55.)
- Ehemm (VKM, 9.)
- Ey gidi (FG, 8.)
- Falan (BBB, 40, 46; DB, 60, 74, 83, 94; GBTEA, 12, 25; KBBO, 50; KK, 21; KŞÜ, 41; MKCV, 46, 116; SABÜ, 54, 81; ZB, 37.)
- Falan filan (KBBO, 104; KŞÜ, 71; SABÜ, 39.)
- Filan (ÇZ, 37; KŞÜ, 18, 69; OD, 21.)
- Ha! (Hİ, 33.)
- Hadi canım (MKCV, 13.)
- Hay Allah (KK, 34.)
- Haydaa (DB, 36; MKCV, 50.)
- Heyoo (Hİ, 29.)
- Hı-hıh (ZB, 64.)
- Hıı (DB, 69.)
- Him (F, 40; ÇC, 55; OYY, 82; VKM, 38; KK, 34.)
- Hoppalaa (ZB, 61.)
- İııı (KŞÜ, 32.)
- Kem küm (BBB, 25, 36.)
- Mikk (VKM, 24.)
- Mişmiş de muş muş (KBBO, 111.)
- Ne bileyim (YT, 9.)

- Of (DB, 64.)
- Oh (NA, 12; YT, 16.)
- Ohooo (OD, 21.)
- Öff (KBBO, 15.)
- Peh (BBB, 70; KBBO, 8, 115.)
- Peki (ÇC, 22; F, 53.)
- Şey (BBB, 122; ÇC, 55; ÇZ, 29, 46; F, 20, 40, 48; KHG, 19, 30, 56; KK, 21, 30; KŞÜ, 58; MKCV, 11, 15, 18; NA, 36; OYY, 22, 82; VKM, 23, 48.)
- Şincik (OYY, 49.)
- Şöyle oluveriyor (OYY, 49.)
- Şşş (OYY, 11; ÇZ, 10.)
- Ta tataaa (Hİ, 51.)
- Tabii ya (BBB, 80.)
- Tee (BBB, 24.)
- Tüh (DB, 75; KBBO, 47; KŞÜ, 10.)
- Var ya (DB, 84; OYY, 150.)
- Vay (MKCV, 53; VKM, 22.)
- Vay be (BBB, 14; DB, 43; F, 40; VKM, 77; YT, 38.)
- Vay canına (ÇC, 8; FTL, 66; GBTEA, 43.)
- Vay vay vay (DB, 82.)
- Yaa (MKCV, 38.)
- Yahu (BBB, 26; DB, 11; F, 15; FTL, 21; GBTEA, 54; KBBO, 78; KŞÜ, 26, 78; MKCV, 16; OYY, 56; YT, 43; ZB, 34.)
- Yani (NA, 36.)
- Yapma yav (DB, 100.)
- Yav (DB, 38.)
- Yok artık (MKCV, 12.)
- Yoo (DB, 79; VKM, 64.)

Grafik 8. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Doldurma Söz Oranları.

Grafik 8'e göre incelenen kitaplarda geçen doldurma sözlerin toplam söz varlığına oranı %2,049 olarak belirlenmiştir.

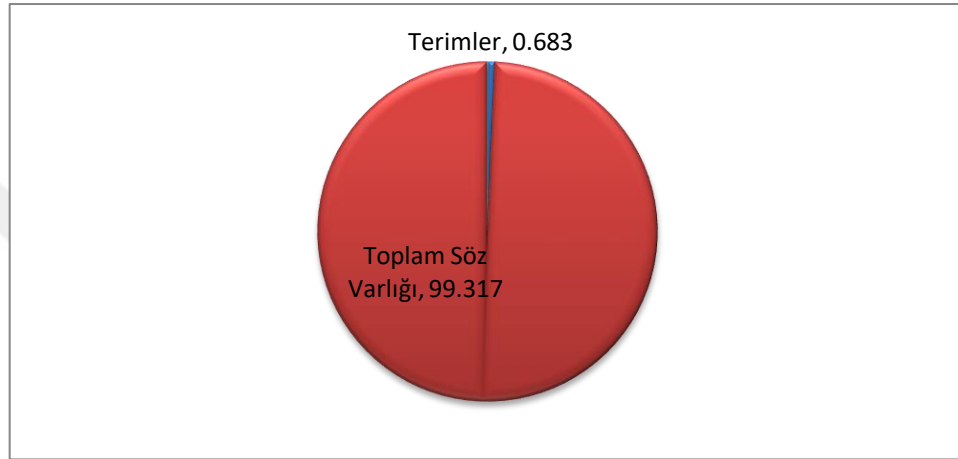
4.9. Terimler

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan terimlere yer verilmiştir. Terimler belirlenirken; Anonim Eser olan *Türkçe Terimler Sözlüğü* kaynağından yararlanılmıştır. İncelenen kitaplarda toplam 19 adet terim belirlenmiştir.

- Astronom (MKCV, 16.)
- Bakteri (ÇC, 21.)
- Çarpı işareti (MKCV, 12.)
- Daire (DTK, 20.)
- Dikdörtgen (F, 18; GYİ, 56; KŞÜ, 19.)
- Gök (YT, 9.)
- Hız (MKCV, 29.)
- Kilogram (MKCV, 26.)
- Metre (MKCV, 12, 26.)
- Mikrop (GBTEA, 52.)
- Mil (MKCV, 12.)
- Öykü (OYY, 21.)
- Saniye (MKCV, 26.)

- Santimetre (MKCV, 54.)
- Silindir (NA, 11.)
- Soru işareti (MKCV, 53.)
- Şiir (DB, 104; OYY, 21.)
- Toplamak (MKCV, 29.)
- Yamaç (DTK, 30.)

Grafik 9. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam Terim Oranları.

Grafik 9'a göre incelenen kitaplarda geçen terimlerin toplam söz varlığına oranı % 0,683 olarak belirlenmiştir.

4.10. İlişki Sözleri

Bu başlıkta 2000 yılı ve sonrası yayımlanan çok satan 30 adet çocuk kitabında yer alan ilişki sözlerine yer verilmiştir. Bu başlık altında 73 adet inanış, alkış ve kargış bildiren; 28 adet özür dileme, iyilik bilme ve rica bildiren; 20 adet selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma bildiren; 3 adet yeme ve içmeyle ilgili sözler bildiren ilişki sözleri ile 5 adet tekerlemeye ve 22 adet kalıplaşmış sözlere yer verilmiştir.

4.10.1. İnanış, Alkış (Dua), Kargış (Beddua) Bildiren Söz Varlığı Öğeleri

- Ağzına sağlık (FTI, 56.)
- Aklına sağlık (DB, 61.)

- Allah Allah (KBBO, 16.)
- Allah aşkına (MKCV, 112; OYY, 159; VKM, 10, 107.)
- Allah bilir (OYY, 123; OYY, 187; SABÜ, 57.)
- Allah bizi kazadan, beladan korusun (SABÜ, 17.)
- Allah günah yazmaz. (YT, 40.)
- Allah günahlarını affetsin (BÇK, 70.)
- Allah hepimize yardım etsin (SABÜ, 61.)
- Allah için (KBBO, 86.)
- Allah kolaylık versin (SABÜ, 39.)
- Allah korusun (OYY, 87.)
- Allah ne verdiyse (BÇK, 187.)
- Allah senin iyiliğini versin (OYY, 43.)
- Allah sevdiğine kavuştursun (DB, 84, 171.)
- Allah size başarılar versin (SABÜ, 40.)
- Allah yardım etti (OYY, 48.)
- Allah yüzümüze baktı (OYY, 180.)
- Allah'a emanet olun (OYY, 146.)
- Allah'a şükretmek (SABÜ, 16; OYY, 56.)
- Allah'a şükür (OYY, 56.)
- Allah'ı zikretmek (DGİÇ, 22.)
- Allah'ım bizi koru (OYY, 79.)
- Allah'ın işine bak (OYY, 69.)
- Allah'ın izniyle (MKCV, 21.)
- Allah'ın yardımıyla (MKCV, 21.)
- Allah'ından bul (BÇK, 74.)
- Aman Allah'ım (BBB, 117; KBBO, 130; MKCV, 63, 68; SABÜ, 36.)
- Aman ya Rabbi! (SABÜ, 63.)
- Amin (SABÜ, 40.)
- Beter ol (DB, 143.)
- Bismillahirrahmanirrahim (DGİÇ, 22; KBBO, 22, 112.)
- Bizden uzak Allah'a yakın ol. (KBBO, 104.)
- Can sağlığı olsun (BÇK, 65.)

- Canın sağolsun (DB, 99.)
- Çok şükür (KBBO, 88.)
- Dilini eşek arısı sokasica (BÇK, 124.)
- Gazamız mübarek olsun (OYY, 167.)
- Geçmiş olsun (YT, 40.)
- Günah (DB, 128.)
- Hakk'a kavuşmak (OYY, 110.)
- Hakkınızı helal edin (OYY, 146.)
- Hay Allah (KBBO, 45, 93, 111; MKCV, 13.)
- Hayırlı iş yapmak (OYY, 149.)
- Hayırlı kandiller (DB, 118.)
- Hayırlı olsun (BÇK, 213; YT, 18.)
- Hayırlısı olsun (KBBO, 75; KK, 35.)
- Helal olsun (OYY, 87.)
- Helal sana (MKCV, 151.)
- Helali hoş olsun (DB, 50.)
- Hey Allah'ım (MKCV, 153.)
- İnşallah (DB, 21, 79; KBBO, 127; MKCV, 35, 116, 118; SABÜ, 58; YT, 10; ZB, 52.)
- La havle ve la guvvete (KBBO, 94.)
- Lanet okumak (MKCV, 108.)
- Lanet olsun (SABÜ, 60; YT, 26.)
- Maşallah (BBB, 125; DB, 118; KBBO, 92; MKCV, 142; OYY, 156.)
- Mübarek! (MKCV, 104.)
- Nasip olmak (MKCV, 188; OYY, 152.)
- Ocağı sönesice (ZB, 48.)
- Ocağın sönsün. (ZB, 48.)
- Rahmetli (BBB, 55.)
- Ruhuna fatiha okumak (BBB, 22.)
- Sen büyüsun ya Rab (OYY, 63.)
- Şifa olsun (DB, 139.)
- Şükretmek (MKCV, 90; OYY, 19; ANG, 19.)

- Şükür (MKCV, 33.)
- Şükür kavuşturana (OYY, 81.)
- Tövbe etmek (DB, 106; KBBO, 88.)
- Tövbe yarabbi (DB, 60.)
- Valla (DB, 10; KŞÜ, 8, 37; YT, 18, 20.)
- Vallahi (FG, 11; KBBO, 41, 118; MKCV, 115.)
- Ya Allah! Bismillah! (YT, 36.)
- Yemin olsun (KBBO, 103.)

4.10.2. Özür Dileme, İyilik Bilme ve Rica Bildiren Söz Varlığı Ögeleri

- Af dilemek (YT, 62.)
- Aferin (BBB, 47; ÇZ, 22; FG, 17; MKCV, 25, 54; SABÜ, 77; VKM, 27; YT, 54; ZB, 46.)
- Affedersin(iz) (KHG, 25; BÇK, 26; MKCV, 154.)
- Affedilmek (KBBO, 99.)
- Affetmek (KK, 59; OYY, 153.)
- Arz etmek (KBBO, 74.)
- Aşk olsun (ÇZ, 54; KHG, 55.)
- Başarılar (GYİ, 66.)
- Başüstüne (DB, 82; ZB, 43; SÇÇ, 54; VKM, 42.)
- Buyurun (BBB, 36; MKCV, 20.)
- Geçmiş olsun (Hİ, 30.)
- Görüşürüz (GYİ, 50, 115.)
- İyi şanslar (GYİ, 78.)
- İzninizle (SABÜ, 24.)
- Kendine dikkat et (SABÜ, 82.)
- Kolay gelsin (DB, 59.)
- Kusura bakma (GYİ, 15; KŞÜ, 49; SABÜ, 8, 77.)
- Lütfen (ABÖ, 5; BBB, 26, 36, 115; BÇK, 33; BZU, 11, 50; DTK, 14; F, 26, 28; GBTEA, 33, 41, 49, 65; GYİ, 15; Hİ, 9; KBBO, 30; KHG, 23, 52; MKCV, 166; NA, 37, 40, 45; SABÜ, 30, 69; SÇÇ, 15; ÜKBD, 9, 26; ÜKBD, 9, 26; ZB, 49.)

- Müsaadenizle (BBB, 26, 36, 111.)
- Ne olur (ÇZ, 35; ZB, 74.)
- Özür dilemek (BÇK, 181; ÇZ, 46; DB, 145; KBBO, 45; KHG, 42, 47, 61; NA, 62; OD, 42; OYY, 14, 17; SABÜ, 48; SÇÇ, 48, 75; VKM, 42; ZB, 80.)
- Pardon (GYİ, 28; KBBO, 90.)
- Rica etmek (BBB, 72, 122; BÇK, 151; GYİ, 147; KŞÜ, 15; OYY, 103; VKM, 103; ZB, 73.)
- Sağ ol (ABÖ, 10; BÇK, 235; FG, 25; GYİ, 42; KBBO, 54; MKCV, 102; OYY, 42; VKM, 32; YT, 41; ZB, 76.)
- Söz vermek (KBBO, 98.)
- Tebrik etmek (BBB, 93; ÇC, 28; DB, 36, 146, 172; F, 60; GYİ, 115; KŞÜ, 21; MKCV, 188; SABÜ, 50, 88.)
- Teşekkür etmek (BBB, 127; BÇK, 120; ÇC, 24, 28; DB, 55, 58 126; DGİÇ, 30; GBTEA, 21, 41; GYİ, 49; KBBO, 41; KHG, 52, 53; KŞÜ, 53; MKCV, 91, 168; NA, 25, 40, 57; OD, 45; OYY, 24, 50, 92; SABÜ, 24, 32, 73; SÇÇ, 63; VKM, 63; YT, 12, 35; ZB, 43.)
- Yaşasın (BZU, 38.)

4.10.3. Selamlaşma Karşılaşma ve Vedalaşma Bildiren Söz Varlığı

Ögeleri

- Allah'a ısmarladık (SABÜ, 33.)
- Buyurun (BÇK, 123; KBBO, 70; MKCV, 107.)
- Elveda (OYY, 159.)
- Görüşürüz (DTK, 22, 24; KBBO, 10; MKCV, 97, 119; VKM, 42; YT, 41.)
- Güle güle (BBB, 55; BÇK, 96; MKCV, 71; SABÜ, 24.)
- Günaydın (BÇK, 12; ÇC, 51; ÇZ, 22; DTK, 43; F, 11; GYİ, 55; KBBO, 54; MKCV, 10; OYY, 17, 27; SÇÇ, 53; VKM, 61.)
- Hayrola (ZB, 61.)
- Hey (NA, 16, 50.)
- Hoş geldin (BÇK, 77; ÇC, 61; ÇZ, 22; DB, 73, 112; GYİ, 47; KBBO, 72, 112.; KHG, 38; KŞÜ, 8, 17, 60; MKCV, 20, 157; OYY, 17; SÇÇ, 63; VKM, 77; YT, 35; ZB, 111.)

- Hoşça kal (FG, 57; OYY, 153; VKM, 67.)
- İyi geceler (FTI, 67.)
- İyi günler (F, 20; KŞÜ, 58, 66.)
- Kendine iyi bak (OYY, 167, 180; SÇÇ, 54.)
- Kendinize dikkat edin (ZB, 51.)
- Memnun oldum (GYİ, 30.)
- Merhaba (BBB, 26, 111; BÇK, 16; BZU, 5; ÇC, 14, 52; F, 8, 15, 37; FTI, 67; GYİ, 115; Hİ, 40; KHG, 15; KK, 51, 53; KŞÜ, 52, 62; NA, 36; OYY, 27, 134; VKM, 111.)
- Nasılsın? (DB, 10.)
- Ne haber? (BBB, 24; BÇK, 76; MKCV, 49.)
- Selam (KŞÜ, 49; DB, 82. 146.)
- Yolunuz açık olsun (SABÜ, 33.)

4.10.4. Yeme ve İçmeyle İlgili Söz Varlığı Ögeleri

- Afiyet olsun (BÇK, 121; DB, 41, 44; KBBO, 20; OYY, 24.)
- Afiyetle (BÇK, 97; BZU, 34; DTK, 23; GYİ, 62; ZB, 95.)
- Ellerine sağlık (ÇZ, 17; KK, 36.)

4.10.5. Tekerlemeler

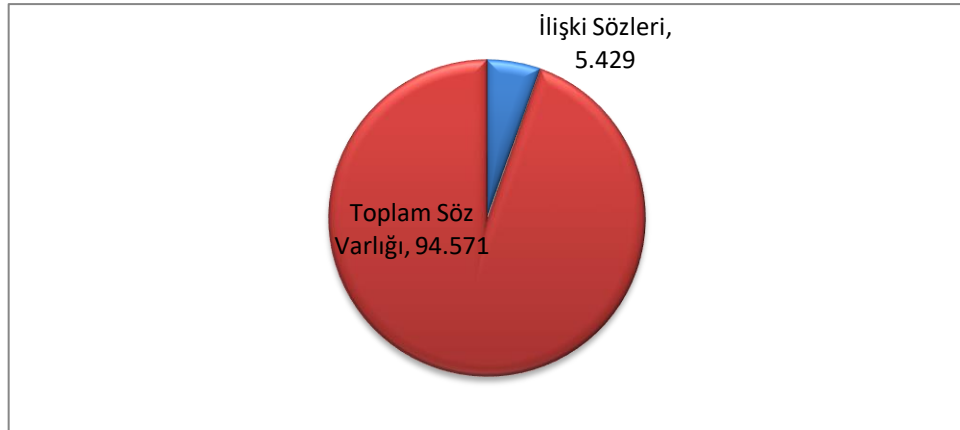
- Az gitti, uz gitti, dere tepe düz gitti (OYY, 67, 73.)
- Bindi deve boynuna, gitti çocukların yoluna (OYY, 73.)
- Ethem dede, Ethem dede
Gömleği keten dede
Kaybettiğim bulunsun
On göbek atem dede (KŞÜ, 14.)
- Masal masal nal atar, iki tilki on satar (OYY, 73.)
- Pireler berber iken, develer tellal iken (OYY, 67.)

4.10.6. Kalıplaşmış Sözler

- için küçük insanlık için büyük bir adım (BBB, 13.)

- Agop'un kör kazı gibi (KBBO, 51.)
- Balta girmemiş orman (BBB, 53.)
- Bela geliyor demez. (DB, 92.)
- Boyundan posundan utan (DB, 102.)
- Bu günleri de mi görecektim? (MKCV, 112.)
- Buralar hep tarlaydı (BBB, 10.)
- Deliye el ver, eline bel ver. (KBBO, 103.)
- Doğru söze ne denir (ZB, 20.)
- Dünden razı (DB, 82.)
- Hayret bir şey (BBB, 112.)
- Heyy gidi (MKCV, 112.)
- İşlem tamam (BBB, 87.)
- Krizi fırsata çevirmek (DB, 67.)
- Ne münasebet (DB, 79.)
- Otuz iki diş sırtmak (DB, 100.)
- Son gülen iyi güler (KBBO, 21.)
- Tehlikeli sularda yüzmek (SÇÇ, 23.)
- Teklif var ısrar yok (DB, 56.)
- Uzun ince bir yoldayım, gidiyorum gündüz gece (BBB, 54.)
- Yine mi gol değil (BBB, 58.)
- Yüzünde güller açmak (KBBO, 28.)

Grafik 10. İncelenen Kitaplardaki Toplam Söz Varlığı ve Toplam İlişki Sözü Oranları.

Grafik 10’da incelenen kitaplarda geçen ilişki sözlerinin toplam söz varlığına oranı %5,429 olacak şekilde verilmiştir. İlişki sözleri çalışmada 6 alt başlıkta incelenmiş olup grafikte verilen oranın yeterli miktarda olduğu söylenebilir.

Tablo 2’de kitaplardaki toplam söz varlığı öğelerinin farklı ve toplam kullanım sayıları ve Tablo 3’te 30 çocuk kitabı içinde 15 ve daha fazla kitapta geçen, en fazla kullanımı olan söz varlığı öğelerine yer verilmiştir.

Tablo 2. İncelenen Kitaplardaki Söz Varlığı Öğelerinin Toplam Farklı Kullanım Sayıları

Söz Varlığı Öğeleri	Toplam Farklı Kullanım Sayısı
Deyimler	1413
İkilemeler	706
Yansıma Sözcükler	205
İlişki Sözleri	151
Argo ve Kaba Sözler	135
Pekiştirmeler	64
Doldurma Sözler	57
Terimler	19
Atasözleri	17
Lakaplar	14
Toplam	2781

Tablo 2’ye göre incelenen kitaplardaki tüm söz varlığı öğeleri incelendiğinde toplamda 2.781 farklı söz varlığı ögesi belirlenmiştir.

Tablo 3. İncelenen Kitaplarda En Fazla Rastlanan Söz Varlığı Öğeleri

Söz Varlığı Öğeleri	Ögeler	Ögenin Geçtiği Kitap Sayısı
Deyimler	Aklına gelmek	19
	Fark etmek	19
	Karar vermek	19
İkilemeler	Kendi kendine	16
	Sağa sola	15
	Yavaş yavaş	16
Pekiştirmeler	Bembeyaz	16
İlişki Sözleri	Lütfen	18
	Teşekkür etmek	19

(15 ve üzeri farklı kitapta geçen sözler tabloya yansıtılmıştır.)

Tablo 3’e göre söz varlığı öğelerinden en çok deyimlerin, ikilemelerin, pekiştirmelerin ve ilişki sözlerinin 15 ve üstü farklı kitapta geçtiği sonucuna

ulaşılmıştır. Deyimlerden; *aklına gelmek* deyimini 19 farklı kitapta, *fark etmek* deyimini 19 farklı kitapta ve *karar vermek* deyimini 19 farklı kitapta geçmektedir. İkilemelerden; *kendi kendine* 16 farklı kitapta, *sağa sola* 15 farklı kitapta, *yavaş yavaş* 16 farklı kitapta yer almaktadır. Pekiştirmelerden en çok *bembeyaz* pekiştirmesine yer verilmiş olup bu sözcük 16 farklı kitapta yer almıştır. İlişki sözlerinde ise; rica bildiren *lütfe*n sözcüğüyle 18 farklı kitapta, iyilik bilme anlamı taşıyan *teşekkür etmek* sözüyle 19 farklı kitapta karşılaşılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan alanyazın taraması ve bulgulara dayanarak sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuç

2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çok satan 7-11 yaş arası çocuklara yönelik 30 adet çocuk kitabının söz varlığı açısından incelenmesi amaçlanan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

1. İncelenen çocuk kitaplarında atasözlerine çok az yer verildiği belirlenmiştir. *Ormanı Yemek Yasak*, *Çetin Ceviz*, *Dedemin Bakkalı*, *Kayıp Şeyler Ülkesinde*, *Vanilya Kokulu Mektuplar*, *Ballı Çörek Kafeteryası*, *Göğü Yere İndirelim*, *Sular Altında Bir Ülke*, *Kovun Beni Bu Okuldan* ve *Yıldız Tozu* olmak üzere toplam 10 adet kitapta atasözüne yer verilmiştir. Bu atasözleri de *Ormanı Yemek Yasak* kitabında 3, *Dedemin Bakkalı* kitabında 2, *Ballı Çörek Kafeteryası* kitabında 4 ve *Kovun Beni Bu Okuldan* kitabında 2 tane, diğer kitaplarda ise 1'er tane olacak şekilde dağılım göstermektedir. 30 çocuk kitabında toplamda 17 farklı atasözüne yer verilmiştir. Atasözlerinin, incelenen kitaplardaki söz varlığı ögelerinden en az kullanılan öge olduğu söylenebilir.
2. Deyimler incelendiğinde çocuk kitaplarının tamamında çok çeşitli deyimlere yer verildiği ve deyimlerin anlatımı zenginleştirmek adına sık sık kullanıldığı belirlenmiştir. 30 adet çocuk kitabında toplam 1413 farklı deyim kullanılmıştır. Bu durumda kitaplardaki söz varlığı ögelerinden önemli bir yere sahip olan deyimlere gerekli önemin verildiği söylenebilir.
3. İkilemeler de tıpkı deyimlerde olduğu gibi tüm kitaplarda çokça yer almıştır. 30 çocuk kitabında toplamda 706 farklı ikileme kullanıldığı belirlenmiştir. İkilemelerin incelenen kitaplardaki söz varlığı ögeleri açısından önemli bir kullanıma sahip olduğu söylenebilir.

4. Yansıma sözcükler incelenen kitaplarda yine yüksek sayıda bir kullanıma sahiptir. Kitaplarda rastlanan 205 farklı yansıma sözcükten 64 tanesi hem yansıma hem ikileme özelliği taşıyan yansıma sözcüklerdir. İki kullanımın da olmasının söz varlığını geliştirme açısından okurlara katkı sağlar nitelikte olduğu söylenebilir.
5. Argo ve kaba sözler incelendiğinde kitaplarda toplamda 135 farklı argo ve kaba sözün olduğu görülmüştür. Argo ve kaba sözler de söz varlığının bir ögesi olsa da “*aptal, aşüfte, malak*” gibi bazı argo sözlerin ilkökul düzeyindeki okurlar için pek uygun olmadığı ve kelime dağarcıklarının bu yönde geliştirilmesinin yaş düzeyine oranla doğru olmadığı ifade edilebilir.
6. İncelenen 30 çocuk kitabında 64 farklı pekiştirmeye yer verildiği belirlenmiştir. Pekiştirmeler sayıca az kullanılmış gibi görünse de aynı pekiştirme farklı kitaplarda ve birden fazla yerde sıkça kullanılmıştır.
7. İncelenen kitaplarda toplamda 14 farklı lakap kullanılmıştır. Bu sayının kullanım alanının daha kısıtlı olması da göz önünde bulundurulursa diğer söz varlığı öğelerine kıyasla iyi bir kullanımda olduğu ifade edilebilir.
8. Doldurma sözlerin konuşma sırasında söyleyecek bir şey bulunmadığı anlarda, o andaki boşluğu doldurmak amaçlı söylenen sözler olduğu göz önünde bulundurulursa 57 farklı doldurma söz kullanımının diğer öğelere göre nitelikli bir kullanımda olduğu belirtilebilir.
9. Terimlerin söz varlığı öğeleri içinde kullanım alanının daha özel olmasından dolayı anlatımların içinde sık yer verilmediği düşünülmüştür. Ancak kullanılan terimler sayıca yetersiz bulunmuştur. İncelenen kitaplarda geçen 19 farklı terimin 10 tanesinin özellikle *Matematiğin Kaç Canı Var?* isimli kitapta geçtiği belirlenmiştir. Bu durumun nedeni olarak kitabın isminden de anlaşılacağı üzere konusunun matematik üzerine kurulu olmasından dolayı olduğu düşünülmüştür.
10. İlişki sözleri toplumun gelenek göreneklerini yansıtan sözler olmasından ötürü önemli bir yere sahiptir. İncelenen kitaplarda 73 adet inanış, alkış, kargış bildiren; 28 adet özür dileme, iyilik bilme, rica bildiren; 20 adet selamlaşma, karşılaşma, vedalaşma bildiren; 3 adet yeme içmeyle ilgili

anlatımlar bildiren sözler ile 5 adet tekerleme ve 22 adet kalıplaşmış sözlerden oluşan ilişki sözlerinin toplamda 151 farklı kullanımı belirlenmiştir. Genel anlamda birçok farklı alt başlığı kapsayan ilişki sözlerine yer verildiği düşünülen kitaplarda ilişki sözleri, kültür öğelerimizi yansıtmaları özelliğiyle önemlidir. *Üç Kedi Bir Dilek, Allah'ı Neden Göremiyorum?, Dünya'yı Gezmek İsteyen Çorap* ve *Anneanneme Bilgisayar Öğretiyorum* isimli kitaplarda ilişki öğelerine az yer verilmiştir ancak bunun sayfa sayılarının ortalama 20 olmasından dolayı ve kitaplarda geçen olay örgülerinin kısıtlı olması nedeni olduğu düşünülmektedir. Yine de tüm kitaplarda sayıca fazla olmasa bile mutlaka ilişki sözlerinin yer alması gerektiği söylenebilir.

5.2. Tartışma

Çalışmada kitaplardaki söz varlığı öğeleri incelendiğinde 17 farklı atasözünün kullanıldığı ve sayıca son derece yetersiz olduğu belirlenmiştir. Oysa atasözleri bir ulusun anlatım gücünü yansıtan, iletişim sürecinde anlatımları destekleyen, ait olduğu toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini yansıtan oldukça önemli bir unsurdur. Çok satan çocuk kitaplarının, çocukların söz varlığı gelişimine gerek yer verilen atasözü ve deyimlerle, gerekse yeni kelimelerle çocukların kelime dağarcığını geliştirir nitelikte olduğu hipoteziyle başlanan bu çalışma sonucunda; atasözlerine diğer söz varlığı öğelerine göre daha az yer verildiği belirlenmiştir. Aynı şekilde çocuk kitaplarında söz varlığı incelemesi yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Baş (2006), 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı üzerine yazılmış metinleri söz varlığı açısından incelediği çalışmasında incelediği hikâye, efsane, destan ve masal türlerinde en fazla 9 atasözü belirlemiş, incelediği romanlarda ise atasözüne hiç rastlamadığını ifade etmiştir. Aktaş (2016), Sevim Ak'ın *Yıldızlar Nereye?* ve *Duvarlar Resim Olsa* isimli iki kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında toplam 3 farklı atasözü belirlemiştir. Uzun Yurt (2016), Aytül Akal'ın *Gökyüzünde Balonlar* isimli öykü kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 302 söz varlığı ögesi içinde yalnızca 2 tanesinin atasözü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1947 öğeden yalnızca 13

ögesinin atasözü olduğunu belirtmiştir. Özsoy (2019), Elif Şafak'ın *Mahrem* romanındaki söz varlığını incelediği çalışmasında sadece 1 atasözü tespit etmiştir. Uz ve Özcan (2020), Behiç Ak'ın *Gülümseten Öyküler* dizisindeki hikâye kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 10 kitap incelemiş ve bu kitaplarda yalnızca 5 farklı atasözü belirlemiştir. Uysal (2021), *Keloğlan Masalları*'nı söz varlığı üzerine incelediği çalışmasında 1259 kalıplaşmış söz arasında 3'ü farklı olmak üzere toplamda 22 atasözünün kullanımı olduğunu belirtmiştir. Karaca ve Sinan (2022), Yeşim Sargın Armutak'ın macera romanlarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında yalnızca 1 atasözü olduğunu belirtmiştir. Aydın (2023), *Rafadan Tayfa* serisine ait 5 adet çocuk kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında toplamda 471 adet söz varlığı ögesi belirlemiştir. Bu 471 ögede deyim ve kalıp sözlerin kullanımı iyi olsa da yalnızca 3 tanesi atasözüdür. Evler ve Aksoy (2023), Şermin Yaşar'ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 22 farklı atasözü tespit etmiştir. Metin ve Ceran (2023), Mustafa Orakçı'nın 10 adet eserden oluşan *Ünlülerle Bir Gün* isimli kitap dizisini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 530 farklı söz varlığı ögesinden yalnızca 1 atasözü tespit etmiştir. Bu çalışmalarda da görüldüğü üzere özellikle çocuk kitaplarında atasözü kullanımı diğer söz varlığı öğelerine göre daha az sayıdadır.

İncelenen 30 kitapta toplamda 1413 farklı deyim kullanıldığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde Baş (2006), 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı üzerine yazılmış metinleri söz varlığı açısından incelediği çalışmasında incelediği hikâye, efsane, destan ve masal türlerinde farklı 1.919 deyim tespit ettiğini belirtmiştir. Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1947 ögenin 700'ünü deyim olarak saptamıştır. Uzuner Yurt (2016), Aytül Akal'ın *Gökyüzünde Balonlar* isimli öykü kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1939 farklı söz varlığı ögesi içinde 202 deyim olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erol ve Sarıkaya (2016), Sevgi Soysal'ın 3 öyküsünü söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 115 farklı deyim tespit etmiştir. Aktaş (2016) Sevim Ak'ın *Yıldızlar Nereye?* ve *Duvarlar Resim Olsa* isimli iki kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında toplam 387 deyim belirlemiştir. Uz ve Özcan (2020), Behiç Ak'ın *Gülümseten Öyküler* dizisindeki

hikâye kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 10 kitapta 423 farklı deyim tespit etmiştir. Uysal (2021), *Keloğlan Masalları*'nı söz varlığı üzerine incelediği çalışmasında 1259 kalıplaşmış söz arasında 250 farklı deyim belirlemiştir. Karaca ve Sinan (2022), Yeşim Sargın Armutak'ın macera romanlarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1.377 deyim belirlemiştir. Aydın (2023), *Rafadan Tayfa* serisine ait 5 adet çocuk kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 364 farklı deyim tespit etmiştir. Evler ve Aksoy (2023), Şermin Yaşar'ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 708 farklı deyim belirlemiştir. Holá (2010) Cornelia Funke'nin *Tintenherz* isimli kitabını deyim ve metafor açısından incelediği çalışmasında kitapta çok fazla miktarda deyim yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Söz varlığı ile ilgili yapılan çalışmalarda deyimlerin çok sık tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da söz varlığı ögeleri içinde en fazla deyimlere yer verildiği belirlenmiştir.

İkilemeler incelendiğinde 30 kitapta toplamda 706 farklı ikilemenin kullanıldığı görülmüştür. Deyimlerden sonra en fazla yer alan öge ikilemelerdir. Baş (2006), 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı üzerine yazılmış metinleri söz varlığı açısından incelediği çalışmasında incelediği hikâye, efsane, destan ve masal türlerinde farklı 738 ikileme belirlemiştir. Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1947 öge içinde 700 ikileme tespit etmiştir. Aktaş (2016), Sevim Ak'ın *Yıldızlar Nereye?* ve *Duvarlar Resim Olsa* isimli iki kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 140 ikileme belirlemiştir. Erol ve Sarıkaya (2016), Sevgi Soysal'ın 3 öyküsünü söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 208 farklı ikileme saptamıştır. Uzuner Yurt (2016), Aytül Akal'ın *Gökyüzünde Balonlar* isimli öykü kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında kelime hazinesiyle birlikte toplam 1.939 farklı söz varlığı ögesi tespit ettiği çalışmasında 56 ikileme belirlemiştir. Uz ve Özcan (2020), Behiç Ak'ın *Gülümseten Öyküler* dizisindeki hikâye kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında incelediği 10 kitapta 242 farklı ikileme tespit etmiştir. Uysal (2021), *Keloğlan Masalları*'nı söz varlığı üzerine incelediği çalışmasında 1259 kalıplaşmış söz arasında 254 ikilemenin yer aldığını belirtmiştir. Aydın, Öksüz ve Çelebi (2021), farklı yazarlara ait 15 adet çocuk kitabındaki yansıma, ikileme ve pekiştirme sözcükleri incelediği çalışmasında 860 ikileme belirlemiştir. Karaca ve

Sinan (2022), Yeşim Sargın Armutak'ın macera romanlarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 889 ikileme belirlemiştir. Evler ve Aksoy (2023), şermin Yaşar'ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 359 farklı ikileme olduğu sonucuna ulaşmıştır. Genel olarak yapılan diğer söz varlığı çalışmalarında da benzer şekilde deyimlerden sonra ikilemelerin en çok yer alan ögeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yansıma sözcükler incelendiğinde kitaplarda yansıma sözcüklerin toplam 205 farklı kullanımı olduğu görölmüştür. Bu yansıma sözcüklerden 64 tanesi ikileme özelliği taşıyan yansıma sözcüklerdir. Diğer söz varlığı çalışmalarında da benzer oranlı yansıma sözcükler tespit edilmiştir. Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin ocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 186 farklı yansıma sözcük tespit etmiştir. Bu yansıma sözcüklerden 77'si yansıma ikilemelerdir. Aktaş (2016), Sevim Ak'ın *Yıldızlar Nereye?* ve *Duvarlar Resim Olsa* isimli iki kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında toplam 84 farklı yansıma sözcük belirlemiştir. Erol ve Sarıkaya (2016), Sevgi Soysal'ın 3 öyküsünü söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 38 farklı yansıma sözcük saptamıştır. Aydın, Öksüz ve elebi (2021), farklı yazarlara ait 15 adet ocuk kitabındaki yansıma, ikileme ve pekiştirme sözcükleri incelediği çalışmasında 118 farklı yansıma sözcük tespit etmiştir. Bu yansıma sözcüklerin kullanım sıklığı ise 215 olarak belirlenmiştir. Metin ve Ceran (2023), Mustafa Orakçı'nın 10 adet eserden oluşan *Ünlülerle Bir Gün* isimli kitap dizisini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 530 farklı söz varlığı ögesinden 16'sının yansıma sözcük olduğunu belirtmiştir.

Argo ve kaba sözler incelendiğinde toplam 135 farklı kullanım tespit edilmiştir. Argo ve kaba söz kullanımının ocuk kitaplarında daha az olması beklentisiyle başlanan bu çalışmada argo ve kaba sözlerin beklentinin üstünde bir kullanıma sahip olduğu görölmüştür. Bu konuda çocukların yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak ocuk kitaplarının hazırlanması gerektiği söylenebilir. Çünkü bu dönemdeki çocukların kelime hazineleri gelişme sürecinde olduğu için çocukların anlamını bilmedikleri argo kelimeler kitaplar aracılığıyla dillerine yerleşebilir. Bu da 7-11 yaş arası çocuklarda ve sonraki yaşlarda istenmeyen davranışlara yol açabilir. Farklı söz varlığı çalışmaları incelendiğinde argo ve kaba

söz kullanımının benzer sonuçları olduğu görülmüştür. Mangır (2009), Osman Cemal Kaygılı'nın romanlarını, hikâyelerini ve 1 piyesini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında yaklaşık 225 farklı argo söz belirlemiştir. Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 197 argo ve kaba söz tespit etmiştir. Türkben (2018), Ömer Seyfettin hikâyelerini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 79 farklı argo ve kaba söz belirlemiştir. Evler ve Aksoy (2023), Şermin Yaşar'ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 12 farklı argo söz belirlemiştir.

Pekiştirmeler incelendiğinde kitaplarda toplam 64 farklı kullanımı olduğu görülmüştür. Çalışmada yalnızca farklı kullanımı olan pekiştirme sözcükler ele alınmıştır. İncelenen 30 adet çocuk kitabında 64 adet farklı pekiştirme var gibi görünse de aslında aynı pekiştirme sözcükler birçok yerde tekrarlı şekilde geçmektedir ancak bu tekrarlı kullanımlara, çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülmendiğinden ayrıca yer verilmemiştir. Bu noktada incelenen kitaplarda pekiştirme sözcük kullanımı 64 sayısının da üzerine çıkmaktadır. Bu durum çocukların söz varlığını geliştirme yönüyle faydalı bulunmamıştır. Çünkü kitaplarda olabildiğince farklı pekiştirme türleri kullanılmasının çocuklardaki kelime dağarcığını da arttıracakı söylenebilir. Diğer çalışmalar incelendiğinde de benzer şekilde pekiştirme sözcüklere az sayıda yer verildiği belirlenmiştir. Aydın, Öksüz ve Çelebi (2021), farklı yazarlara ait 15 adet çocuk kitabındaki yansıma, ikileme ve pekiştirme sözcükleri incelediği çalışmasında 129 farklı pekiştirme sözcüğün 181 kullanım sıklığı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Evler ve Aksoy (2023), Şermin Yaşar'ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 27 farklı pekiştirme tespit etmiştir. Bu çalışma sonucunda da pekiştirme sözcükler yetersiz bulunmuştur.

İncelenen kitaplarda toplam 14 farklı lakap belirlenmiştir. Lakapların çocuk kitaplarında kullanımlarının kısıtlı olması göz önünde bulundurularak kısmen yeterli olduğu söylenebilir. Lakapların da incelendiği farklı söz varlığı çalışmalarında bu çalışmaya göre daha çok lakap tespit edilmiş ve alt başlıklar şeklinde incelenmiş, çoğu söz varlığı çalışmasında ise lakapların hiç olmadığı görülmüştür. Mangır (2009), Osman Cemal Kaygılı'nın romanlarını, hikâyelerini ve 1 piyesini söz varlığı

açısından incelediği çalışmasında 139 farklı lakap belirlemiştir. Mangır (2009), lakapları incelerken köken adları bildiren, alışkanlık bildiren, uğraşı ve meslek adları bildiren, fiziksel özellik bildiren ve davranış bildiren lakaplar olarak 5 grupta incelemiştir. Türkben (2018), Ömer Seyfettin hikâyelerini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 81 farklı lakap tespit etmiştir. Türkben (2018), lakapları incelerken köken adları bildiren, alışkanlık bildiren, uğraşı ve meslek adları bildiren, fiziksel özellik bildiren ve davranış bildiren lakaplar olarak 5 grupta incelemiştir.

Doldurma sözler incelendiğinde toplam 57 farklı kullanım belirlenmiştir. Doldurma sözlerin söyleyecek bir şey bulunmadığında, zaman kazanmak amaçlı söylenen sözler olduğu göz önünde bulundurulursa kullanımın yeterli olduğu söylenebilir. Çoğu söz varlığı çalışmasında doldurma sözler incelenmediği ancak doldurma sözlerin de dahil olduğu söz varlığı çalışmalarında ise benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Mangır (2009), Osman Cemal Kaygılı'nın romanlarını, hikâyelerini ve 1 piyesini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 27 farklı doldurma söz belirlemiştir. Türkben (2018), Ömer Seyfettin hikâyelerini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 30 farklı doldurma söz saptamıştır. Karaca ve Sinan (2022), Yeşim Sargın Armutak'ın macera romanlarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 56 doldurma söz belirlemiştir. Metin ve Ceran (2023), Mustafa Orakçı'nın 10 adet eserden oluşan *Ünlülerle Bir Gün* isimli kitap dizisini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 530 farklı söz varlığı ögesinden yalnız 1 tanesinin doldurma söz olduğunu tespit etmiştir.

Kitaplar terimler açısından incelendiğinde ise 19 farklı terim belirlenmiştir. Terimlerin kullanım alanlarının daha dar olmasından dolayı sayının az olduğu söylenebilir ancak terimlerin bilişsel anlamda çocuklara önemli katkılar sağlayacağı düşünüldüğünden incelenen çocuk kitaplarındaki kullanımı yetersiz bulunmuştur. Terimlerin de incelendiği farklı söz varlığı çalışmalarında terimlerin daha fazla kullanıldığı, çoğu söz varlığı çalışmasında ise terimlerin incelemeye bile alınmadığı görülmüştür. Türkben (2018), Ömer Seyfettin hikâyelerini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 300 farklı terime rastlamıştır. Türkben (2018), terimleri incelerken musikî, denizcilik, dinî, meyhane, edebî, askerî, spor, tiyatro, felsefi ve sağlık terimleri olarak 10 başlık altında incelemiştir. Özsoy (2019), Elif Şafak'ın

Mahrem romanındaki söz varlığını incelediği çalışmasında 40 farklı terim belirlemiştir. Evler ve Aksoy (2023), Şermin Yaşar'ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 49 farklı terim tespit etmiştir.

Çalışmada ilişki sözleri alt başlıklar halinde incelenmiştir. Bu alt başlıklara göre 73 inanış, alkış, kargış bildiren sözcükler, 28 özür dileme, iyilik bilme ve rica bildiren sözcükler, 20 selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma bildiren sözcükler, 3 yeme ve içmeyle ilgili sözler, 5 tekerleme ve 22 kalıplaşmış söz tespit edilmiştir. Bu başlıklarla toplamda 151 farklı ilişki sözleri kullanılmıştır. İncelenen diğer araştırmaların büyük çoğunluğunda ilişki sözlerinin, kalıp sözler başlığı altında ve tek başlıkta olacak şekilde incelendiği görülmüştür. Yalnızca Türkben (2012) ve Özbaşı (2016) ilişki sözlerini alt başlıklar halinde incelenmiştir. Türkben (2012), Ömer Seyfettin hikâyelerini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında toplam 163 farklı kalıp söz tespit etmiştir. Türkben (2012), kalıp sözleri (ilişki sözleri) hayır, dua ve iyi dilek bildirenler; beddua, ilenç ve küfür bildirenler; duygusal tepkileri dile getirenler; selamlaşma bildirenler; ayrılık bildirenler; bir istek bildirenler; konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler; bir isteği kabul veya reddetme bildirenler; dinî inançları bildirenler; dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler; özür dileme bildirenler; minnet ve teşekkür bildirenler; sembolik olarak ödüllendirme bildirenler; töre, gelenek ve kültürel değerleri yansıtanlar; genel bir davranış veya düşünce bildirenler olmak üzere 15 farklı başlık altında incelemiştir. Türkben (2012), çalışmasında toplam 164 farklı ilişki sözü tespit etmiştir. Özbaşı (2016), Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında ilişki sözlerini “argo ve kaba söz bildiren söz varlığı ögeleri, inanış alkış ve kargışlar, özür, iyilik bilme ve rica bildiren söz varlığı ögeleri, pekiştirme bildiren söz varlığı ögeleri, selamlaşma karşılaşma ve vedalaşma bildiren söz varlığı ögeleri, yeme ve içmeyle ilgili söz varlığı ögeleri” şeklinde gruplandırarak incelemiştir. Özbaşı (2016), çalışmasında toplam 348 farklı ilişki sözüne rastlamıştır. Uzunur Yurt (2016), Aytül Akal'ın *Gökyüzünde Balonlar* isimli öykü kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 23 farklı kalıp söz tespit etmiştir. Çalışmasında “afiyetle, hoşça kal, Allah aşkına, yok artık” gibi sözler tek başlıkta incelenmiştir. Aktaş (2016), Sevim Ak'ın *Yıldızlar Nereye?* ve *Duvarlar Resim Olsa* isimli iki

kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında toplam 20 farklı kalıp söz (ilişki sözleri) belirlemiştir. Çalışmasında “merhaba, afiyet olsun, helal olsun, hoşça kal, tek damla yağmur düşmedi” gibi sözler tek başlık altında incelenmiştir. Erol ve Sarıkaya (2016), Sevgi Soysal’ın 3 öyküsünü söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 40 farklı kalıp söz saptamıştır. Çalışmasında “vallahi, teşekkür ederim, lütfen, günaydın” gibi sözler tek başlıkta incelenmiştir. Uysal (2021), *Keloğlan Masalları*’nı söz varlığı üzerine incelediği çalışmasında 51 farklı kalıp söz belirlemiştir. Çalışmada “sağ ol, bismillah, selam söyle” gibi sözler ayrı başlıklara alınmayarak tek başlıkta incelenmiştir. Aydın (2023), *Rafadan Tayfa* serisine ait 5 adet çocuk kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 471 farklı söz varlığı ögesi arasında 104 farklı kalıp söz tespit etmiştir. Çalışmasında “aferin, affet, aman Allah’ım, lütfen, hoş geldiniz, teşekkürler, merhaba” gibi sözler farklı başlıklara alınmayarak tek başlık altında toplanmıştır. Evler ve Aksoy (2023), Şermin Yaşar’ın 18 eserini söz varlığı açısından incelediği çalışmasında 1295 farklı öge içinde 110 kalıp ifade belirlemiştir. Çalışmasında “afiyet olsun, kolay gelsin, yazıktır günahdır” gibi sözler tek başlık altında incelenmiştir. Bu çalışmada ise kalıp sözler; inanış, alkış, kargış bildiren ögeler, özür dileme, iyilik bilme ve rica bildiren ögeler, selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma bildiren ögeler, yeme ve içmeyle ilgili sözler, tekerlemeler ve kalıplaşmış sözler olmak üzere 6 başlık altında incelenmiştir. Aynı anlamları taşıyan kalıp sözlerin kendi aralarında gruplandırılması ve değerlendirilmesinin çalışmaya daha çok katkı sağlayacağı düşünülmüştür. İlişki sözlerinin inanış, alkış, kargış bildiren ögeler, özür dileme, iyilik bilme ve rica bildiren ögeler, selamlaşma, karşılaşma ve vedalaşma bildiren ögeler, yeme ve içmeyle ilgili sözler olarak genel anlamda kullanımlarının yeterli olduğu söylenebilir.

Tekerlemelerin tüm kitaplar arasında yalnızca 5 farklı kullanımı olduğu görülmüştür. Bu tekerlemelerin *Ormanı Yemek Yasak* kitabında 4, *Kayıp Şeyler Ülkesinde* kitabında 1 kez farklı kullanımı olmuştur. Farklı çalışmalara ait sonuçlarda da çocuk kitaplarında tekerlemelere az yer verildiği görülmüştür. Aktaş (2016), Sevim Ak’ın *Yıldızlar Nereye?* ve *Duvarlar Resim Olsa* isimli iki kitabını söz varlığı açısından incelediği çalışmasında yalnızca 1 tekerleme belirlemiştir. Uz ve Özcan (2020), Behiç Ak’ın *Gülümseten Öyküler* dizisindeki hikâye kitaplarını söz

varlığı açısından incelediği çalışmasında 10 kitapta 3 farklı tekerlemenin 4 kez kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Uysal (2021), *Keloğlan Masalları*’nı söz varlığı üzerine incelediği çalışmasında 1259 kalıplaşmış söz arasında 31 tekerlemenin olduğunu belirtmiştir. Tekerlemeler, söz varlığımızda çocuklara hitap eden, düzgün ve anlamlı konuşmayı geliştiren, beyin gelişimine katkı sağlayan hem de çocukların ilgisini çeken, eğlenceli öğelerden biridir. Bu nedenle tekerlemelere çocuk kitaplarında daha fazla yer verilmesi gerektiği söylenebilir.

Kalıplaşmış sözlerin ise 22 farklı kullanımı tespit edilmiştir. Bu sözlerin halk arasında kullanımı olduğu varsayılmış, atasözü ve deyim sözlüklerinde yer almaması nedeniyle ilişki sözlerinin alt başlığında incelenmesi uygun bulunmuştur.

İncelenen 30 adet çocuk kitabında 2.781 farklı söz varlığı ögesi tespit edilmiştir. İncelenen diğer yabancı çalışmalarda Thorndike (1921), Henmon (1924), Van der Beke (1924), Word (1927), West (1936), Kucera-Francis (1967) ve Hidmarsh (ty) kelime listesi çalışmaları yapmışlardır. Bu çalışmalarda Thorndike (1921) 10.000, Henmon (1924) 400.000, Van der Beke (1924) 1.200.000, West (1936) 5.000.000 ve Hidmarsh (ty) 4.470 sayılarında farklı kelime listeleri hazırlamıştır. Vardar (1969) Fransa’nın toplumsal ve siyasal söz varlığını incelemek amacıyla bir çalışma hazırlamıştır. Kühn Almanca söz varlığına yönelik araştırmalarda bulunmuştur. Shepherd (1987) temel ve ileri düzey kelime öğretimi amaçlayan araştırmasında 458 farklı kelimeye yer vermiştir. Lee ve Kim (2004) okul öncesine yönelik 260 adet çocuk kitabını kelime türleri ve gramer açısından incelediği çalışmasında yabancı sözcüklere az rastlandığı sonucuna ulaşmıştır. İncelenen yabancı çalışmalarda Türkiye’de yapılan söz varlığı çalışmalarında olduğu gibi pekiştirmeler, yansıma sözcükler, ilişki sözleri vb. gruplandırılarak araştırılmadığı anlaşılmış olup yurt dışı çalışmalarında daha çok toplam kelime sayılarının tespit edilmesi, kelime listelerinin hazırlanması ya da incelenen kaynaklardaki kelime sıklıklarının araştırılması üzerine çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra yurt dışında yapılan söz varlığı çalışmalarında yalnızca yazılı dile bağlı kalmayarak sözlü dil üzerine yapılan söz varlığı çalışmalarının da olduğu görülmüştür. Örneğin; Sènèchal, LeFevre, Hudson ve Lawson (1996) ebeveynlerin 3-6 yaş aralığındaki çocuklarına okudukları kitaplar hakkında

bilgilerinin olup olmasının çocuklarının kelime dağarcıklarına olan etkilerini araştırmıştır. Watson (2008), öğretmenlerin grup halinde kitap okuma etkinliği yapmasının okul öncesi öğrencilerinin kelime öğrenimine olan katkılarını incelemiştir. Farrant ve Zubrick (2013) Avustralya’da ebeveynlerin erken çocukluk döneminde çocuklarına kitap okumalarının çocuklarının okul dönemine geçtiği dönemde kelime dağarcıklarına olan katkılarını araştırmıştır. Wasik, Hindman ve Snell (2016), erken çocukluk döneminde kitap okuma uygulamalarının kelime dağarcığının artışına olan katkılarının araştırıldığı çalışmaları gözden geçirmiştir.

5.3.Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilere yer verilmiştir:

- Çocuk kitapları, çocukların söz varlığını geliştirmesi yönüyle çok önemli bir konuma sahiptir. Özellikle 7-11 yaş aralığındaki çocukların okuma yazma sürecinin ardından okudukları kitaplar dil gelişimlerini, okuma ve anlatım becerilerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle çocuklar için hazırlanan kitaplarda çok daha büyük hassasiyet göstererek çocukların söz varlığını olumlu anlamda geliştirecek kitaplar yayımlamak önemlidir. Bu çalışmada incelenen çocuk kitaplarında özellikle atasözü kullanımının yetersizliği ortaya çıkmıştır. Bu noktada yazarlara çocuk kitabı yazarken söz varlığı unsurlarından atasözlerine daha fazla yer vermeleri gerektiğiyle ilgili öneri sunulabilir. Atasözleri uzun olayları kısa bir cümleyle toparlayıp anlatımı destekler nitelikte olmasından dolayı da kullanımları yazarların işini kolaylaştırabilir. Bu durumda çocuklar da dillerinin en büyük zenginliklerinden biri olan atasözlerine aşina olabilir ve atasözlerini günlük hayatlarına uyarlayarak kullanmaları sağlanmış olur.
- Ayrıca tekerlemelerin de çocuk kitaplarında daha fazla yer alması gerektiği söylenebilir. Tekerlemeler çocukları eğlendiren, ses benzerliklerine sahip olması nedeniyle kelime dağarcıklarını geliştirirken ritim duygusu kazandıran dikkat çekici bir öğedir. Bu nedenle bundan sonra yayımlanacak olan çocuk kitaplarında onları eğlendiren tekerleme içeriklerine daha sık yer verilmesi söylenebilir.

- Ailelerin çocuklarına kitap seçerken söz varlığı ve çocuk kitapları üzerinde yapılmış olan araştırmaları inceleyerek ön bilgi sahibi olması ve çocuklarının hayal gücünü, söz varlığını, kelime hazinesini geliştirecek nitelikte kitaplar seçmeleri önerilebilir. Bu hususta aileler kitapları önden araştırmalı ya da kendileri okumalıdır. Zira ilkokul dönemi çocukların dili kurallarıyla ve daha geniş kapsamlı şekilde öğrendikleri dönemdir. Bu dönemde okuma yazmaya geçme süreci olmasından kaynaklı olarak da çocukların çok fazla kitap okuması gerekmektedir. Bu noktada öncelikle ailelerin kitap seçimine özen göstermeleri, çocuklarını olumsuz etkileyecek dil, anlatım ve konusu olan kitaplardan kaçınıp, çocuklarına her yönüyle pozitif yönde katkı sağlayacak kitaplar seçmeleri önerilebilir.
- Öğretmenlerin de aileler gibi öğrencilerini doğru yönlendirecek kitaplar seçmeleri önemlidir. Özellikle araştırmanın konusu olan ilkokul çağındaki öğrenciler için sınıf öğretmenlerine bu noktada büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. İlkokul 1. sınıfta okuma yazma öğrenme sürecinin ardından öğrencilerin okuma hızlarının arttırılması ve anlama yetilerinin güçlendirilmesi amacıyla sınıf kitaplığı oluşturulur ve öğrencilerin bolca kitap okuması sağlanır. Öğrenmeye açık olan 7-11 yaş aralığı bu noktada önemlidir. Çünkü öğrencilerin doğru şekilde öğrenmesi için doğru kaynak seçimi yapılması gerekir. Okuma kitapları öğrencilerin kelime hazinesini geliştirmeli, dillerine katkı sağlamalı, anlama ve anlatma kabiliyetlerini arttırmalıdır. Argo kelimedenden kaçınılan, millî kültür öğelerinin yansıtıldığı kitaplar seçilerek sınıf kitaplığı oluşturulabilir. Bu noktada sınıf öğretmenlerinin de sınıf kitaplığına konan kitapları iyice araştırarak içeriklerine hâkim olması önerilebilir.
- Bu konuda yapılan araştırmalar için çocuk kitaplarının söz varlığı açısından incelenerek çocuklara katkı sağlayan kitapların liste halinde çıkarılması, hem ailelere hem de okullara kitaplarla ilgili tavsiyelerde bulunulması önerilebilir.
- Çocuk kitapları üzerinde yapılan söz varlığı araştırmaları yetersiz olup piyasada bulunan çocuk kitaplarının sayısına bakıldığında içeriği incelenmeyen çok sayıda çocuk kitabı olduğu görülmüştür. Araştırmacılara,

farklı yazar ve farklı yayım tarihli ilkokul dönemine ait çocuk kitaplarının söz varlığı açısından incelendiği araştırmaların yapılması, söz varlığı konusundaki çalışmaların arttırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

İncelenen Kaynaklar

- Adalı, B. 2004. Zaman Bisikleti (67. Baskı). Can Çocuk, 112 s, İstanbul.
- Ak, B. 2008. Güneşi Bile Tamir Eden Adam (73. Baskı). Güneşli Kitaplığı, 67 s, İstanbul.
- Ak, S. 2002. Vanilya Kokulu Mektuplar (69. Baskı). Can Çocuk, 117 s, İstanbul.
- Arık, M. 2021. Benim Zürafam Uçabilir (52. Baskı). Timaş Yayınları, 65 s, İstanbul.
- Bahadıroğlu, Y. 2001. Sular Altında Bir Ülke (63. Baskı). Nesil Çocuk, 96 s, İstanbul.
- Balpinar, Ö. 2016. Göğü Yere İndirelim (35. Baskı). Timaş Yayınları, 150 s, İstanbul.
- Basılı, A. 2020. Nohut Adam (28. Baskı). Timaş Yayınları, 65 s, İstanbul.
- Bulut, S. 2013. Ormandaki Dev (21. Baskı). Can Çocuk, 45 s, İstanbul.
- Cemali, Z. 2005. Ballı Çörek Kafeteryası (60. Baskı). Güneşli Kitaplığı, 238 s, İstanbul.
- Coşkun, T. 2017. Ormanı Yemek Yasak (18. Baskı). Cezve Çocuk, 197 s, İstanbul.
- Çakman-Avcı, K. 2015. Flamingo Günlüğü (20. Baskı). Can Çocuk, 58 s, İstanbul.
- Çalışan, H. 2017. Kovun Beni Bu Okuldan (7. Baskı). Taze Kitap, 144 s, İstanbul.
- Elçi, N. 2007. Karaböcü Hoş Geldi (40. Baskı). Güneşli Kitaplığı, 63 s, İstanbul.
- Erim, E. 2008. Kayıp Şeyler Ülkesinde (26. Baskı). Yapı Kredi Yayınları, 78 s, İstanbul.
- Gülcemal, M. 2020. Allah'ı Neden Göremiyorum? (13. Baskı). Cezve Çocuk, 34 s, İstanbul.

İzgü, M. 2010. Anneanneme Bilgisayar Öğretiyorum (10. Baskı). Bilgi Yayınevi, 23 s, Ankara.

Kutlu, M. 2004. Yıldız Tozu (24. Baskı). Erdem Yayınları, 62 s, İstanbul.

Orakçı, M. 2019. Dağa Tırmanan Kedi (8.Baskı). Timaş Yayınları, 62 s, İstanbul.

Sarioğlu, C. 2023. Şehirdeki Gizemli Sinyal Faruk (3. Baskı). Timaş Yayınları, 63 s, İstanbul.

Sayman, A. 2011. Hezarfen'in İzinde Gökyüzünde (24. Baskı). Yapı Kredi Yayınları, 63 s, İstanbul.

Sertbarut, M. 2004. Kırmızı Kartal (20. Baskı). Tudem Yayınları, 64 s, İzmir.

Sevim, A. 2018. Dünyayı Gezmek İsteyen Çorap (6. Baskı). Cezve Çocuk, 36 s, İstanbul.

Şahinkanat, S. 2012. Üç Kedi Bir Dilek (35. Baskı). Yapı Kredi Yayınları, 32 s, İstanbul.

Tongar, H. K. 2022. Bu Benim Bedenim (3. Baskı). Hayy Kitap, 128 s, İstanbul.

Uşar, İ. 2011. Fenerden Taşınan Işık (13. Baskı). Günışığı Kitaplığı, 92 s, İstanbul.

Uygun, M. 2018. Matematiğin Kaç Canı Var? (7. Baskı). Cezve Çocuk, 199 s, İstanbul.

Yaşar, S. 2018. Çetin Ceviz (19. Baskı). Fom Kitap, 64 s, İstanbul.

Yaşar, S. 2021. Susuz Çağın Çocukları (2. Baskı). Paraşüt Kitap, 110 s, İstanbul.

Yaşar, Ş. 2016. Dedemin Bakkalı (24. Baskı). Taze Kitap, 200 s, İstanbul.

Yener, M. 2006. Çikolata Zamanı (16. Baskı). Bilgi Yayınevi, 55 s, Ankara.

Yararlanılan Kaynaklar

Aksan, D. 2006. Anadilimizin Söz Denizinde. Bilgi Yayınevi, 253 s, Ankara.

- Aksan, D. 2020. Her Yönüyle Dil (7. Baskı).Türk Dil Kurumu Yayınları, 567 s, Ankara.
- Aksan, D. 2021. Türkçe'nin Söz Varlığı (3. Baskı). Bilgi Yayınevi, 255 s, Ankara.
- Aktaş, E. 2016. Okuma Eğitimi Açısından Sevim Ak'ın Çocuk Öykülerinde Söz Varlığı. Milli Eğitim Dergisi, 45(210), 539-568.
- Akyalçın, N. 2007. Türkçe İkilemeler Sözlüğü- Tanıklı. Anı Yayıncılık, 694 s, Ankara.
- Akyalçın, N. 2012. Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz. Eğiten Kitap, 672 s, Ankara.
- Akyalçın, N. 2012. Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz – Tanıklı Sözlük. Eğiten Kitap, 784 s, Ankara.
- Arıcı, A. F. 2016. Çocuk Edebiyatı ve Kültürü. Pegem Akademi, 193 s, Ankara.
- Arslan, K. ve Bay, Y. 2023. İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi. TurkishJournal of Primary Education,8(1), 14-27.
- Ay, M. 2021. Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Ayan, S., Baş, B. 2015. Çizgi Filmlerdeki Söz Varlığıyla İlkokul Öğrencilerinin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3(4), 84-99.
- Aydın, H. 2023. “Rafadan Tayfa” Çocuk Kitapları Serisi Üzerine Bir Söz Varlığı Çalışması: Atasözleri, Deyimler ve Kalıp Sözler. Türkçe Söz Varlığı Üzerine, Ed: Akyalçın, N. Holistence Publications, Çanakkale, 27-49.
- Aydın, İ., Öksüz, A. ve Çelebi, A. 2021. Çocuk Kitaplarında Yansıma, İkileme ve Pekiştirme Sözcük Görünümleri. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5(3), 923-945.
- Aytan, T. 2016. Türk Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Söz Varlığı Çalışması: Atasözleri. Milli Eğitim, 210, 425-445.

- Baş, B. 2006. 1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. 2010. Söz Varlığının Oluşumu Ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. Türklük Bilimi Araştırmaları, 27, 137-159.
- Baş, B. 2016. Çocuk Kitaplarında Ortak Söz Varlığı Unsurları Üzerinde Bir Değerlendirme. Milli Eğitim Dergisi, 45(210), 391-409.
- Baş, B. ve Karadağ, Ö. 2012. Söz Varlığı Üzerine Yurt Dışı ve Türkiye’de Yapılan Temel Araştırmalar. Milli Eğitim Dergisi, 42(193), 81-105.
- Berg, B. L. 2001. Qualitative Research Methods for the Socail Sciences (4th. edition). Boston: Allyn & Bacon.
- Boyacı-Altınay, Y. 2022. Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinin Söz Varlığı Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ceran, D., Dağ, A., Yıldız, D., Özgül, E. ve Altun, K. 2020. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi. International Journal of Academy, 8(1), 118-130.
- Coşkun, C. 2020. Tümceye Kattığı Anlam Bağlamında İkilemeler. Homeros Dergisi, 3(3), 113-128.
- Çakır, T. 2004. Çocukta Dil Gelişimi ve Kuramsal Yaklaşımlar. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7, 110-134.
- Çalışoğlu, M. 2002. Normal İlköğretim Okulları ile Müfredat Laboratuvar Okullarında Okutulan “Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk?” Ünitesinin Öğrencilere Kazandırdığı Bilgi ve Beceri Etkililiği. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çimen, E. 2021. İkilemeler Hakkında Bibliyografya Çalışması. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 6(1), 53-80.

- Dağabakan, F. ve Dağabakan, D. 2007. Dil ve Çocukta Dil Gelişim Kuralları. Milli Eğitim Bakanlığı Üç Aylık ve Sosyal Bilimler Dergisi, 155-160.
- Dayıoğlu, G. 2000. Çocuk Kitaplarında Eğitsellik. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Demir, M. 2016. Yabancı Dil Olarak Türkçede Kalıp Sözlerin Öğretimi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Devellioğlu, F. 1990. Türk Argosu (7. Baskı). Aydın Kitabevi, 222 s, Ankara.
- Erenoğlu, D. 2008. Mehmet Kaplan'ın Dil Üzerine Görüşleri. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 36, 65-80.
- Erol, Ç. 2007. Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerinde Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erol, K. ve Sarıkaya, B. 2016. Sevgi Soysal'ın Öykülerinde Söz Varlığı Unsurları: Yansımalar, Kalıp Sözler, İkillemeler ve Deyimler. The Journal of Academic Social Studies, 47, 51-75.
- Esgin, A. 2016. Yurt Dışında Yapılmış Söz Varlığı Çalışmalarının Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Milli Eğitim Dergisi, 210, 55-83.
- Evler, D. ve Aksoy, E. 2023. Şermin Yaşar'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Söz Varlığı. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(1), 1-15.
- Farrant, B. M. Ve Zubrick, S. R. 2013. Parent-child Book Reading Across Early Childhood and Child Vocabulary in the Early School Years: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children. First Language, 33(3), 280-293.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. 2011. İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme Ve Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 36(160), 250-265.

- Hengirmen, M. 2007. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II. Engin Yayınevi, 608 s, Ankara.
- Hocaoğlu, D. 2007. Dil Üzerine Notlar: İnsan'ın ve Dil'in Sıfır Noktası; İnsan, Dil ve Cemiyet ve Bir Tipoloji Olarak Aveyron'lu Victor. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13, 5-36.
- Holá, L. 2010. Metaphorik und Idiomatik in der Gegenwärtigen Deutschsprachigen Kinderliteratur. Magisterská Diplomová Práce, Masarykova Univerzita v Brně Filozofická Fakulta, Tschechien.
- Işıtan, S. 2016. Özel Amaçla Yazılmış Çocuk Kitapları. TurkishStudies, 11(4), 471-492.
- İlhan, N. 2005. Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi ve Dile Katkıları. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 155-160.
- İmer, K. 1990. Dil ve Toplum (1. Baskı). Gündoğan Yayınları, 192 s, İstanbul.
- İpek, N. ve Bilgin, A. 2007. İlköğretim Çağı Çocuklarında Kelime Dağarcığı Gelişimi. İlköğretim Online, 6(3), 344-365.
- İşcan, A. 2007. Dil ve Anadil Olarak Türkçe Üzerine. Erciyes Dergisi, 30, 5-6.
- Karaağaç, H. G. ve Alikılıç, D. 2023. Çocuk Edebiyatı ve Çocuğa Görelik Kavramı. Educationand Technology in Information Science. 1(1), 58-66.
- Karaca, K. S. ve Sinan, A. T. 2022. Yeşim Sargın Armutak'ın Macera Romanlarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi. International Journal of Language Academy, 10(4), 108-124.
- Karadağ, Ö. 2005. İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, N., Alparslan, A. ve Özaydın, V. 2017. Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Destanların Söz Varlığı Açısından İncelenmesi. Social Science Studies, 5(8), 171-185.

- Kaya, E. 2008. İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Söz Varlığı İncelemesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kaya, İ. 1994. Cumhuriyet Döneminde Resimli Çocuk Kitaplarında Çocuk İmajı. Toplumsal Tarihte Çocuk, Ed: Onur, B. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kerimoğlu, C. 2021. Genel Dilbilime Giriş (6. Baskı).Pegem Akademi, 397 s, Ankara.
- Keskin, A. 2017. Türk Kültüründe Selamlaşma ve Vedalaşma Hakkında Genel Bir Değerlendirme. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 43, 125-146.
- Kıral, B. 2020. Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 170-189.
- Koç, O. 2021. Çocuk Edebiyatı Ve Çocuk Kitaplarına Yönelik Toplumsal Bir Bakış. International European Journal of Manageria Research Dergisi, 5(9), 379-395.
- Koçak-Macın, B. 2020. Değerler ve İletiler Bağlamında 7-15 Yaş Grubu Çocuklar İçin Yazılan Kurmaca Çocuk Kitaplarının İncelenmesi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kol, S. 2011. Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(21). 1-21.
- Korkmaz, Z. 1992. Gramer Terimleri Sözlüğü. TDK Yayınları, Ankara, <https://docplayer.biz.tr/17088874-Gramer-terimleri-sozlugu.html> (11.03.2024).
- Koyuncu, M. S., Şata, M. ve Karakaya, İ. 2018. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Kongrelerinde Sunulan Bildirilerin Doküman Analizi Yöntemi ile İncelenmesi. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 9(2), 216-238.

- Kurt, İ. 1989. Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lee, H. J. and Kim, J. P. 2004. An Analysis of Vocabulary in Storybooks for Preschool Children. *Commun Sci Disord*, 9(1), 57-77.
- Mangır, M. 2009. Osman Cemal Kaygılı'nın Eserlerindeki Sözvarlığı. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Mardi, H. Ö. 2006. Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Merriam, S. B. 2015. Nitel Araştırma-Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber (Qualitative Research a Guide to Desing and İnplementation). (S. Turan, Çev.). Nobel, 308 s, Ankara.
- Metin, M. ve Ceran, D. 2023. Mustafa Orakçı'nın "Ünlülerle Bir Gün" Kitap Dizisinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(23), 15-26.
- Metin, O. ve Ünal, Ş. 2022. İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 273-294.
- Morina, F. 2015. Reşit Hanadan'ın Romanlarında Söz Varlığı. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Neydim, N. 2020. Çocuk Edebiyatı. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 369 s, İstanbul.
- Ömeroğlu, M. 2015. Anaokulu Öğretmenlerinin Okuldaki Stres Belirtileri, Stres Kaynakları, Bu Stres Kaynaklarıyla Başa Çıkma Yolları ve Yaşadıkları Örgütsel Stresin Performanslarına Etkisi Nedir? Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- Özbaşı, S. 2016. Zeynep Cemali'nin Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Sözvarlığı Ögeleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, S. 2022. Noam Chomsky'nin Dilbilim Kuramı Bağlamında Dil ve Zihin İlişkisi. Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji, 38, 48-61.
- Özdemir, S ve Erdem, R. 2016. Akademik Örgütlerde İdari Personel Arasında Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Çalışma. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25, 247-261.
- Özen, Y. ve Gül, A. 2007. Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. KKEFD/JOKKEF, 15, 394-422.
- Özmen, H. ve Karamustafaoğlu, O. 2019. Örneklem Yöntemleri. Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Ed: Canbazoğlu-Bilici, S. Pegem Akademi, Türkiye, 56-78.
- Özsoy, E. 2019. Elif Şafak'ın Mahrem Romanında Söz Varlığı. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Parlatır, İ. 2008. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I. Yargı Yayınevi, 574 s, Ankara.
- Parlatır, İ. 2008. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II. Yargı Yayınevi 963 s, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. 2004. Arkadaş Türkçe Sözlük. Arkadaş Yayınevi, 1121 s, Ankara.
- Sağlam, M. Y. 2007. Türkçedeki Terim Sorunsalı. Türkbilig, 14, 168-176.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. 2021. Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4(1), 227-250.
- Seggie, F. N. Ve Bayyurt, Y. 2015. Nitel Araştırma Yöntem, Teknik , Analiz ve Yaklaşımları. Anı Yayıncılık, 399 s, Ankara.
- Selçuk, Z. ve Palancı, M., Kandemir, M. ve Dünder, H. 2014. Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayımlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 39(173), 430-453.

- Sènèchal, M., LeFevre, J., Hudson, E., and Lawson, E. P. 1996. Knowledge of Storybooks as a Predictor of YoungChildren'sVocabulary. Journal of Educational Psychology, 88(3), 520-536.
- Sever, S. 2002. Çocuk Kitapların Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası Ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme.) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35(1-2), 25-37.
- Sever, S. 2015. Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü. Tudem, 256 s, İzmir.
- Sevinçli, V. 2015. Türk Kültüründe Alkış/Kargış ve Adilcevaz Örneği. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 52(52), 97-125.
- Şahin, H. 2006. Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(20), 123-129.
- Şeker, P. T. ve Çam, B. 2021. 2000-2020 Yılları Arasında Erken Çocukluk Dönemi Çocuklarına Yönelik Tasarlanmış Hikâye Kitaplarının İç ve Dış Yapı Niteliklerinin İncelenmesi. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 14(35), 1161-1177.
- Tan, N. 2020. Bolu Atasözleri Üzerine Bir Kaynak: Atasözleri ve Söz Çalışmaları. Türk Dili, 69(819), 64-73.
- Tanju, E. H. 2010. Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bir Bakış. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 6(22), 30-39.
- Taş, İ. 2013. Türk Dili Öğretisi Olarak Kaşgarlı Mahmud ve Öğretim Metodu Açısından Dîvânü Lugâtî't-Türk. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 48(48), 193-200.
- TDK Sözlük, 2024. <https://sozluk.gov.tr/> (10.03.2024).
- Temizyürek, F. 2007. Çocukta Dil Gelişim Süreci. Türkiyat Araştırmaları, 7, 169-176.

- Topçam, A. B. ve Yorulmaz B. 2023. En Çok Satılan Resimli Çocuk Kitapları: Hangi Değerleri Barındırıyorlar? Medya ve Din Araştırmaları Dergisi, 6(1), 47-72
- Turan, Ç. 2014. Çocukta Dil Gelişimi ve Kuramsal Yaklaşımlar. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7, 110-134.
- Türkben, T. 2012. Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Söz Varlığı. Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
- Türkben, T. 2018. Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçenin Söz Varlığı Bağlamında İncelenmesi. Türklük Bilimi Araştırmaları, 44, 215-251.
- Türkçe Terimler Sözlüğü, Anonim Eser, 128 s.
- Uluçay, M. ve Börekçi, M. 2015. Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarında Kullandıkları Deyimler Üzerine Bir İnceleme. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(2), 317-338.
- Ungan, S. 2009. Dil Gelişim Aracı Olarak Tekerlemeler. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1), 217-225.
- UNICEF 2004. Çocuk haklarına dair sözleşme. Ankara, UNICEF Türkiye, <https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/5db1679769f48db888ea765a01dfc8ca9ff67b70.pdf> (13 Ağustos 2023).
- URL-1 <https://www.kitapyurdu.com/> (08.11.2023).
- URL-2 <https://www.turkedebiyati.org/argo-sozlugu/> (14.03.2024).
- Uysal, A. 2021. Çocuk Kitaplarının Kalıplaşmış Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme: Keloğlan Masalları. Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi (ÇEDED), 4(2), 160-181.
- Uz, M. ve Özcan, M. F. 2020. Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" Dizisindeki Hikâye Kitaplarının Kalıplaşmış Söz Varlığı Açısından İncelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 47, 187-214.

- Uzuner-Yurt, S. 2016. Aytül Akal'ın Gökyüzünde Balonlar Adlı Öykü Kitabını Söz Varlığı. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 425-444.
- Ültay, E., Akyurt, H. ve Ültay, N. 2021. Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi. Journal of the International Scientific Researches (IBAD) Sosyal Bilimler Dergisi, 10, 188-201.
- Veziroğlu, M. ve Gönen, M. 2012. Resimli Çocuk Kitaplarının M.E.B. Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 37(163), 226-238.
- Wasik, B. A., Hindman, A. H. and Snell, E. K. 2016. Book Reading and Vocabulary Development: A Systematic Review. Early Childhood Research Quarterly, 37, 39-57.
- Watson, B. G. 2008. Preschool Book Reading: Teacher, Child and Text Contributions to Vocabulary Growth. Degree of Doctor, Faculty of Graduate School of Vanderbilt University, ABD.
- Yaman, E. 2016. Türkçenin Güncel Söz Varlığı. Milli Eğitim Dergisi, 210, 85-91.
- Yapıcı, Ş. 2004. Çocukta Dil Gelişimi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8 (1), 1-17.
- Yazıcı Okuyan, H. 2006. Türkçe'nin Sözcük Varlığı Açısından Fakir Baykurt'un Romanları. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yazoğlu, R. 2005. Dil-Kültür İlişkisi. EKEV Akademi Dergisi, 6(11), 21-43.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2021. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, 448 s, Ankara.

